

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПАРКА ПРИРОДЕ "ШАРГАН - МОКРА ГОРА"

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ПАРКА ПРИРОДЕ "ШАРГАН - МОКРА ГОРА"
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Београд, фебруар 2020. године

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПАРКА ПРИРОДЕ "ШАРГАН - МОКРА ГОРА"

Носилац и наручилац израде:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

Потпредседница Владе и министарка:

Проф. др Зорана Михајловић

Обрађивачи:

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

Универзитет у Београду

Географски факултет

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ИНСТИТУТ
ЗА УРБАНИЗАМ И СТАНОВАЊЕ
Београд

Директор ЈП Урбанизам, Крагујевац:

мр Драган Дунчић, дипл.простор.план.

Декан Географског факултета, Београд:

проф. др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.

Директор Југинус доо, Београд:

Ивана Марковић, дипл.инж.грађ.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПАРКА ПРИРОДЕ "ШАРГАН - МОКРА ГОРА"

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ
НАМЕНЕ ПАРКА ПРИРОДЕ "ШАРГАН - МОКРА ГОРА" НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД МГСИ:	Невена Ђурђевић, дипл.простор.план. др Милица Добричић, дипл.простор.план.
КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД РАДНОГ ТИМА:	Тијана Марковић, маст.инж.зашт.жив.сред.
СИНТЕЗНИ ТИМ:	

Тијана Марковић, маст.инж.зашт.жив.сред.
др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.
Весна Јовановић, дипл.хем.
др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.
Иван Радуловић, дипл.инж.арх.
Наташа Матовић, дипл.инж.арх.
Милана Анђелковић, дипл.простор.план.
Милан Радовић, маст.простор. план.
Дубравка Павловић, дипл.простор.план.
Љубица Душков, маст.простор. план.
Предраг Димитријевић, дипл.инж.геод.
Ђурђица Иванчевић, дипл.инж.шум.
Вукашин Милчановић, дипл.инж.шум.
Милун Милићевић, дипл.инж. саобр.
Гордана Врачарић, дипл.инж.електро.
Владислав Миловановић, дипл.инж.грађ.
Светлана Драгојловић, грађ.техн.

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

Директор

мр Драган Дунчић, дипл.простор.план.

ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Декан

проф. др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.

ЈУГИНУС ДОО, БЕОГРАД

Директор

Ивана Марковић, дипл.инж.грађ.

САДРЖАЈ

- 1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ**
- 2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА**
- 2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ППППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
- 2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН
 - 2.2.1 Садржај ППППН ШАРГАН-МОКРА ГОРА“
 - 2.2.2 Приказ основних циљева и концепције развоја ППППН Парка природе „Шарган – Мокра Гора“
 - 2.2.3 Посебне намене подручја Просторног плана
- 2.3 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ
 - 2.3.1 Релевантне националне стратегије и програми
- 2.4 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 2.4.1 Природни системи и ресурси
 - 2.4.1.1 Геоморфолошке одлике
 - 2.4.1.2 Геолошке одлике и минералне сировине
 - 2.4.1.3 Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике
 - 2.4.1.4 Сеизмолошки показатељи
 - 2.4.1.5 Климатске карактеристике
 - 2.4.1.6 Педолошке карактеристике
 - 2.4.1.7 Флора и вегетација
 - 2.4.1.8 Фауна
 - 2.4.1.9 Геодиверзитет
 - 2.4.1.10 Предеоне одлике
- 2.5 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ
 - 2.5.1 Мрежа насеља, демографске прилике, јавне службе
 - 2.5.2 Привреда
 - 2.5.3 Инфраструктурни системи и објекти
 - 2.5.4 Коришћење обновљивих извора енергије
- 3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ**
- 3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми
 - 3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми
 - 3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми
 - 3.1.4 Бука и вибрације
 - 3.1.5 Електромагнетно зрачење
 - 3.1.6 Ризик од настанка удеса
 - 3.1.7 Одлагање отпада
- 3.2 ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНЕ ВРЕДНОСТИ
 - 3.3.1 Природна добра
 - 3.3.2 Непокретна културна добра
- 4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА У СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА**
- 4.1 РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 4.1.1 Статус осетљивих подручја
 - 4.1.2 Еколошки ризици
 - 4.1.3 Просторно еколошки конфликти
- 4.2 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 4.3 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА
- 4.4 КОНСУЛТАЦИЈЕ
- 5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА**
- 5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ
- 5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА
- 5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗГРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

- 5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТАРТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПП
- 6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПП НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**
- 6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ
- 6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА
 - 6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину
- 6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
 - 6.3.1 Опште мере заштите животне средине
- 6.4 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА ПП
 - 6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја
 - 6.4.1.1 *Заштита животне средине у сектору шумарства*
 - 6.4.1.2 *Заштита животне средине у сектору пољопривреде*
 - 6.4.1.3 *Заштита животне средине у сектору туризма*
 - 6.4.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела
 - 6.4.2.1 *Заштита природних добара*
 - 6.4.2.2 *Заштита биодиверзитета и геодиверзитета*
 - 6.4.2.3 *Заштита шума и шумске дивљачи*
 - 6.4.2.4 *Заштита предела*
 - 6.4.2.5 *Заштита културних добара*
 - 6.4.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја
 - 6.4.4 Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре
 - 6.4.4.1 Заштита животне средине у сектору коришћења обновљиви извори енергије
 - 6.4.4.2 Заштита животне средине у сектору управљања отпадом
 - 6.4.5 Развој еколошке свести и информисање јавности
 - 6.4.6 Заштита здравља становништва
 - 6.4.7 Прекогранична сарадња
- 6.5 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 6.5.1 Заштита ваздуха
 - 6.5.2 Заштита вода
 - 6.5.3 Заштита земљишта
- 6.6. ПЛАНИРАНА ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА**
- 8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**
- 8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА
- 8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР
- 9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ**
- 9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА
- 9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА
- 10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА**
- 10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП
- 11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА**
- 12 ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ**

ГРАФИЧКИ ПРИЛОГ

КАРТА БР.1: Категоризација животне средине, *постојеће стање*, Р 1:50 000.

КАРТА БР.2: Категоризација животне средине, *планирано стање*, Р 1:50 000.

Списак табела:

- Табела: 2.2.2.1. Приказ биланса основне намене на подручју ПП
Табела 2.2.2.2. Биланс заштићених површина природних вредности на планском подручју
Табла 2.4.1.4. Нумерички сеизмолошки показатељи
Табела 2.4.1.9. Објекти геодиверзитета у оквиру ПП
Табела 4.1.2. Приказ еколошких ризика у оквиру ПП
Табела 4.3.1. Опција да се план не реализује – предности и недостаци
Табела 4.3.2. Опција да се план реализује – предности и недостаци
Табела 5.2.1. Посебни циљеви Стратешке процене утицаја
Табела 5.2.2. Циљеви и индикатори Стратешке процене
Табела 5.4.1. Матрица компатибилности СПУ и ПП
Табела 6.1. Процена утицаја варијантних решења на животну средину
Табела 6.2. Евалуација процењених утицаја
Табела 6.4.2.5. Утврђена непокретна културна добра, добра која уживају претходну заштиту и валоризовани објекти (потенцијална непокретна културна добра)
Табела 6.6. Просторна диференцијација подручја ПП према квалитету животне средине
Табела 8.2. Избор индикатора за програм мониторинга
Табела 9.1. Критеријуми за оцењивање утицаја
Табела 9.1.1. Додатни критеријуми за оцењивање утицаја
Табела 11. Институције од којих су пристигли услови за предметни план

Списак слика:

- Слика 2.4.1.7. Угрожене врсте биљака Парка природе „Шарган – Мокра Гора“
Слика 2.4.1.8. Фауна Парка природе „Шарган- Мокра Гора“
Слика 2.4.1.9. Објекти геодиверзитета у оквиру ПП

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, приступа се на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ (*"Сл. гласник РС", број 13/19*). Изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, на животну средину, приступа се на основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, на животну средину (*"Сл. гласник РС", бр. 10/19*).

Предмет Просторног плана подручје посебне намене (у даљем тексту Просторног плана – ПП), представљају природне, створене, ресурсне и туристичке вредности планског подручја, а нарочито заштићеног подручја од изузетног значаја (I категорија), у складу са Уредбом о заштити Парка природе "Шарган - Мокра Гора" (*"Сл. гласник РС", бр. 52/05, 105/05, 81/08 и 49/12 - УС*).

Разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса, доприноси се циљевима одрживог развоја. Применом стратешке процене утицаја у планирању, отвара се простор за сагледавање промена насталих у простору и уважавање потреба предметне средине. Планирање подразумева развој, а одржив развој захтева заштиту животне средине.

Стратешка процена утицаја је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна добра и друге створене вредности.

Принцип одрживог развоја, социјалне прихватљивости, економске оправданости и еколошке одрживости су законски дефинисани у смислу полазних основа просторног планирања. Са друге стране, одредбама члана 4. Закона о стратешкој процени утврђена су начела стратешке процене, и то:

- одрживог развоја,
- интегралности,
- предострожности,
- хијерархије и координације,
- јавности.

Овим начелима обезбеђује се оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и просторни развој. На принципима економичности користе се природне и створене вредности, с циљем да се очува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације. То се постиже разматрањем и укључивањем кључних аспеката животне средине у припрему и усвајање планова, пројеката и програма, утврђивањем услова за очување природних и створених вредности. Укључивањем услова заштите животне средине у ПП кроз инструмент стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. У поступку стратешке процене остварује се координација између заинтересованих органа и организација, иако су у поступку израде ПП прибављени неопходни услови. У поступку разматрања и усвајања обезбедиће се учешће јавности у поступку јавног увида и стручне расправе о Нацрту ПП.

Чланом 8. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС, бр.*

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

135/04 и 88/10), прописан је поступак стратешке процене који обухвата три сегмента:

1) припремну фазу, која обухвата:

- одлучивање о изради стратешке процене,
- избор носиоца израде извештаја о стратешкој процени,
- учешће заинтересованих органа и организација;

2) извештај о стратешкој процени;

3) поступак одлучивања, који обухвата:

- учешће заинтересованих органа и организација,
- учешће јавности,
- извештај о резултатима учешћа заинтересованих органа и организација и јавности,
- оцену извештаја о стратешкој процени,
- сагласност на извештај о стратешкој процени.

У складу са чланом 12 Закона, Извештај о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину је састављен од следећих поглавља:

- a. Полазне основе СПУ,
- b. Општи и посебни циљеви стратешке процене и избор индикатора,
- c. Процена могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- d. Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процена утицаја,
- e. Програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- f. Приказ варијантних решења,
- g. Циљеви и избор индикатора,
- h. Приказ коришћене методологије,
- i. Закључци – нетехнички резиме.

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ППППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Повод за израду предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је израда Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ и обавеза произашла из Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ на животну средину (*“Сл. гласник РС”, бр. 10/19*).

Просторни план је дугорочни плански документ којим се разрађује Просторни план Републике Србије, утврђују планска решења, смернице и правила за коришћење, организацију, уређење и заштиту простора, као и правила за изградњу на подручју обухвата ПП.

Правни основ за доношење Просторног плана посебне намене подручја Парка природе „Шарган – Мокра Гора“:

- Закон о Просторном плану Републике Србије (*“Сл. гласник РС” бр. 88/2011*),
- Закон о планирању и изградњи (*„Сл. гласник РС“; бр. 72/09, 81/09 – испр., 64/10 – УС, 24/11, 121/12, 42/13 – УС, 50/13 – УС, 98/13 – УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19-др.закон*),
- Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ (*“Сл. гласник РС”, број 13/19*),
- Закон о заштити природе (*„Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16, 95/18-др. закон*)
- Правилник о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања (*„Сл. гласник РС”, број 64/15*).

Правни основ за израду Стратешке процене утицаја (Извештаја о стратешкој процени) Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, на животну средину је:

- Закон о Стратешкој процени утицаја на животну средину (*“Сл. гласник РС“ бр.135/04*) и Закон о изменама и допунама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, (*„Сл. гласник РС“ бр. 88/10*);
- Закон о заштити животне средине (*„Сл. гласник РС“ бр 135/04*) и Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине (*“Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 72/09, 43/11-одлука УС, 14/16,76/18 и 95/18-др.закон*),
- Закон о заштити природе (*„Сл. гласник РС“, бр. 26/09, 8/10, 91/10 исправка и 14/16, 95/18-др.закон*),
- Уредба о заштити Парка природе "Шарган - Мокра Гора" (*“Сл. гласник РС”, бр. 52/05, 105/05, 81/08 и 49/12 - УС*),
- Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, на животну средину (*“Сл. гласник РС”, бр. 10/19*).

Полазне основе за израду Стратешке процене утицаја ПП подручја посебне намене Парка природе "Шарган - Мокра Гора", на животну средину су:

- Просторни план Републике Србије, Закон о ППРС (*„Сл. гласник РС”, бр. 88/10*),
- Регионални просторни план Златиборског и Моравичког управног округа, Уредба о утврђивању РПП ЗМО (*„Сл. гласник РС”, број 1/13*).

Остала значајна планска документација на подручју ПП:

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

- Просторни план подручја посебне намене Националног парка „Тара“ (Уредба о утврђивању Просторног плана, „Сл. гласник РС“, број 100/10).
- Просторни план подручја посебне намене слива акумулације „Врутци“ (Уредба о утврђивању Просторног плана, „Сл. гласник РС“, број 91/18).
- Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далековода интерконекција 2x400 kV Република Србија (Бајина Башта) – граница Црне Горе – граница Босне и Херцеговине (Уредба о утврђивању Просторног плана, „Сл. гласник РС“, број 104/17).

Остала значајна планска документација на подручју Просторног плана:

- на територији општине Чајетина:
 - Просторни план општине Чајетина, („Сл. лист општине Чајетина“, број 10/10).
 - План генералне регулације насељеног места Чајетина (седиште општине) са насељеним местом Златибор – II фаза, („Сл. лист општине Чајетина“, број 12/13).
- на територији града Ужица:
 - Просторни план града Ужица, („Службени лист града Ужица“, број 22/10).
 - Генерални план ревитализације пруге узаног колосека „Шарган-Витаси – Мокра Гора“ са пратећим објектима у зони подручја „Шарганска осмица“, са елементима регулационог плана, (Одлука СО Ужице, бр. 350-45/01 (од.28.11.2001.) и 350-25/02 (од 26.12.2002.)).

Кључни прописи, конвенције и директиве од значаја за планску проблематику са аспекта заштите животне средине у ЕУ:

- SEА директива – Директива 2001/42/ЕС,
- Директива о ЕИА – Директива Савета 85/337/ЕЕС,
- *Кјото протокол*, ступио на снагу 16.02.2005. године, када га је потписало 184 земље, међу којима и РС,
- *ESPOO конвенција* - Процена утицаја у прекограничном контексту,
- Директива о еколошкој одговорности – Директива 2004/35/ЕС,
- Директива о птицама – Директива Савета 79/409/ЕЕС,
- Директива о стаништима – Директива Савета 92/43/ЕЕС,
- Оквирна директива о водама (ЊFD) – Директива 2000/60/ЕС,
- Оквирна директива о земљишту – 2004/35/ЕС,
- Директива о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (*Council Directive, 96/62/EC*),
- Директива о води за пиће 98/83/ЕС,
- Директива о отпаду 75/442/ЕЕС (Оквирна директива),
- Директива о отпаду 2008/98/ЕС.

При изради ПП и Стратешке процене утицаја, коришћене су смернице и стратешка опредељења следећих **националних стратегија**:

- Национална стратегија РС за апроксимацију у области животне средине, („Сл. гласник РС“, број 80/11),
- Национални програм заштите животне средине Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.12/10),
- Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС“, број 57/08),
- Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Сл. гласник РС“, број 33/12),
- Стратегија управљања отпадом 2010-2019. године („Сл. гласник РС“, број 29/10),
- Стратегија управљања водама на територији РС до 2034.године („Сл. гласник РС“ бр. 03/17),

- Водопривредна основа Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 11/02),
- Стратегија биолошке разоноврности РС за период 2011.-2018. год („Сл. гласник РС“бр. 13/11),
- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2015-2026.год. („Сл. гласник РС“, бр.98/16),
- Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 59/06),
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја и Републике Србије за период 2014. - 2024. („Сл. гласник РС”, број 85/14);
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030.год. („Сл. гласник РС”, број 101/15).

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ПППН

С а д р ж а ј ПППН Парка природе „Шарган-Мокра Гора“

УВОД

I	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ
1.	ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА, СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
1.1.	Обухват и опис границе подручја Просторног плана
1.2.	Опис граница целина и подцелина посебне намене.....
1.3.	Посебне намене подручја Просторног плана.....
2.	ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА.....
2.1.	Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године
2.2.	Регионални просторни план за подручје Златиборског и Моравичког управног округа.....
2.3.	Просторни планови подручја посебне намене.....
2.4.	Остали релевантни документи.....
3.	СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА.....
3.1.	Посебне намене подручја Просторног плана.....
3.1.1.	Природне и предеоно вредности.....
3.1.2.	Културно наслеђе
3.1.3.	Воде и водно земљиште
3.1.4.	Инфраструктурни системи
3.1.5.	Туризам
3.2.	Остало на подручју Просторног плана
3.2.1.	Природни ресурси.....
3.2.2.	Становништво, насеља и јавне службе
3.2.3.	Привредни развој
3.2.4.	Инфраструктурни системи
3.2.5.	Заштита животне средине
3.2.6.	Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље.....
3.3.	Синтезни приказ потенцијала и ограничења просторног развоја подручја посебне намене.....
II	ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
1.	Принципи просторног развоја подручја посебне намене
2.	Општи и оперативни циљеви просторног развоја подручја посебне намене
3.	Општа концепција просторног развоја подручја посебне намене
4.	Регионални аспект развоја подручја посебне намене и функционалне везе и међуодноси са окружењем
5.	Полазишта и принципи за релативизацију конфликтних интереса
III	ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
1.	ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....
1.1.	Природне и предеоно вредности.....
1.1.1.	Режими заштите природних вредности у Парку природе "Шарган - Мокра Гора".....

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

1.1.2.	Концепција заштите предеоних вредности
1.2.	Културно наслеђе
1.3.	Воде и водно земљиште
1.4.	Инфраструктурни системи
1.5.	Туризам
2.	УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ
2.1.	Природни ресурси
2.2.	Становништво, насеља и јавне службе
2.3.	Привредни развој
2.4.	Инфраструктурни системи
2.4.1.	Саобраћајна инфраструктура
2.4.2.	Водна инфраструктура
2.4.3.	Енергетска инфраструктура
2.4.4.	Електронске комуникације
2.4.5.	Комуналне зоне и објекти
2.5.	Заштита животне средине
2.5.1.	Категоризација квалитета животне средине
2.5.2.	Услови и мере заштите животне средине
2.5.3.	Третман отпада
2.6.	Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље
3.	КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
IV	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА
1.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА
1.1.	Правила уређења и употребе земљишта за подручја са посебним режимом заштите простора
1.1.1.	Подручја са режимом заштите природних вредности
1.1.2.	Подручја са режимом заштите културног наслеђа
1.1.3.	Подручја са режимом санитарне заштите изворишта водоснабдевања
1.1.4.	Подручја са режимом заштите инфраструктурног коридора
1.2.	Правила уређења и употребе земљишта основне намене обухваћеног посебним наменама подручја просторног плана
1.2.1.	Пољопривредно земљиште
1.2.2.	Шумско земљиште
1.2.3.	Водно земљиште
1.2.4.	Грађевинско земљиште
1.3.	Општи услови за прикључење на саобраћајну и другу инфраструктуру
1.4.	Правила уређења предела
2.	ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА
2.1.	Правила грађења на грађевинском земљишту
2.1.1.	Општа правила
2.1.2.	Посебна правила
2.1.2.1.	Објекти стамбене намене
2.1.2.2.	Објекти привредних делатности и пословања
2.1.2.3.	Објекти јавне намене и верски објекти
2.1.2.4.	Туристичка супраструктура и инфраструктура
2.1.2.5.	Посебна правила грађења према утврђеном режиму заштите природних вредности и санитарне заштите изворишта
2.2.	Правила грађења на пољопривредном земљишту
2.3.	Правила грађења на шумском земљишту
2.4.	Правила грађења на водном земљишту
2.5.	Правила грађења инфраструктурних система
2.5.1.	Саобраћајна инфраструктура
2.5.2.	Водна инфраструктура
2.5.3.	Енергетска инфраструктура
2.5.4.	Инфраструктура електронских комуникација
3.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈЕ ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ
3.1.	Обухват и опис границе подручја детаљне разраде
3.2.	Подела на карактеристичне целине, планирана намена површина и објеката
3.3.	Урбанистички услови за површине и објекте јавне намене
3.3.1.	Јавне функције и службе
3.3.2.	Јавно зеленило

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

- 3.3.3. Мрежа и објекти саобраћајне и комуналне инфраструктуре
- 3.4. Регулација и нивелација мреже саобраћајница и јавних површина
- 3.5. Урбанистички услови за површине и објекте остале намене.....
- 3.6. Урбанистички услови за ванграђевинско подручје.....
- 3.7. Мере заштите природних и предеоних вредности, културног наслеђа и животне средине
- 3.8. Смернице за спровођење Просторног плана за подручје детаљне разраде.....

V ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

- 1. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ.....
- 1.1. Институционални оквир имплементације.....
- 1.2. Учесници у имплементацији
- 2. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....
- 3. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....
- 4. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ
- 5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА.....

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Реферална карта 1.	Посебна намена простора	P 1:50.000
Реферална карта 2.	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	P 1:50.000
Реферална карта 3.	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара	P 1:50.000
Реферална карта 4.	Карта спровођења	P 1:50.000
Карта детаљне разраде 1.	"Тарабићи"	P 1:2.500

2.2.2 Приказ основних циљева и концепције развоја ППППН Парка природе „Шарган – Мокра Гора“

Визија и дугорочни циљ развоја и доношења ПП је обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја, у условима одрживог развоја планског подручја.

Концептуални оквир планирања, уређења, заштите и одрживог коришћења планског подручја, заснива се на обезбеђењу услова за планско коришћење Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, рационално коришћење и очување природних ресурса, заштиту и унапређење животне средине, валоризацију комплементарних потенцијала подручја за развој, просторну, саобраћајну, привредну и друге облике интеграције подручја са окружењем и др.

Основни циљ израде ПП, представља дефинисање планског основа који ће омогућити стварање просторних услова за одрживи развој подручја посебне намене, а засниваће се на: заштити, очувању, унапређењу и коришћењу природних и створених ресурса, вредности и добара; одрживом развоју туризма и других комплементарних активности које унапређују квалитет живљења локалног становништва; функционалној интеграцији подручја у шире окружење.

Имајући у виду карактер посебне намене и друге специфичности простора, услове и смернице планских докумената вишег реда и препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја заштићених подручја, *општи циљеви* заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, њихово одрживо коришћење за едукацију, научна истраживања и презентацију јавности, као и развој комплементарних делатности.
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности планинског предела Шаргана и јужних делова Таре, као и северозападних делова Златибора, мокрогорске котлине, долине Белог Рзава и Братешине и читаве хидрографске мреже планског подручја, слива акумулације Врутци, пашњачких зона и шумских комплекса, као и културне баштине планског подручја.

- јачање регионалног идентитета планског подручја, уз синхронизовани одрживи развој туризма и комплементарних делатности - пољопривреде (посебно сточарства и пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга), шумарства, алтернативне сеоске економије, рекреације и др.
- интегрисање планског подручја у шире окружење, а посебно у шире туристичке целине у оквиру туристичког кластера „Средишња и Западна Србија“, кроз развој туристичке инфраструктуре, повећање саобраћајне доступности и обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система (аутопут Е-761, туристичка пруга и др.), у циљу јачања постојећих и стварања нових функционалних веза.
- развој свих видова туристичког производа за који постоје потенцијали на планском подручју - целогодишњи планински туризам; туризам специјалних интересовања; рекреација и камповање у еколошком окружењу и очуваним пределима; авантуристички туризам (активности везане за природу); рурални туризам (агро, еко, сеоски и културни туризам); транзитни туризам и кружна путовања; здравствени туризам; манифестације, догађаји и пословни туризам. С тим у вези, организовање садржајно заокружене туристичке понуде, усклађене са режимима заштите простора и интегрисане у понуду туристичке дестинације „Дрина-Тара-Златибор“.
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта између заштите простора (у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних вредности) и унапређења квалитета живљења локалног становништва, у циљу његовог задржавања и подстицања насељавања подручја.
- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних добара, водопривредних и инфраструктурних објеката, односно обезбеђивање услова за даље функционисање и развој насеља, постојећих и планираних привредних активности (посебно туризма и рекреације), инфраструктурних система и коридора на планском подручју.

Као *посебни циљеви* заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја издвајају се:

- заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, као и интегритета, лепоте и разноликости предела;
- унапређење услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичке понуде усклађене са режимима заштите Парка природе „Шарган – Мокра Гора” и интегрисане у понуду примарне туристичке дестинације "Дрина-Тара-Златибор" и туристичког простора Западне Србије;
- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних и културних добара, водопривредних објеката, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности (посебно развоја туризма и рекреације), насеља и инфраструктурних система;
- подршка развоју мултифункционалне пољопривреде, сточарства (посебно аутохтоних и старих раса домаћих животиња) и сеоске економије, заснованих на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких и туристичких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система: државног пута ИБ реда бр. 28; планираног пута IA реда (аутопут Е-761, деоница „Пожега-Ужице-Котроман”); државних путева ПА реда бр. 170 и 173; постојеће и планиране туристичке пруге са тенденцијом спајања са железничком пругом Београд-Бар; мреже постојећих и планираних општинских и туристичких путева;

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

- даљи просторни развој насеља у обухвату ПП, уз стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима, кроз развој саобраћајне, туристичке и комуналне инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности.

Основни концепт коришћења, организације и заштите простора уважава тежњу за заустављањем депопулације, заустављањем деградације земљишта, интегралним развојем (чиме се чувају све вредности заштићених и вредних простора) и избором активности које не угрожавају примарну функцију заштите. Овај концепт подразумева:

- повећање шумовитости и шумског земљишта, на рачун мање вредног пољопривредног земљишта и терена угрожених ерозијом.
- развој пољопривреде, у складу са природним погодностима терена и производном оријентацијом, компатибилном са функцијом заштите.
- забрану изградње објеката, у складу са утврђеним режимима заштите.
- развој постојећих и активирање нових локалитета (са развојним потенцијалима), првенствено оријентисаних на туризам и комплементарне активности.
- заокруживање грађевинских рејона насеља и њихово будуће попуњавање, које омогућује да се, поред зона становања, могу формирати и мање зоне комплементарних делатности, у складу са режимима заштите.
- резервисање простора за трасе, појасе, коридоре и зоне нових инфраструктурних система и објеката.
- поштовање услова који проистичу из функција и посебних режима заштите посебних намена.

Плански простор ће се развијати у складу са потребама и захтевима заштите простора и социо-економског развоја. Очување природних и културних вредности простора представља најважнији критеријум при конципирању намене простора. У складу са тим, заштићена подручја ће се штитити и развијати искључиво у складу са прописаним режимима коришћења простора. То се нарочито односи на подручје Парка Природе „Шарган – Мокра Гора“, као дела будућег Резервата биосфере „Дрина“. Концепција развоја подручја посебне намене је прилагођена одликама, вредностима, потенцијалима и ограничењима главних планских зона - Парка природе "Шарган – Мокра Гора" и подручја изван њега, као и просторно-функционалних целина у овим зонама, односно захтевима заштите подручја посебне намене.

Табела: 2.2.2.1 Приказ биланса основне намене на подручју ПП

основна намена	пољопривредно земљиште		шуме и шумско земљиште *		воде и водно земљиште		грађевинско земљиште **		укупно	
	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%	km ²	%
постојеће	66.9	33	121.6	60	4.1	2	10.2	5	202.82	100
планирано	52,5	26	129,8	64	4,1	2	16,2	8	202,8	100

* и други вегетацијом обрасли терени

** насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре

Табела 2.2.2.2 Биланс заштићених површина природних вредности на планском подручју

бр	подручје	I степен заштите		II степен заштите		III степен заштите		укупно *	
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	Парк природе "Шарган – М.Гора"	774,50	6,81	3124,70	27,46	7480,58	65,73	11379,8	56,11
Σ	Просторни план		3,82		15,41		36,88		

* у обухвату ПП, ван заштићених површина природних вредности налази се укупно 8901,7 ha, односно 43,89% територије ПП.

2.2.3 Посебне намене подручја Просторног плана

1. *Природне и предеоне вредности* - везане су за Парк природе „Шарган – Мокра Гора“, који је у целости у обухвату Просторног плана. Основни карактер планског подручја, а тиме и главну (кључну) посебну намену, управо представља заштићено подручје природних вредности од изузетног значаја (I категорија) - 56,1% територије Просторног плана (113,80 km²) заузима територија утврђеног Парка природе.
2. *Културно наслеђе* - утврђена непокретна културна добра, добра која уживају претходну заштиту и валоризовани локалитети и објекти од значаја за службу заштите, као и покретна културна добра везана за експонате на прузи уског колосека „Шарганска осмица“.
3. *Воде и водно земљиште* – у обухвату Просторног плана је део слива изворишта водоснабдевања - акумулације „Врутци“, која припада Западноморавско-рзавском регионалном систему за снабдевање водом насеља, односно регионалном подсистему „Западна Морава“. Овај слив (река Ђетиња са притокама) представља део западноморавског речног система за уређење, коришћење и заштиту вода, док остатак планског подручја (слив Белог и Црног Рзава са притокама) припада дринском сливу, који представља део речног система „Дрина са Лимом и Увцем“.
4. *Инфраструктурни системи:*
 - Саобраћајна инфраструктура: подручје инфраструктурног коридора планираног ауто-пута Е-761, деоница Пожега - Ужице - граница са БиХ (Котроман), као и друга саобраћајна инфраструктура (државни и туристички путеви; туристичка пруга уског колосека „Шарганска осмица“; друмско-железнички гранични прелаз Котроман-Вардиште / Мокра Гора и др.);
 - Енергетска инфраструктура: подручје инфраструктурног коридора планираног високонапонског далековода, интерконекција 2x400 kV Република Србија (Бајина Башта) - граница Црне Горе – граница БиХ и ТС „Краљево 3“ – РП „Пожега“ – граница БиХ (Вардиште), као и друга енергетска инфраструктура (далеководи 220 kV и др.);
5. *Туризам* - планско подручје припада туристичком кластеру „Средишња и Западна Србија“, односно туристичком простору „Западна Србија“, а на граници је туристичких рејона „Златибор - Златар - Пештер“ и „Тара - Ваљевско-подрињске планине - Рудник“, односно туристичких комплекса „Тара - Подриње - Бајина Башта“ и „Златибор - Ужице“. Планинско подручје Шаргана и Мокре Горе представља део примарне туристичке дестинације „Дрина – Тара – Златибор“ (са знатним учешћем целогодишње туристичке понуде) и деоницу будућег међународног друмског туристичког туринг правца (Е-761). Одрживи развој интегрисане туристичке понуде, стратешко је питање привредног и социјалног развоја Западне Србије. Овај развој ће се базирати на презентацији и одрживом коришћењу природних и културних вредности, развоју туристичке инфраструктуре и ресурса, и интегрисању у шире туристичке просторе (туристичка дестинација; туристички комплекс / рејон / простор / кластер).

2.3 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

У овом поглављу приказани су циљеви и концепти развоја релевантних докумената, са приоритетним освртом на заштиту животне средине, природних и културних вредности и одрживи развој.

Просторни план Републике Србије (*Закон о Просторном плану Републике Србије, "Сл. гласник РС", број 88/2010*) - ППРС наводи да је због планског усмеравања даљег развоја

потребно уредити грађевинско земљиште планинских подручја, што представља део концепције развоја високопланинских подручја. У зависности од брзине превазилажења развојних ограничења, створиће се услови за санацију, реконструкцију и даљи развој и заштиту високопланинских подручја од националног значаја (са средњепланинским окружењем), са изграђеним или иницираним туристичким центрима, међу које спада подручје Таре и Златибора, а свакако и подручје Шаргана и Мокре Горе, које их повезује и има повољан положај у односу на потенцијалну туристичку потражњу. Са аспекта заштите и одрживог коришћења природног наслеђа, на основу претходних истраживања и валоризације, дефинисаће се статус, просторни обухват и режими заштите подручја у Западној Србији, у које спада и подручје ПП. Планско подручје припада сливним подручјима Дрине и Западне Мораве, односно "Западна Морава", а такође и западноморавско-дринском регионалном систему за снабдевање водом насеља (подсистем „Западна Морава” - акумулација „Врутци”). Стратешки приоритет представљају активности на реализацији коридора аутопута Е-761 (деоница Пожега-Ужице-Котроман), са међународним друмским туристичким туринг правцем на планираном аутопуту. Прекогранична сарадња Републике Србије са БиХ обухвата трансграничну сарадњу дуж Дрине, са циљем заједничког уређивања, заштите и валоризације приграничног подручја (кластер заштићених подручја: Тара, Заовине, Мокра Гора и Златибор) и развоја туризма и саобраћаја, што подразумева и повезивање примарних осовина развоја, са могућношћу продужетка пруге уског колосека "Шарганска осмица" према БиХ, у функцији туризма.

Регионални просторни план Златиборског и Моравичког управног округа, Уредба о утврђивању РПП ЗМО („Сл. гласник РС”, број 1/13); РПП ЗМО наводи да Парк природе „Шарган-Мокра Гора” представља подручје националне еколошке мреже. Планско одређење је задржавање постојећих заштићених подручја, уз стална истраживања и ревизију стања тих подручја (кориговање граница и површина под заштитом). Планско подручје, као део туристичког рејона „Златибор - Златар - Пештер“ (туристички комплекс „Златибор - Ужице“), на самој граници туристичког рејона „Тара - ваљевско-подрињске планине - Рудник“ (туристички комплекс „Тара - Подриње - Бајина Башта“), представља примарну туристичку дестинацију са знатним учешћем целогодишње туристичке понуде, која ће у оквиру ширег туристичког простора имати значајну улогу у формирању интегрисане туристичке понуде. Ово подразумева интеграцију бројних туристичких ресурса, природних и културних вредности на планском подручју и у окружењу. Пољопривреда на планском подручју (обухвата подручје заштићених добара и еколошки значајна подручја, као и зону заштите изворишта водоснабдевања) се усмерава ка заштити биодиверзитета. Значајан развојни потенцијал представља могућност трансграничне сарадње са БиХ, са циљем интергалне заштите природног и културног наслеђа у дринском подручју. Предвиђена је изградња двоструког 400 kV далековода од планиране ТС 400/x kV „Бајина Башта“ (реконструисана ТС 220/35 kV „Бајина Башта“) до Пљевља (Црна Гора), са увођењем у планирану РХЕ „Бистрица“.

ПППН Националног парка „Тара“: ПППН Националног парка "Тара" обухвата читаво подручје предметног Просторног плана и предвиђа подручја за заштиту (Парк природе "Шарган - Мокра Гора" и део Парка природе "Златибор"), за која су утврђене зоне са режимима тростепене заштите. Коришћење, организација и уређење планског подручја повезано је са концептом заштите, које уважава природне и створене вредности и постојећа ограничења, али и потенцијале за афирмисање развојних зона, првенствено оријентисаних на туризам и комплементарне активности (Мокра Гора, "Дрвенград", "Ивер", "Шарганска осмица"). У специфичној туристичкој зони Шарган - Мокра Гора предвиђају се: информативно-туристички пунктови (Котроман и др.); олимпијско село и визиторски центар (Шишатовач), камп (Надкраји), фарма (Вукићевац) и хотел (Ладовац); спортско-рекреативни центар (Мокра Гора); прихватилиште за медведе (долина Белог Рзава) и јелене (падине Семегњевске горе и Шаргана); рибњак и мање језеро (долина Белог Рзава - село Кршање); визиторски центар (Шарган, Мокра Гора); излетишта, видиковци, одморишта, паркинзи, приступне и пешачке

стазе; планинарски домови (Мокра Гора). На осталим подручјима, основна оријентација је на развој села у функцији туризма (Кремна) и мањих туристичких пунктова у селима ослоњеним на „Шарганску осмицу” (укључујући и планирано продужење ове пруге) и селима дуж туристичког пута који води од Златибора преко Семегњева и Дебелог брда ка Пањку, односно Мокре Горе и Кремна ка Заовинама и Тари (Калуђерске Баре) - у овим зонама ретке градње и катунским насељима, предуслов развоја је комунално опремање, а могуће је обнављање грађевинског фонда или нова изградња у смислу погушћавања постојећих заселака. За развој планског подручја и успешнију интеграцију са ширим окружењем, значајна је реконструкција "Шарганске осмице" до Кремна и даље продужење до железничке станице "Бранешци" у циљу спајања са магистралном пругом Београд - Бар (дата варијантна решења), као и продужење од Кремне до Биоске (са могућношћу каснијег продужетка до Ужица).

ППППН слива акумулације „Врутци“: ППППН слива акумулације "Врутци" обухвата део територије предметног ПП (КО Кремна), и заузима североисточни део Парка природе "Шарган-Мокра Гора". На већем делу обухваћене територије КО Кремна, налази се сливно подручје акумулације „Врутци” – зона са режимом санитарне заштите акумулације III степена. Акумулација "Врутци" део је западноморавско-рзавског регионалног система за снабдевање водом насеља (подсистем „Западна Морава”).

ППППН ИК високонапонског ДВ интерконекција 2x400 kV Република Србија (Бајина Башта) – граница Црне Горе – граница Босне и Херцеговине: ППППН ИК високонапонског ДВ интерконекција 2x400 kV, обухвата делове територије предметног ПП у КО Мокра Гора и КО Кремна. Положај деонице коридора на територији КО Мокра Гора прелази преко зоне са режимом заштите I (локалитет Међедова Љеска) и II степена (локалитет Тусто Брдо - Божурица).

У изради (или су донети) су следећи просторни планови подручја посебне намене, чији се обухват преклапа или граничи са подручјем овог Просторног плана:

- Просторни план подручја посебне намене ауто-пута Е-761, деоница Пожега – Ужице - граница са Босном и Херцеговином (Одлука о изради Просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 68/18) - обухвата читаво подручје предметног ПП; положај коридора ауто-пута захтева преиспитивање, ради усклађивања са режимима заштите парка природе.
- Просторни план подручја посебне намене Националног парка „Тара“ (Одлука о изради Просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 31/18 и 38/18-исправка) - ван обухвата предметног ПП (северна граница).
- Просторни план подручја посебне намене Парка природе „Златибор“ („Сл. гласник РС”, број 2/20) - обухвата делове територије предметног Просторног плана у КО Мокра Гора и КО Семегњево, који су у обухвату Парка природе "Златибор".

2.3.1 Релевантне националне стратегије и програми

У наставку је дат кратак осврт на важеће националне стратегије и програме.

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за РС („Сл. гласник РС“, бр. 80/11): Циљеви Националне стратегије за апроксимацију у области животне средине за РС су двоструки: на првом месту, бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији, и на другом месту, обезбеђивање здраве основе за преговоре о приступању у вези са Поглављем 27. Циљ НЕАС-а је да обухвати све изазове које ће процес апроксимације поставити пред националним законодавством (укључујући и одговор на недостатке садашњих правних процедура у Републици Србији), обиму промена које ће бити неопходне при организовању и раду институција надлежних за животну средину, као и приступу за превазилажење финансијских недостатака који настају као последица "уобичајеног поступања или уобичајених пракси" до

потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ.

Национални програм заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр.12/10): Овим програмом су дефинисани стратешки циљеви политике заштите животне средине, као и специфични и приоритетни циљеви за ваздух, воду, земљиште и утицаји појединих сектора на животну средину (индустрија, енергетика, пољопривреда, рударство, саобраћај итд). Дефинисани циљеви до 2019. године, значајни за Стратешку процену су:

У области квалитета вода: Побољшати квалитет воде у водотоковима смањењем испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода; повећање степена обухваћености јавним канализационим системима на 65% становника; обезбедити да квалитет воде за пиће у насељима задовољи стандарде квалитета Директиве о води за пиће 98/83/ЕС; рационализовати потрошњу воде код индивидуалних потрошача; обезбедити зоне заштите подземних и надземних изворишта (акумулација); обезбедити процену резерви воде и успоставити мониторинг подземних вода.

У области заштите земљишта: Смањење угроженог земљишта ерозијом за 40% извођењем антиерозионих радова и увођењем ефективних мера за контролу ерозије; смањење уношења пестицида у земљиште.

У области заштите природе, биодиверзитета, природних добара и шума: Заустављање губитка биодиверзитета у складу са Кијевском декларацијом; очување, унапређење и проширење постојећих шума; унапређење система управљања заштићеним подручјима од националног и међународног значаја; успостављање еко коридора за фрагментисане фрагилне екосистеме; успоставити мониторинг утицаја електровода и ветро-генератора на птице у складу са ЕУ препорукама; заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење дивљих биљних и животињских врста и гљива; заштита и очување миграторних врста; успостављање интензивнијег мониторинга у природи.

У области управљања отпадом: Изградња регионални центара за управљање отпадом; санирати постојећа сметлишта и извршити ремедијацију истих, која престављају највећи ризик по животну средину; повећати стопе поновног искоришћења и рециклаже амбалажног отпада (стакло, папир/ картон, метал, пластика и дрво) на 25% од његове количине; повећање количина компостираног зеленог отпад.

У сектору енергетике: Повећање енергетске ефикасности у свим секторима производње и потрошње енергије; повећање обима коришћења обновљивих извора енергије;

У сектору пољопривреде и шумарстава: Развијање свести пољопривредних произвођача у области животне средине развојем и промоцијом кодекса добре пољопривредне праксе; унапређење система контролисане употребе ђубрива и средстава за заштиту биља на пољопривредном земљишту ради смањења утицаја на животну средину; унапређење система одрживог газдовања, посебно у приватним шумама.

У сектору транспорта: Побољшан квалитет горива према одговарајућим стандардима; израђена заштита од буке на аутопутевима; уграђени нови материјали у путеве.

Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС“, бр.57/08) Циљ ове стратегије из 2008.год. је да доведе до баланса економског раста, заштите животне средине и друштвеног развоја, стварајући кохерентну целину, подржану одговарајућим институционалним оквиром.

Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Сл. гласник РС“, бр. 33/12) овом стратегијом је у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђена обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за заштићена подручја (на основу Одлуке).

Главни, основни циљеви Националне стратегије су:

- усмеравање на и обезбеђивање услова за одрживо коришћење природних ресурса и добара, стварањем основе за постављање планова, програма и основа за сваки појединачни природни ресурс или добро;
- редуковање негативног утицаја коришћења ресурса на економију и животну средину, установљавањем основних индикатора које треба пратити;
- допринос усмеравању развоја ка одрживој производњи (кроз мање и ефикасније коришћење природних ресурса) и потрошњи (промени устаљених начина потрошње), као и озелењавању јавних набавки.

Стратегије управљања водама на територији Републике Србије од 2016. до 2034. године ("Сл. гласник РС", број 03/17): Анализе и истраживања за израду Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године урађене су на основу Закона о водама ("Сл. гласник РС", бр. 30/10 и 93/12) и подзаконских аката. Стратегија представља плански документ којим се утврђују дугорочни правци управљања водама на територији Републике Србије. Стратешки и плански документ према претходном Закону о водама ("Сл. гласник РС", број 46/91) била је Уредба о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије ("Сл. гласник РС", број 11/02), која је представљала "дугорочни план за одржавање и развој водног режима на територији Републике Србије на једном или више водних подручја или делу водног подручја".

Основни циљ стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума. Стратегија планско подручје разматра на следећи начин (планиране акумулације и решења снабдевања водом):

Могућа решења снабдевања водом за пиће по општинама:

Садашња ситуација	Могућа решења	I алтернатива	II алтернатива
Ужице	Локална РВС Ђетиња	Оптимизација локалних	
Чајетина	Локална, Црни Рзав	Оптимизација локалних	

Регионални водоводни систем "Ђетиња". У оквиру Водопривредне основе Републике Србије овај систем је био предвиђен као Подсистем Врутци у оквиру Западноморавско-рзавског регионалног система. Системом се данас из акумулације Врутци обезбеђује вода за насеља Ужице и Севојно и индустријске потрошаче. Овај систем се није развијао према предвиђеној динамици, јер су потребе за водом, поготову индустријских потрошача, биле мање од пројектом предвиђених. Због тога у овом тренутку у акумулацији постоје расположиве количине воде и за друге потребе. Такође, постоје и проблеми са квалитетом воде у акумулацији.

Водопривредна основа Србије („Сл. гласник РС“, бр.11/02): Основни стратешки циљ је одржавање и развој воденог режима којим се обезбеђују најповољнија и најцелисходнија техничка, економска и еколошка решења за јединство управљања водама, заштиту од штетног дејства вода, заштиту вода и коришћење вода. Посебни циљеви за заштиту животне средине су: рационално коришћење вода, рационално управљање водама, осигурање заштите и унапређење квалитета вода до коришћења за предвиђене намене, заштита и унапређење животне средине и квалитета живота, заштита од поплава, ерозија и бујица, заштита и ревитализација угрожених екосистема, антиерозионо газдовање шумама, унапређење и очување природних и створених ресурса и вредности.

Национална стратегија управљања отпадом за период од 2010 до 2019 („Сл. гласник РС“, бр.29/10): Најзначајнији циљ ове стратегије је управљање отпадом у краткорочном и дугорочном периоду, којим се постиже заштита и унапређење квалитета животне средине и

здравља. Стратегијом је дефинисано формирање регионалних депонија, трансфер станица, мрежа центара за рециклажу, компостирање и инсинератора на подручју Републике Србије. Општине у оквиру предметног обухвата припадају Регионалном центру Ужице (као носилац активности) са општинама Б. Башта, Пожега, Ариље, Ивањица, Чајетина, Косјерић, Чачак, Лучани, Љубовија. Ревидирањем ове стратегије се очекују ажурирани подаци о регионима и систему управљања отпадом за подручје РС, у складу са ЕУ стандардима и препорукама.

Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. год. („Сл.гласник РС“, бр.13/11): Конференција у Риу усваја Конвенцију о биолошкој разноврсности (биодиверзитету) и дефинише овај појам као: Свеобухватну разноликост и различитост живих организама, укључујући, између осталог, копнене, морске и остале водене екосистеме и еколошке комплексе чији су део; ово укључује диверзитет у оквиру врста, између врста и између екосистема. Предмет регулисања и циљ Конвенције о биодиверзитету је: очување (конзервација) биолошке разноврсности (биодиверзитета), одрживо коришћење његових компоненти (биолошких ресурса) и приступ и праведна подела добити које проистичу од коришћења генетичких ресурса.

Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности у РС усвојен је 2001 године. Од тог тренутка тај нормативни акт представља основ и оквир за адекватно деловање и развој у правцу очувања биодиверзитета на територији Србије. РС карактерише велика генетичка, специјска и екосистемска разноврсност. Високопланинска и планинска област Републике Србије, као део Балканског полуострва, представља један од укупно шест центара европског биодиверзитета. Уз то, Република Србија је по богатству флоре потенцијално један од глобалних центара биљне разноврсности. Иако са 88.361 km² Република Србија чини само 2,1% копна Европе, биолошка разноврсност различитих група живих организама је висока.

Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.59/06): Основни циљ ове стратегије је очување и унапређење стања шума и развој шумарства као привредне гране. Значај шума за унапређење животне средине и заштиту природе огледа се у унапређењу одрживог газдовања шумама у заштићеним природним добрима, одрживом коришћењу и валоризацији биодиверзитета шума и система заштите, коришћења и управљања свим функцијама шума у оквиру одрживог развоја, пре свега у погледу заштитних и регулаторних функција у односу на ваздух, воду, земљиште, пределе, буку, ублажавање климатских промена итд. Циљ стратегије развоја шумарства је и очување и унапређење генетског потенцијала, бројности и квалитета популације дивљачи применом одговарајућих мера планирања, газдовања и контроле. У том смислу предвиђено је одрживо газдовање шумама у свим сегментима (планирање, реализација, располагање) које подразумева стовремено газдовање дивљачи, односно стварање оптималних услова за унапређивање стања аутохтоне дивљачи и реинтродукцију аутохтоне дивљачи.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014. до 2024. године („Сл. гласник РС“, бр. 85/14): Визија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Србије заснована је на неколико кључних принципа:

1. Одржива пољопривреда је главна оријентација стратешког деловања пољопривредне политике, која мултифункционалну пољопривреду види као једну од најважнијих привредних грана у руралним подручјима. У овом контексту, поштовање принципа одрживог развоја сектора пољопривреде подразумева:

- раст економске ефикасности сектора пољопривреде, базиран на техничко-технолошком напретку и иновативним производима и решењима,
- одговорно управљање ресурсима и очување биодиверзитета,
- достизање благостања руралног становништва којим би се зауставило даље погоршање демографских трендова;

2. Полицентрични развој, базиран на уважавању различитости система производње и типова

пољопривредних газдинства који произлазе из различитих руралних подручја Републике Србије.

3. Модернизација органа и организација, и њиховог оспособљавања за ефикасно управљање јавним политикама.

4. Стабилност и конзистентност пољопривредног буџета, остваривање постављених стратешких циљева захтева неопходна прилагођавања на страни буџетске подршке пољопривреди.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030 („Сл. гласник РС”, бр. 101 /2015): Глобални циљеви нове Енергетске политике и Стратегије развоја енергетике Србије, проистекли су из намере да се, у новим околностима у земљи и окружењу, у оквиру одабраних приоритетних развојних активности, успоставе квалитативно нови услови рада, пословања и развој целине енергетског система, посебно енергетских производних сектора, на интерном, регионалном и паневропском тржишту електричне енергије и природног гаса производних, преносних, дистрибутивних и сектора потрошње енергије, који ће подстицајно деловати на привредно-економски развој земље, заштиту животне средине и међународне интеграције, укључујући и брже укључење наше земље у ЕУ.

2.4 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје ПП налази се у југозападном делу Србије. У регионално-географском погледу планско подручје припада Златиборском округу, као издвојеној просторној целини према географско природним, геоморфолошким, функционалним и културно-историјским карактеристикама. Обухвата мокрогорску котлину, мању просторну целину између масива Таре и Златибора. У физичком смислу, подручје се простире у висинским зонама од 485 m н.в. (долина Црног Рзава који представља јужну границу плана) до око 1400 m.н.в. (северозападни део плана). Северозападна и северна граница плана се наслањају на југоисточну границу Предела изузетних одлика „Заовине“ (КО Заовине) и на јужни део границе Националног парка „Тара“. На југоистоку се наслања на Парк природе „Златибор“ (КО Чајетина). Југозападну и западну границу чини државна граница са Републиком Српском (БиХ).

Оквирна површина подручја ПП износи 202,82 km². Административно, обухвата делове територија:

- града Ужице (КО Кремна и Мокра Гора),
- општине Чајетина (КО Семегњево).

Подручје Парка природе „Шарган – Мокра Гора” укупне површине око 113,8 km², у потпуности је обухваћено овим ПП. Обухвата делове катастарских општина Мокра Гора, Кремна и Семегњево. Географски посматрано, овај микрорегион у односу на територију Републике Србије, има периферан положај (слике 2.4.1 и 2.4.2) са израженом приграничном позицијом. Ову неповољност ублажавају релативно добре саобраћајнице које обезбеђују добро комуницирање на широком простору Златиборског округа, па и са суседном Републиком Српском и Федерацијом БиХ (пролази међународни магистрални путни правац Е-761, најзначајнији друмски (Е-763) и железнички (пруга Београд-Бар) саобраћајни правац).

Слика 2.4.1 Пооложај Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ у РС

Слика 2.4.2: Географски приказ граница Парка природе „Шарган – Мокра гора“ и окружења

2.4.1 Природни системи и ресурси

2.4.1.1 Геоморфолошке одлике

Сложени геолошки односи ширег простора Шаргана са карбонатном масом крашке висоравни Таре и ободом перидотитског масива висоравни Златибора условили су сложене геоморфолошке карактеристике планине Шарган и мокрогорске котлине у њеном јужном подножју. Дуготрајна геолошка еволуција терена дефинисала је крупне блокове у региону, а накнадне ерозивне силе значајно су модификовале морфологију и маскирале првобитни изглед површине рељефа.

Најмлађи период геолошке историје карактерише се неотектонском активношћу и великим климатским променама од терцијара, преко квартара, до холоцена. За данашњи изглед рељефа посебно су заслужни дуги временски интервал тектонског мировања "од горње креде до миоцена" (Љ. Менковић, М. Кошћал, 1996) када су на овом простору формиране флувиоденудационе површи типа пинеплена, неотектонски покрети блоковског типа које је пратио флувијални процес различитог интензитета и катастрофалне климатске промене у квартару са сменом глацијалних и интерглацијалних периода.

Стално спуштање доње ерозионе базе током отицања Панонског мора условило је дуготрајно и интензивно усецање речних токова, посебно већих, као што су Бели Рзав и његова притока Камишна. Производ тог процеса су дубоко усечене клисуре и кањони којима су рашчлањене високе површи Тустог брда, Путног брда, Кобиловца, брда Вао, Њивичке косе, Табачке косе, Скаваца, Ђоге, Козје стене и Виогора. Изнад ових површи уздижу се врхови Кршањска глава (1424 m), Царевића вис (1426 m), Руњева глава (1438 m), Гавран (1453 m), Ивер (1478 m) и Зборишта (1544 m) који представља највиши врх планине Таре.

Крупније промене у рељефу овог краја одигравале су се и за време последњег леденог доба када су се спуштањем горње шумске границе планински простори отворили дејству мразева, снега и ветра. У том су периоду појачани процеси клижења распаднутих стена, што је утицало на додатно обликовање истакнутих врхова и запуњавање долинских депресија. Високе површи на развођима, долине, стрме долинске стране и дубоко усечене речне клисуре, представљају јединствену предеону целину несвакидашње и узбуђујуће лепоте.

2.4.1.2 Геолошке одлике и минералне сировине

Подручје Таре, Златибора, креманске и мокрогорске котлине изграђено је од магматских, метаморфних и седиментних стена које су стваране кроз дугу геолошку историју.

Најстарије стене овог подручја су палеозојске -доњи и средњи карбона. У њима преовлађују пешчари, глине и кречњаци стварани у морским дубинама под дејством подводних вулкана и наталожених љуштурица морских организама. Ове су стене накнадно под утицајем високих температура и притиска метаморфисане у метапешчаре, филите, кристаласте кречњаке и хлоритске шкриљце.

Од средњег карбона до горњег перма пре 318 до 237 милиона година, стенске масе су услед јаких геотектонских покрета изрониле из мора, а потом су од горњег перма до доње јуре пре 270 до 176 милиона година, поново зарониле у морске дубине праокеана Тетиса. У то време настајали су спрудни кречњаци, а потом и кречњаци са рожнацима.

Крајем јуре, пре 161 до 146 милиона година, Тетис се на овом простору сузио. Његово сужавање било је праћено кидањем и метаморфисањем до тада насталих стена. Перидотити су се набацивали на горњотријаске кречњаке и седименте доње јуре који су се мењали под утицајем високих температура и притиска. Због јаких тектонских покрета у доњој креди пре 146 до 100 милиона година, блокови стена су се из хаотичне гомиле издигли и поново изронили из океана. Изложеност атмосферским утицајима довела је у овом периоду до стварања коре распадања у којој су се гомилали гвожђе, титан и никал, стварали магнезит, боксит и опал.

Током горње креде пре 100 до 66 милиона година, на ове се просторе поново вратио Тетис који се до почетка миоцена пре 23 милиона година, сасвим повукао. Наступио је период кретања блокова и стварања депресија у којима су настајала језера. У њима су се таложиле слатководни језерски седименти, пескови и глине. Пре 1,8 милиона година наступио је квартар који траје и данас. На овом простору обележен је повлачењем језера и јачањем ерозивних процеса. Сви динамични процеси који су довели до формирања сложеног тла овог подручја, условили су изражену пластику рељефа.

На основу металогенетске рејонизације територије Србије, територија Мокре Горе налази се у склопу златиборског рудног рејона. На основу садашњег степена истражености, и заступљености лежишта у експлоатацији, као и оних у фази истраживања и припреме, дат је приказ минералних сировина:

Металичне минералне сировине -Лежишта металичних минералних сировина представљају лежишта са рудом црних, обојених, ретких и радиоактивних метала, као и руде ретке земље. У ППРС златиборски рејон обележен је као рејон са „Cr, Al, Fe-Ni, Cu, Ti, Co-Ni“. У рудној зони мокрогорског басена, којем припада и подручје предложено за заштиту, „Гео завод–ИМС“ из Београда вршио је истраживања гвожђа, никла и кобалта 1958–1961. године и од 1995. до 1998. године. Иако недовољни, резултати истраживања указују на присуство тих металичних сировина на ширем подручју. Експлоатација ниједне од наведених металичних минералних сировина није вршена, осим делимично у суседном Вишеграду.

Неметаличне минералне сировине -По разноврсности неметаличних минералних сировина,

односно њихових појава и лежишта, територија Мокре Горе не представља перспективно подручје. Досадашњим истраживањима утврђено је присуство магнетита, различитих кречњака, бигра и амфиболита.

Магнетити се појављују као мала лежишта и основна су карактеристика златиборског рудног реона. Ипак, већина налазишта је везана за Златиборски масив и његов непосредан обод. На подручју Мокре Горе коришћење лежишта грађевинског камена за различиту обраду готово да не постоји. Неколико привремених мајданских површина коришћено је за потребе одржавања или изградње шумских путева, и они су санирани или је њихова санација у току. На истражном подручју регистроване су и појаве минералних сировина чија је могућност коришћења мала, а самим тим је и степен истражености низак. Као такве минералне сировине издвојени су бигар и амфиболити.

Према садашњем степену истражености, не постоје значајна поља експлоатације геолошких ресурса. Регистровано је једно експлоатационо поље рудника магнетита и хромита, предузећа „Магнетит“, на подручју КО Кремна, лежиште „Ужице“ (број решења 02/5346/1). Поред овога одобрено је извођење геолошких истраживања и експлоатација подземних вода, на пољу „ID-22“, предузећу „Бест комерц“ Земун, „Подград 1“ и „Подград 2“.

2.4.1.3 Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике¹

Хидрогеолошка својства стена и типови издани

Хидрогеолошке карактеристике издвојених литолошких чланова указују да су развијени сви типови порозности, иако је доминантан дисолуциони тип. Бројност хидрогеолошких појава углавном контактне типа и велике разлике у издашности и хемијском саставу такође указују на сложеност односа истражног подручја.

Терени са међузрнском порозношћу не доминирају у истражном подручју и углавном им је улога у обогаћивању других издани у другим литолошким слојевима. Издани које се формирају у овим седиментима су мале дебљине, издашности и са слободним нивоом.

Терени са дисолуционом порозношћу су најраспрострањенији и представљају значајне ресурсе подземних вода. Кречњачки комплекс тријаске старости захвата велико пространство. Овај комплекс изграђују различити кречњаци. Кречњачки седименти су интензивним тектонским покретима механички јако оштећени и карстификовани. У њима су развијени и површински и подземни облици. Укупна порозност је највећа у површинској зони и са дубином опада.

Прихрањивање подземних вода дисолуционе издани одвија се претежно инфилтрацијом атмосферских и површинских вода. Ипак, атмосферски талози су веома високи, и преко 800 mm/год.

Терени са пукотинском порозношћу - представљају их дијабази, спилити и комплекс вулканогено-седиментних стена (дијабаз-ројначка формација). Комплекс вулканогено-седиментних стена представља дијабаз-ројначка формација и мање масе изливних вулканита. Овај комплекс изграђују скоро непропусне стене као глинци, пешчари, ројначи, плочасти силификовани кречњаци и дијабази, а у њима је такође развијена пукотинска порозност. Као ушкриљени немају концентрисане појаве истицања подземних вода, већ се истицање врши дифузно или изворима мале издашности.

¹ Студија заштите Парка природе „Шарган Мокра гора“, Завод за заштиту природе Србије, 2015.год.

Хидролошке одлике

Хидрографски потенцијали подручја Шаргана и Мокре Горе чине подземне воде, извори и врела, већи и мањи речни токови и термоминералне воде. Воде мокроторске котлине отичу у слив Дрине, а воде креманске котлине у слив Западне и Велике Мораве. Вододелницу између река Камишне и Ћетиње, односно Дрине и Мораве, чини планина Шарган која раздваја ове две котлине.

Највећа река мокрогорске котлине је Камишна. Ова река настаје од два извора испод јужних падина Великог венца, и након 17,5 km тока, испод Котромана улива се у Бели Рзав. Од бројних потока које прима, највећи су Шарганчица, Постањски поток, Крмански поток, Друганчица, Смрдљиви поток, Брезјак, Ракије, Црни поток и Дубошац.

Бели Рзав настаје од Караклијског и Батурског Рзава који се спајају на Црном Врху. Тече према Вардишту, прима воде Змајевског потока, Липовице и Вежање, и након 23 km спаја се са Црним Рзавом стварајући Рзав који се улива у Дрину. Ова планинска река усекла је две клисуре и дубок кањон. На улазу у њену другу клисуру подигнута је брана „Лазихи“ као део реверзибилне хидроелектране „Бајина Башта II“. Парку природе припада доњи део тока Белог Рзава.

Највећа река креманске котлине је Братешина. Њој се као изворишни краци Ћетиње придружују Коњска река, Томића поток и Ужички поток. Све ове речице граде Ћетињу која се улива у Западну Мораву.

Водоснабдевање становништва на територији Мокре Горе одвија се каптирањем извора или хидрогеолошким објектима (бунарима). Изражена је појава каптирања извора слабије издашности за потребе једног или групе домаћинстава. У обухвату Просторног плана је део слива изворишта водоснабдевања - акумулације „Врутци“, која обухвата подслив реке Ћетиње са притокама, а припада регионалном подсистему „Западна Морава“ у оквиру западноморавско-рзавског регионалног система за снабдевање водом насеља. Овај слив представља и део западноморавског речног система за уређење, коришћење и заштиту вода. Остатак планског подручја обухвата подсливове Белог и Црног Рзава са притокама и припада дринском сливу, односно представља део речног система Дрине са Лимом и Увцем.

На подручју Мокре Горе и Кремана посебну драгоценост представљају **извори лековитих вода**. Најпознатији су високоалкални извор Св. Јована Крститеља (Бела вода) на десној обали Камешине, високоалкални Дулов извор у кориту Камешине, извор слане Радованове воде у Котроману и извор минералне Глишове воде у селу Кремна. Воде ових извора могу се контролисано пити или користити као купке, а веома повољно утичу на ублажавање кожних и очних болести, гастритиса, упалу мокраћних канала, секундарног стерилитета и реуматских обољења.

Претходне анализе балнеолошких потенцијала подземних вода (извора) указују на присуство велике алкалности и различите концентрације минералних материја које доприносе да простор има велики потенцијал за развој спортско рекреативног али и здравствено бањског туризма.

2.4.1.4 Сеизмолошки показатељи

Према Карти сеизмичког хазарда за повратни период 475г. на површини терена на подручју ПП (Услови СЗ бр. 02-380-1/2019) EMS вредности су VII-VIII, VIII које је неопходно користити као основ за урбанистичко и просторно планирање.

Према Карти епицентара земљотреса $M_w \geq 3.5$ предметног обухвата припада појасу епицентара од 4.3. до 4.9. Према карти сеизмичког хазарда за повратни период 475 г., по

параметру максималног хоризонталног убрзања PGA на основној стени ($v_s=800$ m/s) изражено у јединицама гравитационог убрзања g ($g=9.81\text{m/s}^2$), предметни обухват прирада зони са следећим нумеричким показатељима (табела бр.2.4.1.1).

Табла 2.4.1.4: Нумерички сеизмолошки показатељи

Место	lat	lon	PGA (g)
Полигон 1			0.08-0.1
Полигон 2			0.1-0.12

2.4.1.5 Климатске карактеристике

Мокрогорску котлину карактерише умереноконтинентална клима, са умерено топлим, релативно сунчаним летом са око 220 сати сијања сунца у току летњих месеци и умерено хладним зимама. Виша брда и планински крајеви планског подручја одликују се прелазном умереноконтиненталном-субпланинском и планинском климом, са пријатно свежим летом и оштријом зимом коју карактерише сразмерно велики број дана са снежним покривачем.

На основу анализе основних параметара температуре ваздуха, релативне влажности ваздуха, падавина, облачности, инсолације и ветра, уочавају се следећа обележја локалне климе анализираног подручја:

Просечна годишња температура ваздуха на подручју Мокрогорске котлине износи $9,3^{\circ}\text{C}$, при чему седам месеци има просечну температуру изнад 10°C (април-октобар), док су остали месеци знатно хладнији, са просечним температурама ваздуха испод 10°C . Средња годишња температура ваздуха у вишим пределима, на просечној надморској висини од око 1000 m, износи око $7,8^{\circ}\text{C}$. Просечне температуре ваздуха за зиму, пролеће, лето и јесен износе: минус $0,9^{\circ}\text{C}$, $9,7^{\circ}\text{C}$, $18,8^{\circ}\text{C}$, и $9,9^{\circ}\text{C}$ респективно. У вишим пределима, на надморској висини од око 1000 m, просечне сезонске температуре ваздуха су ниже и износе: $-1,5^{\circ}\text{C}$, $7,3^{\circ}\text{C}$, $16,8^{\circ}\text{C}$ и $8,4^{\circ}\text{C}$, за зиму, пролеће, лето и јесен, респективно.

Хладну половину године (од октобра до априла) карактерише учестана појава слабијих мразева (дани са минималном температуром ваздуха испод 0°C). Годишње се на подручју Мокрогорске котлине јавља у просеку око 111 дана са мразом, и то најчешће у периоду новембар-март. Број дана са јаким мразом (дани са минималном дневном температуром ваздуха нижом од минус 10°C) креће се годишње у просеку око 13 дана, а број ледених дана (дани са максималном температуром ваздуха испод 0°C) у просеку годишње износи 20 дана. Према овим показатељима, климатски услови зимског периода у котлинама и долинама приближавају се условима оштрије континенталне климе која се граничи са субпланинском климом. У вишим брдима и планинским пределима просечан број дана са слабијим мразевима се креће око 120 дана годишње, а најчешће се јављају у периоду од октобра до априла. Број дана са јаким мразом у просеку годишње износи око 16, а број ледених дана у просеку око 40.

Котлинска проширења и речне долине у топлој половини године карактерише сразмерно велика учестаност летњих дана са максималном температуром ваздуха изнад 25°C (у просеку 84 дана) и тропских дана са максималном температуром ваздуха изнад 30°C (у просеку 25 дана годишње). На већим надморским висинама број летњих дана је у просеку знатно мањи, и у пределима надморске висине од око 1000m, годишње износи око 30 дана.

Средња годишња релативна влажност ваздуха у широј околини подручја варира од 73% до 81% (умерено влажан). Према средњим месечним и годишњим вредностима релативне влажности ваздуха за Златибор и друге станице у околини Мокре Горе, уочава се да анализирано подручје, у погледу режима влажности ваздуха, карактерише претежно умерено влажна клима. Највеће средње месечне вредности релативне влажности ваздуха се јављају у периоду од новембра до фебруара, и у просеку износе преко 80%, док се најмања влажност

јавља у периоду април-август, и на анализираном подручју, износи у просеку 70%.

Просечна годишња *облачност* на овом подручју износи око 63% покривености неба. У периоду од јуна до октобра, месечна количина облачности је мања од годишњег просека, а најнижа је у августу и износи 50% покривености неба. Стварно трајање сијања сунца варира у току године од 1683 до 2060 часова годишње.

У котлинским проширењима и долинама анализираног подручја, расподела учестаности појединих праваца ветрова условљена је утицајем околних планина и превоја, односно положајем котлинског проширења дуж тока Камишне и кањона Белог Рзава, који каналишу ветар тако да се доминантни правци ветра разликују у односу на високе планинске површи, на којима преовлађују југозападни ветрови. Стога се у ниским пределима олујни ветрови ређе појављују. Велика учестаност тишина, умерено топло, релативно ведро време у току лета и ране јесени, као и умерено хладне зиме са око 80 дана са снежним покривачем, представљају значајне климатске карактеристике Мокрогорске котлине.

Просторна расподела годишњих количина падавина у ширем региону указује да се на анализираном подручју, у средњем и доњем току Белог Рзава, у току године излучи у просеку 900-1100 mm воденог талога, док се идући према Мокрогорској котлини количина падавина смањује, тако да се већ на подручју насеља Мокра Гора годишње у просеку излучује око 792 mm воденог талога. Расподела честине падавинских дана је доста уједначена у периоду децембар-јун, и креће се од 15 дана у јануару, до 17 дана у априлу, а најмање их има у периоду јул-август, у просеку 11 дана месечно. Годишње се у нижим деловима кањонског проширења јавља око 80 дана са снежним покривачем, док у вишим пределима, средњи годишњи број дана са снежним покривачем достиже 110 дана.

2.4.1.6 Педолошке карактеристике

Земљишта подручја Шарган - Мокра Гора образована су на геолошким подлогама које сачињавају једри тријаски кречњаци и серпентински масиви. Издвојене су две групе земљишта: земљишта на једрим кречњацима и земљишта на серпентину.

Земљишта на једрим кречњацима -Обухватају сва земљишта од скелетних (неразвијених) до рудних, образованих у увалама и вртачама. Развитак скелетних земљишта везан је за физичко распадање кречњака. Стварање хумуса је отежано због сталног спирања површинског слоја. На теренима са којих ерозија односи земљу у ниже делове, хумус остаје једино у плитким удолицама и пукотинама у кречњачком масиву. Овако задржана земља је смеђе руде боје и обрасла је ретким травама.

Плитко скелетоидно земљиште појављује се у виду база и прекривено је шумом, а делом ливадама. Дубина овог земљишта је око 20 cm обично је руде, смеђе, па чак и загасито-црне боје. Нестаје на висини од 800-1100 мнв. Насупрот њему, ***дубоко рудо земљиште*** појављује се у увалама и мањим вртачама и везано је за доношење материјала са стране. Дубина овог земљишта је 50 cm и више.

Земљишта на серпентину -Обухватају сва земљишта од скелетних до развијених. Процентуално су више заступљена него земљишта на једрим кречњацима. На оним местима где је биљни покривач уништен долази до спирања земљишта и стварања ерозионих процеса. ***Серпентин*** је ултрабазична агнезијална стена богата базама. Оно што утврђује серпентин су неповољне подлоге за образовање земљишта, недостатак елемената К, Са и Р и климатске прилике. Под боровим шумама се налази највећи део земљишта на серпентину. На стрмим теренима, где је шума проређена или уништена, под утицајем ерозионих процеса, на површину избија груб скелетни материјал. На таквим теренима скоро нема ситне земљишне масе, јер је уколико се и образује распадањем стена, вода је спира и односи.

Скелетна црница на серпентину је шумско земљиште погодно за гајење шума. Плитка скелетодина црница се на заравњеним теренима, који су обрасли проређеним боровима или ретким травама. Ово земљиште је погодно за пошумљавање боровим садницама.

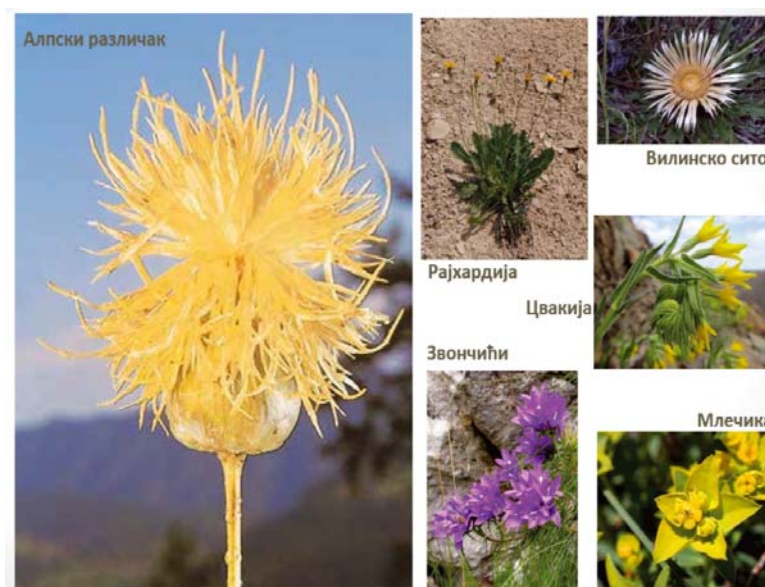
На заравњеним теренима, на висини око 1.000 m, формира се дубока црница на серпентину. Дубина овог земљишта је знатно већа него код осталих. Мали проценат скелетног материјала, слабо спирање материјала и велика обраслост боровим шумама су једне од главних карактеристика овог типа земљишта. Смањени микробиолошки процеси минерализације органских материја условљавају нагомилавање нераспадане простирке борових четина. Боје је црне или мрко-црне, структуре прашкасте или ситнозрнасте. Овај тип земљишта је веома погодан за развој квалитетних борових шума.

2.4.1.7 Флора и вегетација

Захваљујући својим природним карактеристикама и положају, подручје Мокре Горе и Шаргана се одликује разноврсним биљним светом изразите оригиналности. По флористичкој подели, биљни свет области Мокре Горе припада средњеевропском флористичком региону холарктичког флористичког царства. На подручју Мокре Горе је у вегетацијском погледу представљена мезофилним западно-балканским шумама китњака и граба и буковим шумама. Снажан утицај илирске флористичке провинције на ово подручје омогућен је продором влажне атлантске климе (висока количина падавина и одсуство сушног периода). У флори овог краја, доминирају евроазијске и средњеевропске врсте. Међутим, значајно је присуство субмедитеранских, али и понтско-централноазијских врста што се објашњава великим присуством термофилних станишта, нарочито на серпентиниту. Утицај илирске флористичке провинције је такође присутан.

Од укупног броја врста флоре овог подручја, 6.2% чине ендемични и субендемични таксони. Највећи број ендемита које срећемо на овом подручју спада у групу балканских ендемита. Такође су присутни и субендемични таксони који се осим на Бакланском полуострву јављају и у суседним регионима. Највећа заступљеност ендемита забележена је на каменитим и стеновитим стаништима на серпентиниту у зељастој вегетацији редови *Halascyetalia*, *Althamanta*, *Micromeria*, *Euphorbia Allium...* на кречњачким камењарима *Reichardia Corydalis Stachys Scabiosa*. Снажно је изражен едафски тип ендемизма, то јест присуство ендемита који су везани за одређени тип геолошке подлоге. На поменутих локалитетима костатовано је присуство и ендемореликтне серпентинофите *Halacsya sendtneri*. Најзначајније серпентинофите су: *Potentilla mollis*, *Haplophyllum boisserianum*, *Alysum mazkgzafi*, *Stachys chrysophaea*, *Stipa novakii*, *Linaria Rubioides*, *Scropularia tristis*, *Sesleria serbica*, *fumana Bonapartei...*

Флористичко богатство подручја Мокре Горе и разноврсност биљног света огледа се кроз присуство 722 таксона из групе виших биљака сврстаних у 355 родова односно 92 фамилије. Укупан број таксона обрађен је на рангу врсте. Овај број, предпостављамо, није коначан и реално је говорити о броју врста који је нешто већи од поменутог. Скривеносеменице доминирају својом бројношћу. Представљене су са 86 фамилија, односно 701 врстом чинећи 97% од укупног броја врста. Врстама најбогатије су следеће породице: *Astegaceae* (главочике) са 80 врста, *Poaceae* (траве) са 52 врсте, *Lamiaceae* (уснатице) са по 44, *Fabaceae* (лептирњаче) са 42 врсте, *Caquophyllaceae* (каранфили) са 37 врста, *Rozaceae* (руже) са 39 врста, *Bgassicaceae* (крсташице) са 33 врста, и *Apiaceae* (штитарке), а у релативно богате фамилије спадају и *Scgophu lariaceae* (зевалице), *Ranunculaceae*, *Liliaceae* итд.

Слика 2.4.1.7: Угрожене врсте биљака Парка природе „Шарган – Мокра Гора“

Угроженост и заштита флоре мокрогорског подручја: Од 722 биљне врсте флоре мокрогорског региона, 51 врста се може уврстити у неку од категорија којом се детерминише степен угрожености. Од укупног броја таксона на мокрогорском подручју 7% је на неки начин изложено различитим факторима угрожавања или се налази у опасности од ишчезавања. Врста *Centaurea alpina* L. спада у крајње угрожене врсте (у непосредној опасности од ишчезавања) и живи на Ограђеници и на Копаонику. Поред ње крајње угрожени таксони су *Phyteuma orbiculare* L., *Centaurea alpina* L., *Reichardia macrophylla* Vis I Panc., *Euphorbia pancicii*, *Allium ericetorum* Thore, *Aquilegia nigricans* Baumg.... Неке од угрожених врста приказане су на слици 2.4.1.7. Угрожене врсте биљака Парка природе „Шарган – Мокра Гора“

Вегетацијске одлике: Почев од подножја, па до највиших врхова, вегетација мокрогорског региона се одликује претежним присуством шума у којима доминирају заједнице црног бора и храста. У најнижим деловима мокрогорске котлине јављају се шуме јове и врбаци (*Salicion albae*)- поред потока и река. На термофилним падинама развијају се церове шуме. У влажним увалама нижег региона и на падинама изнад потока јављају се мезофилне шуме храста китњака и граба (*Quercus-Carpinetum moesiacaе*). На планинама изнад 700 метара развијају се шуме китњака (*Quercetum montanum serpentanicum*). На стрмим падинама Тустог брда и Ограђенице на плитком каменитом тлу расте црни јасен и граб. Спрат зељастих биљака је веома богат. На серпентиниту се развију посебна тип шума црног бора (*Orno – Ericion serpentanicum*). Светле шуме црног бора (*Erico – Pinetum nigrae*) се такође налазе на плитком серпентиниту Шаргана, Витогора и њихових клисура. На термофилним и каменитим местима, добро развијен приземни слој црноборових шума заузима формација жбунасте млечике (*Euforbia grabliflora*).

На одсецима улазног дела клисуре Белог Рзава, Тустог брда и врха Вао налазе се асоцијација *Ostiryo-Pinetum nigrae* коју гради црни бор са црним грабом (*Ostirya carpinifolia*). Букове шуме свезе *Fagenion illiricum* (заједнице *Fagetum moesiaca montanum* и *Fagetum submontanum*) су развијене на више места, с тим што највеће површине заузимају на кречњацима Тустог брда у висинском дијапазону од 600 до 1.100 m.

У нижим пределима на нешто влажнијим местима, у заклоњеним увалама речних долина Камишне, Шарганице и Подстењског потока, јављају се хигрофилне ливадске заједнице, које су изразито бујне - ливаде кошанице које имају велики економски значај. У брдском региону оне су добро развијене, мада се јављају и на блажим падинама, на шумским пропланцима или

на крчевинама. Дуж планинских потока који се спуштају са врхова и на влажним местима. самог платоа, развијају се заједнице високих зелени (*Betulo –Adenostyletea*).

На местима са високим нивоом подземних вода где је делимично током године забарено тло, развија се вегетација мочварних ливада класе *Mollinio-Arhana heretea*. На местима искрчених борових и храстових шума фрагментарно се нростире вегетација ливада секундарног карактера. На огољеним планинским странама Шаргана, на великим површинама је развијена вегетација сувих пашњака. Доминира асоцијација је *Poa molinieri- Plantaginietum holostei*.

Вегетацију камењара и серпентинитских клисура изграђују заједнице свеза *Centaureo- Bromion fibrosis* и *Potentillion visini* реда *Halacsyetalia sendtneri* што представља јединствени тип вегетације серпентинских површина. Такву вегетацију чине многе реликтне и ендемичне асоцијације у којима су као едификатори заступљене карактеристичне серпентинофите. У клисурама и кањонима евидентирано је присуство и бројних хазмофитских заједница које се развијају у пукотинама и удубљењима стена. Доминирају заједнице разреда *Asplenietea trichomanis*.

Вегетација серпентинских одсека, развијена у клисурама овог подручја, представља релативно сиромашну и једноличну, али веома оригиналну вегетацију. У њој доминирају жбунолике, у бази одрвењене биљке, затим врсте са пузећим изданцима и снажним ризомима или бусенови трава. Печат вегетацији серпентинитских стена дају *Halacsya sendtneri* и *Potentilla mollis* које спадају у врсте везане за серпентините. Ове врсте су основни градитељи ендемичне асоцијација *Potentillo-Halascysetum sendtneri* која је посебно добро развијена на стеновитим одсесима клисуре Камишне испод локалитета Козје стене. Значајну улогу у вегетацији серпентинских стена имају и разне врсте папрати (*Asplenium cuneifolium*, *A. trihomanes*, *Notholaena maranthae*).

Вегетација сипара мокрогорског подручја је развијена на термофилним, осунчаним, покретним или делимично везаним сипарима брдског и планинског појаса. Јавља се у појасу храстових и храстово-грабових шума, на кречњачком или серпентинитском супстрату. На кречњачким сипарима вегетација је представљана асоцијацијама *Corydalis ochroleuca* и *Saturejo montanae –Achnatheretum calamagrostis*. Ове заједнице су развијене на моћним сипарима Котромана и на Ограђеници. Вегетацију серпентинитских сипара чине бусенови сипарских трава и средње високе ендемичне серпентинофите *Scropularia tiustus*, *Lunaria rubioides*, *Stachys chrysophaea*.

Шуме: Шуме у државном власништву Мокре Горе и Шаргана припадају следећим Газдинским јединицама (око 12021,92 ha): „Чавловац“, Мокра Гора - Кршање", „Мокра Гора - Пањак", „Шарган", „Семегњевска гора“, „Шљивовица“, „Креманске косе" и „Бела земља“, које су у саставу најсевернијег дела Тарско-Златиборског шумског подручја којим газдује ЈП „Србијашуме", ШГ „Ужице".

Основна неамена шума је проуводња техничког дрвета, заштита земљишта од ерозије, стална заштита шума (изван газдинског третмана), специјални резерват природе III степена, Парк природе I степен заштите, Парк природе II степен заштите, Парк природе III степен заштите. На обухваћеним површинама се налазе састојине букве, борова, цера, китњака и шикара, вештачки подигнуте састојине: белог бора, смрче, црног бора, оморике, јеле и оморике. Степен угрожености шума од пожара креће се од I-IV степена угрожености, у зависности од састојине. Ове шуме су у рангу високе заштитне вредности (НСVF-1), које на глобалном, регионалном или државном нивоу садрже значајну заступљеност биодиверзитета и (НСVF-4), које представљају подручја која пружају основне природне користи у критичним ситуацијама.

Планско подручје обухвата и ловиште „Шарган“ којим газдује ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“, преко ШГ „Ужице“ из Ужица. Врсте дивљачи којима се газдује су срна, дивља свиња и зец. Поред њих у ловиштима су заступљени: голуб гриваш, гугутка, пољска јаребица,

препелица, креја. Од строго заштићених дивљачи евидентирани су медвед, орао, видра, ласица, соко, јастреб.

2.4.1.8 Фауна

Рибљи фонд- Хидрографску мрежу подручја Шаргана и Мокре Горе чини више мањих потока, речица и река. Иако се сви ови водотоци убрајају у висинске воде (од 500 до 1450 м над. висине) које насељавају претежно рибе из породице пастрмки, због чега се и називају салмонидним водама, због недостатка воде у летњем периоду, фауна риба је веома сиромашна. Прелиминарним ихтиофаунистичким истраживама регистровано је 5 врста риба, представника 3 фамилије (*Salmonidae: Salmo trutta* - поточна пастрмка; *Cyprinidae: Bagbus peloponnesius* - поточна мрена, *Alburnus alburnus* - уклија, *Leuciscus cephalus* - клен; *Cttidae\ Cottus gobio* - пеш) и један представник паклара (*Petromiyontidae*). На основу присуства популације јединки мрене, као врсте која је евидентирана у служби заштите рибљег фонда на основу прописа, неопходно је предузети све мере забране риболова и свих других активности у заштићеном подручју, што би допринело побољшању садашњег стања рибљег фонда.

Водоземци и гмизавци- На простору Шаргана и Мокре Горе забележено је укупно 16 врста водоземаца и гмизаваца, (8 врста из класе *Amphibia* и 8 врста из класе *Reptilia*). Одређени локалитети се истичу изузетно високим диверзитетом ове групе кичмењака. Река Камишна се истиче по диверзитету, што свакако омогућава мноштво микростаништа и здрава физиологија екосистема. По важећим прописима, са изузетком три врсте жаба рода *Pelophylax*, које су заштићене Наредбом о контроли промета и коришћења дивљих биљних и животињских врста ("Сл. гласник РС", бр. 50/93), све остале врсте водоземаца и гмизаваца су законом трајно заштићене као природне реткости ("Сл. гласник РС", бр. 16/96): *Lissotriton vulgaris*, *Salamandra salamandra*, *Bombina variegata*, *Bufo bufo*, *Psudepidalea viridis*, *Rana greaca*, *Phelophylax esculentus*, *Anquis fragilis*, *Lacerta viridis*, *Podarcis muralis*, *Coronella austriaca*, *Elaphne longissimi*, *Natrix tessellata*, *Natrix natrix*, *Vipera amodytes*.

Птице-На основу досадашњих истраживања подручја Мокре Горе-Шаргана је евидентирано 120 врста птица, што представља 33% укупног диверзитета птица у Србији (укупно регистровано око 360 врста). Овакав диверзитет птица је присутан и поред чињенице да на предметном подручју нема већих водених станишта која по правилу прати велика разноврсност птица, нарочито птица водених станишта (патке, гуске, чапље, гњурици, шљукарице). Највећи део евидентираних врста птица имају статус гнездарица или могућих/вероватних гнездарица (109 врста), а мањи број врста нису гнездарице (11 врста). Највећи број врста птица је строго заштићен према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС”, бр. 5/2010, 47/2011), што подразумева забрану убијања, сакупљања јаја, узнемиравања на гнездилиштима и забрану других радњи које могу угрозити опстанак ових врста (101 врста). Укупно 18 врста птица је заштићено, што значи да се могу користити под одређеним условима, што је уређено, поред поменутог Правилника о строго заштићеним и заштићеним врстама, и Правилником о проглашавању ловостајем заштићених врста дивљачи. Тој групи припадају и ловне врсте као што су препелица, јаребица, фазан, глувара, голуб гривнаш и грлица. Један од најважнијих докумената за заштиту птица у Европи је Директива о птицама (209/147/ЕС). На овом подручју се налази 23 врсте са додатка I ове Директиве. За врсте са додатка I држава чланица ЕУ је обавезна да одреди посебна подручја за њихову заштиту (8РА).

Локалитети од посебног значаја за очување птица - Орнитолошка вредност подручја Мокре Горе је очигледна имајући у виду присуство заштићених врста на целом простору. Ипак, поједини локалитети се посебно издвајају по својим очуваним стаништима са карактеристичним, посебно значајним врстама са аспекта националне и међународне заштите:

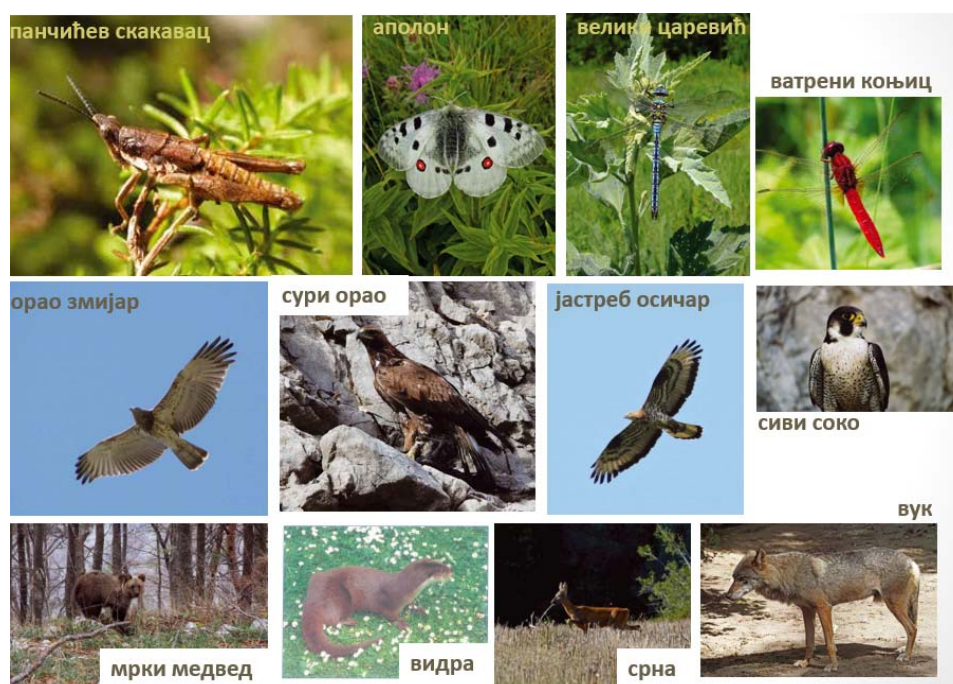
- очувани шумски комплекси Јеловац-Шишатовац у којима је бележен редак и угрожен велики тетреб и друге карактеристичне врсте старих црноборових и других шума;
- подручје Камишне и Козја стена: станишта више ретких врста;
- старе црноборове шуме у клисури реке Дубошац и изнад Тимотијевића;
- масив Вао са шумом Јејињак, као и клисура Белог Рзава - литице и шумска станишта у којима гнезде или се срећу сури орао, ветрушка и др.;
- северни део подручја (Царевића вис, Букова глава, Паљевине), на граници НП „Тара“ регистрована ретка и малобројна гнездарица мала сова и дугорепа сова *Sirix uralensis*.

Сисари - на подручју Мокре Горе, може се основано претпоставити да га стално или повремено настањује барем 49 врста сисара, што чини око половине броја до сада регистрованих врста на тлу Србије. Сматра се да овај број није и коначан, имајући у виду још увек слабу истраженост читавог простора и појединих група. Најбројнију групу чине глодари (*Rodentia*) и елени мишеви (*Chiroptera*) са по 13 присутних врста. За њима следе звери (*Carnivora*) са 11 и бубоједи (*Eulipotyphla*) са 8 врста. Најмалобројнији су папкари (*Artiodactylia*) са 3 и зечеви (*Lagomorpha*) са 1 врстом. Од бубоједа присутне шумске врсте су: јеж, шумска ровчица, по воденим стаништима водене и мочварне ровчице, а на сувим стаништима пољска ровчица, кртица и алпска ровчица. Тренутна разноврсност фауне бубоједа сврстава истраживано подручје у један од центара диверзитета ове групе у Србији. Све врсте овога реда су сврстане у категорију „заштићена дивља врста“, изузев водене ровчице, која се налази у категорији „строго заштићена дивља врста“. На предметном подручју, фауна слепих мишева је још увек недовољно истражена, тако да се за сада не зна тачан број присутних врста. Постоји изузетно мали број налаза на самом подручју Мокре Горе, док у ужој и широкој околини постоји неколико тачака на којима је ова фауна боље истражена, првенствено због постојања већих спелеообјеката као карактеристичних станишта значајног броја врста слепих мишева. Будући да слична станишта постоје и на Мокрој Гори онда можемо говорити о око 13 врста из ове групе. Све врсте слепих мишева су у Србији заштићене као „строго заштићена дивља врста“. Стога је уништавање њихових јединки, популација и станишта строго забрањено и кажњиво.

Присутно је и 13 врста глодара. Присутне врсте су: веверица, риђа волухарица, подземна волухарица, пољска волухарица, слепо куче, жутогрли миш, шумски миш, патуљаст миш, сиви пух, пух лешникар, и шумски пух. Од зечева једино је *Lepus europaeus* једина врста присутна у оквиру подручја. Врста има статус „заштићена дивља врста“, а значајна је и ловна врста.

Фауну звери на предметном подручју чини за сада једанаест врста: вук, шакал, лисица, мрки медвед, ласица, мрки твор, куна златица, куна белица, јазавац, видра, и дивља мачка. Посебно је значајно присуство строго заштићених дивљих врста какве су мрки медвед и видра. Све врсте звери имају статус „заштићена дивља врста“, изузев видре и мрког медведа, које има статус строге заштите. Видра је становник већих и мањих, сталних водотока, какви су нпр. Бели и Црни Рзав и Камишина. Фауну папкара на предметном подручју чине три врсте што, с обзиром да је ова фауна у Србији врло сиромашна, представљена са свега четири аутохтоне врсте, представља завидно богатство. То су срна (*Capreolus capreolus*), дивља свиња (*Sus scrofa*) и дивокоза (*Rupicapra rupicapra*).

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Слика 2.4.1.8.: Фауна Парка природе „Шарган- Мокра Гора“

2.4.1.9 Геодиверзитет

Предметни простор има изразито богат геодиверзитет. У наредној табели (табела 2.4.1.9: *Објекти геодиверзитета у оквиру III*) дат је приказ локалитета геонаслеђа у Парку природе Шарган -Мокра Гора.²

Табела 2.4.1.9: *Објекти геодиверзитета у оквиру III*

Бр. локалитета	Кординате	Локација	Опис
1	7377131 4848086	Кршање, засеок Урошевићи	Серпентинисани перидотит, кора распадања и седименти горње креде богати фосилима. Доминирају шкољке и пужеви
2	7377778 4848294	Котроман, на граници Пањка и Кршања	Слан извор. Порекло соли из седимента евапората
3	73377812 4848865	Лева обала Камишне, низводо од фабрике Котроман	Кречњаци и лапорци горње креде са фосилима. Доминирају гастроподи.
4	7380179 4849363	Црвени Рид	Кора распадања на перидотитима, настала у доњој креди. На овом подручју вршена су геолошка испитивања и проспекција за руде гвожђа и титана.
5	7383244 4850716	Беле воде	Високо алкалне воде, са рН вредношћу од 11,5. Настале су дејством атмосферија и /или топлих вода на перидотите.
6	7384069 4850451	Водопад Велики скакавац	Водопад не реци Камишни
7	7372569 4853344	Кањон Белог Рзава	Кањон дугачак 2,5 km, са литицама високим и до 500 m.
8	7371899 4854221	Бели Рзав	Бигар у кањону Белог Рзава, - карбонатна седиментна стена која има широку примену у грађевинарству
9	7377656 4853559		Метаморфне стене, амфиболити, настали променом базичних стена у току смештаја периодитита.
10	7377625		Контакт ултрамафита и метаморфних стена. Веома

² Рударско геолошки факултет, Београд, проф.др. Драган Миловановић

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

	4853560		ретко се на локалитеу могу видети кнтакти ових стена.
11	7378194 4854164	Ђавоља пећина. Прераст	Веома редак геоморфолошки феномен у тријаским кречњаџима. Има два улаза и неколико отвора пречника од пар десетина цм до преко 10 m.
12	7377762 4854718	Хајдучка пећина	Пећина сиромашна накитом, дубине неколико десетина метара. Има пећинских инсеката.
13	7382384 4855085		Перидотити, харцбургитског састава. Минерални и хемијски састав ових стена да су указује да су дошле из горњег омотача.
14	7383524 4855583	Шарган Витаси-Кремен	Опал и жице магнезита настале су дејством топлих вода на перидотите.
15	7386590 4857936	Трговиште, пут за Паниће	Седименти миоцена са остацима флоре. Највише има бодљи четинара.
16	7385363 4856742	Кремна, засеок Радаљевићи	Сумпорна вода. Појавила се приликом бушења при тражењу минералних сировина. Порекло сумпорводоника је из органске материје у седиментима.
17	7386590 4857936	Коњска река	Седименти миоцена, битуминозни, са прослојцима угља. Инструктиван профил за геолошка проучавања ове периоде.
18	7376566 4859733	Врачирића језера.	Има их три. Настала су запуњавањем вртача и никада не пресушују. Пречника су до 15 m.
19	7375480 4861449	Вртаче, Љуто поље, Караића баре.	Настале карстификацијом у зарављеним подручјима тријаских кречњака. Пречника су до 20 m, дубине до 5 m. Неке од њих су спојене када граде долине.
20	7375309 4861557	Понорница Караић поток, Љуто поље.	Једна од неколико понорница које припадају процесу карстификације тријаских кречњака. Највероватније извире у Перућцу.

Слика 2.4.1.9: Објекти геодиверзитета у оквиру ПП

2.4.1.10 Предеоне одлике

Мокра Гора (пре, заправо долина, него гора) се простире у најзападнијем делу општине Ужице, обухватајући пределе дуж босанске границе. Смештена је између Таре, Златибора и Шарганског превоја, који сам представља спону између ове две западносрпске планине. Шарган, који се према северу надовезује на Збориште (1544 m), највиши врх Таре, а према југу преко Препелишта спаја са Златибором, дели креманску од мокрогорске котлине. У прошлости, а и данас, својим положајем усмерава кретања на правцу Србија - Босна преко Мокре Горе, као планинског села, дајући му посебан географско-саобраћајни значај.

Подручје Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ припада српско-балканском макрорегиону, хетерогеног предеоног обрасца и представља традиционални, мултифункционални културни/рурални предео, који је настао у вековној ин-тераkцији човека и природе. Као резултат оваквог деловања ово подручје представља одличан пример позитивних еволутивних промена и стварања нових вредности у пределу.

Захваљујући врло динамичној морфологији мокрогорске котлине, великим шумским комплексима четинарских и лишћарских шума, мозаичном распореду шума, ливада и пашњака, цело подручје има врло атрактивне пејзажне карактеристике током свих годишњих доба.

Посебно обележје и вредност Мокре Горе чине многобројни извори бистре, планинске воде, од којих је већина лековита. Поред лековитости, општа одлика свих водотока је велики степен очуваности, што потврђује и специфичан животињски свет који их настањује. Посебну вредност представља водопад Скакавац, као и пећине Хајдучка и Црвена.

Динамичност предела овог краја се огледа, не само у геоморфолошким и еколошким особеностима, већ и у друштвено економским-променама кроз векове. На овим просторима је од давнина постојао утицај човека за шта нам сведоче историјске чињенице, као и културно историјско наслеђе.

Положај, структура, културно-уметничка и туристичка функција етно - целине „Дрвенград“, као и „Шарганска осмица“, овом су подручју дали једну потпуно нову и карактеристичну „димензију“ и тиме допринели стварању нових вредности у пределу и успостављању локалног и регионалног идентитета.

Због великог природног и културно-историјског значаја, односно изузетних, јединствених и репрезентативних предеоних одлика подручја Шарган – Мокра Гора, потребно је и говати његов еволутивни карактер, кроз развој компатибилних делатности које су у сагласности са очувањем карактеристичног предеоног обрасца, уз поштовање утврђених режима заштите унутар заштићеног подручја Парка природе „Шарган – Мокра Гора“.

Историјат предела

Захваљујући богатству у шумама и рекама, Мокра Гора је рано била насељена. Трагови раног насељавања су потврђени преко гробних хумки у подножју Шаргана, Карасалији, а трагови римске културе налазе се у остацима старог пута преко Шаргана, проналаженим римским гробовима и у једном типу уграђене старе калдрме пронађене на Шаргану.

Рани средњи век и словенско насељавање није оставило трагове за могућност праћења хронологије овог краја, док се за време формирања и учвршћивања Немањинске државе о значају овог краја може сведочити само посредно, преко оближњих центара - манастира Раче, са једне стране, те града Добруна, према Вишеграду, испод кога се налазио манастир Крушево. На основу њих претпоставља се да је у то време и Мокра Гора била важна област, највероватније због свог географског положаја. Такође је забележено да су два стара пута

пролазила кроз Мокру Гору: један је водио ка Прибоју и Новој Вароши, а други ка Вишеграду. На мокрогорском гробљу, које се налази поред пута, могу се наћи потврде о континуалном постојању села још од XIV века.

2.5 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.5.1 Мрежа насеља, демографске прилике, јавне службе

У обухвату ПП налази се 8 насеља, која административно припадају граду Ужицу (Кремна, Стрмац, Радуша, Витаси, Мокра Гора, Кршање, Котроман и Пањак). Насеља су руралног типа, формирана у долинским, подпланинским или планинским теренима и припадају старовлашком типу насеља, који је главни тип села претежно разбијене морфолошке структуре, широко распрострањен у западној Србији.

Просечна густина насељености на подручју ПП је веома мала и износи око 11 ст./km² (Централна Србија = 76 ст./km² по попису 2011.год.). Према подацима из пописа 2011 године, на подручју плана живи 2.308 становника, а тренд смањења становништва се не зауставља све од почетка деведесетих година прошлог века.

Мрежу насеља на подручју ПП карактерише доминација патуљастих насеља (< 250 становника). Према величинској категорији издвајају се три насеља у којима се број становника кретао од 250 до 500 (Кремна, Мокра Гора, Радуша). Мрежа насеља се одликује отвореношћу и развијеношћу веза, како унутар планског подручја тако и са суседним и ширим подручјем. Делови у мрежи насеља су међусобно повезани, а процеси у мрежи се одвијају стихијски.

Главна саобраћајна повезаност одвија се између насеља Кремне и Мокре Горе, и даље ка Вишеграду (државним путем IB реда бр.28), а затим и између насеља Кремна и туристичког насеља Калуђерске баре (и осталим туристичким локалитетима на Тари). Јака саобраћајна и функционална повезаност, остварује се и између насеља Кремна и општинског центра Чајетина, односно туристичког центра Златибор.

Центри месних заједница на планском подручју су насеља Кремна и Мокра Гора (центри заједнице насеља). У погледу функционалних карактеристика, нивоа опремљености услугама и саобраћајне повезаности, издвајају се и насеља Котроман (погранично насеље), Витаси (Шарганска осмица), као и део туристичког насеља Калуђерске Баре на Тари, чији је јужни део (на територији града Ужица) у обухвату ПП. Остала насеља (Радуша, Стрмац, Пањак, Кршање) функционално гравитирају централним насељима Кремна и Мокра Гора, па представљају примарна сеоска насеља.

Мрежа јавних служби на подручју ПП, део је организације мреже јавних служби на административном подручју града Ужица. Минимални ниво функционалне опремљености (основна школа, здравствена станица, пошта, трговина и месна канцеларија) задовољавају само насеља Кремна и Мокра Гора. У развојном смислу спорна су она насеља која не поседују базичне функционалне садржаје и услуге (примарна сеоска насеља и засеоци на планинском терену).

Образовање и васпитање - према расположивим подацима, постоје две осморазредне (Кремна и Мокра Гора) и једна четвороразредна основна школа (Котроман). Предшколско образовање организовано је оквиру издвојених група школе у насељу Кремна.

Здравство - према расположивим подацима, постоје здравствена станица у насељима Кремна и Мокра Гора.

Управа и администрација - према расположивим подацима, постоје месна канцеларија и пошта у насељима Кремна и Мокра Гора. Месна заједница Кремна, осим матичног насеља, опслужује и насеља Витаси, Радушa и Стрмац. Месна заједница Мокра Гора, осим матичног насеља опслужује и насеља Котроман, Кршање и Пањак.

Култура - објекти некадашњих домова културе у насељима углавном су ван употребе или им је промењена намена. На подручју насеља Мокра Гора и Кремна, а посебно дуж "Шарганске осмице", постоје туристички комплекси у оквиру којих се налазе различити културни садржаји.

Спорт и рекреација - и поред тога што планско подручје поседује примарне потенцијале за развој спортског и рекреативног туризма, понуда спортско-рекреативних терена, објеката и активности је на ниском нивоу.

2.5.2 Привреда

Основна карактеристика овога простора, у привредном контексту (типична за већину руралних планинских подручја у Србији) је недовољна развијеност услед демографског пражњења простора, неадекватне старосне структуре, великог процента незапослене и неквалификоване радне снаге, лоше доступности и повезаности насеља, неадекватне искоришћености туристичког потенцијала и недостатка туристичке инфраструктуре, као и одговарајуће планске документације.

Туризам: Природни туристички потенцијали Шаргана и Мокре Горе су бројни и разноврсни, од геоморфолошких, климатских и хидрографских до биогеографских. Антропогене туристичке вредности представљају објекти, догађаји и манифестације на подручју ПП за које се везује интересовање туриста и тиме подстичу културна и манифестациона туристичка кретања. По облику појављивања, туристичкој вредности и могућностима валоризације могу се поделити на споменичко наслеђе и амбијенталне целине, етнографске особености и културно-туристичке манифестације.

Данас су се у Мокрој Гори стекли сви потребни услови за развој туризма, како захваљујући природним условима (брдско-планински предео, богатство лековитим водама, повољна клима), тако и захваљујући ревитализацији Шарганске осмице као и изградњи Дрвенграда, етно - културног центра на брду Међавнику (по замисли и реализацији Емира Кустурице).

Основни смештајни капацитети на простору Шаргана и Мокре Горе су хотели, мотели и преноћишта, а комплементарни су приватне собе у сеоским домаћинствима и викенд објекти. Микрорегион Шаргана и Мокре Горе располаже са укупно 225 лежаја у 86 соба, од чега у основним смештајним капацитетима има 100 лежаја у 36 соба. То указује на недовољно развијене смештајне капацитете, како квантитативно тако и квалитативно. То не условљава масовни развој туризма што подразумева изградњу већи број капацитета на постојећим и новим туристичким локалитетима. Напротив, на овом простору будућа изградња туристичке инфра и супраструктуре мора се одвијати врло опрезно и строго контролисано јер се претежно ради о еколошки осетљивим природним просторима и њиховим ресурсима.

Укупан број ноћења унутар граница ПП је 3,7 по туристи, што је знатно више од републичког просека. На Тари је уочен мањи број ноћења по особи него на подручју ПП, као и мањи број страних туриста. Захваљујући атракцијама најпре везаним за етно-центар Дрвенград и Шарганску осмицу, ова зона атрактивна је подједнако за туристе из земље и иностранства који се кратко задржавају. У питању је доминантно транзитни туризам, као и онај који је везан за догађаје, семинаре, екскурзије, излете и др. У односу на претходни период, број туриста је у благом опадању. Посета локалитетима на подручју Мокре Горе је у порасту за 8,5%, али имајући у виду њихов скромни број (око 18.000 на годишњем нивоу) не утиче значајно на укупну посету.

Пољопривреда: Како географски, тако и историјски чиниоци утицали су да главна привредна грана буде пољопривреда, било да се ради о земљорадњи или сточарству, јер се преко 50% становништва бави пољопривредом. Међутим, како је све већи број старачких домаћинстава и све мање радне снаге, то је пољопривредна производња у опадању. Пољопривреда има највише изражену комплементарност са туризмом, уз вишеструке обостране позитивне утицаје. Биолошки квалитетни пољопривредни производи, а нарочито здрава храна, су један од кључних фактора туристичке конкурентности Шаргана и Мокре Горе на пробирљивом туристичком тржишту. Са друге стране, кроз услуге исхране туриста обезбеђује се директан пласман пољопривредних производа на овом, локалном простору, који је нарочито значајан ако су у питању инострани туристи, јер се тада врши тзв. невидљиви извоз пољопривредних производа кроз туризам. Зато је неопходна већа оријентисаност мокрогорских и креманских пољопривредника на производњу квалитетних производа из области повртарства, воћарства, сточарства, рибарства, пчеларства, лековитог биља и сл.

Бржи развој пољопривреде и њена већа оријентација на производњу биолошки квалитетне хране, са признатим географским и еколошким обележјем, нарочито у интерактивном односу са развојем туризма, представља трајну компаративну предност подручја Шаргана и Мокре Горе, односно ширег подручја.

Шумарство: је такође веома важна привредна грана која на неки начин детермише развој овог краја. У прошлост је газдовање шумама било лоше и непланско, те су већ после I светског рата велике сече осиромашиле богат шумски фонд. То је имало за последицу снажну ерозију, па је цела мокрогорска котлина била угрожена. Прве акције пошумаљавања организоване су пред II светски рат. Међутим, Немци су за време рата немилосрдно наставили са сечом шума, када је посечен велики део шума Шаргана. Од 1960. године започело је пошумаљавање Мокре Горе. За наредних 25 година пошумљено је око 500 хектара голети. Због опадања сточног фонда, природно обнављање шума текло је врло успешно, па је ерозија заустављена на најугроженијим теренима. Уз рационално коришћење, односно негу шумских комплекса и паралелно форсирање других облика одрживог коришћења пратећих шумских производа, шумарство представља врло значајна развојна категорија. У Мокрогорском крају је заступљена дрвна индустрија са дугогодишњом традицијом. Традиционални производи на тржишту овога краја јесу катран, луч, дрвна грађа, стока, кожа, вуна; као и производи пчеларства: мед и восак.

Лов: Планом је обухваћено ловиште „Шарган“ којим газдује ЈП Србијашуме преко дела предузећа ШГ „Ужице“ из Ужица у складу с ловном основом коју је издало надлежно Министарство. Врста ловне дивљачи којима се газдује су: срна, дивља свиња, зец. Поред ових врста присутне су вук, шакал, лисица, јазавац, веверица, куна. Од пернате дивљачи заступљене су голуб гриваш, гугутка, пољска јаребица, препелица, креја... Од строго заштићених врста присутни су медвед, орао, видра, ласица, соко, препелица, креја... Ловиште има изванредне потенцијалне и повољне услове када је у питању туризам како због близине Златибора, Таре и Мокре Горе, као афирмисаних туристичких центара тако и због добре путне мреже.

На планском подручју се налази део вода риболовног подручја «Србија – југозапад» или риболовно подручје «Западна Морава» којим управља Управа Парка природе "Шарган – Мокра Гора", а чији су корисници општинске/градске организације спортских риболоваца, удружења спортских риболоваца и ЈП "Србијашуме". Највећи део текућих вода припада салмонидном региону, у коме су поточна пастрмка и липљан, најцењеније врсте риба за спортски риболов.

Рударство и минералне сировине: Према садашњем степену истражености, не постоје значајна поља експлоатације минералних сировина.

На предметном простору, Министарство рударства и енергетике (Сектор за геологију и рударство) је одобрило извођење *геолошких истраживања и експлоатације подземних вода*, и то:

- а) Апликанти за примењена геолошка истраживање: предузеће: Управа Царина; локалитет: гранични прелаз Котроман, град Ужице; број поља: В-1210 (24.05.2019.год.); тип подручја истраживања: питка вода;
- б) Експлоатациона поља: предузеће: „Бест комерц“, Земун; локалитет: Подград 1 и 2, општина Бајина Башта и град Ужице; број поља: / (16.04.2002.год.); тип подземне воде: питка вода.

Од 2004. године па до данас било је неколико иницијатива за вршење геолошких истраживања олитске руде гвожђа и руде никла на подручју Мокре Горе ради утврђивања резерви и касније експлоатације тог метала. Међутим, истраживања никла на овом подручју обављена су од 1958. до 1961. године. У стручној литератури издвојено је лежиште Мокра Гора које захвата површину од око 30 km². Подручја у оквиру овог лежишта, дефинисана као геолошко-економско најисплативија, јесу: Подстење, Јатаре, Миковићи, Преседо, Крсмански поток и Котроман. Доношењем акта о заштити овог подручја и његовим дефинисањем кроз просторно планску документацију Република Србија јасно је изразила свој став да су јавни интереси на ширем подручју Мокре Горе заштита природе, шумских и водених ресурса и развој туризма, а не експлоатација тешких метала.

Остале привредне делатности на планском подручју се развијају интензитетом и у зонама концентрације у складу са развојем туристичке понуде. Ово је нарочито карактеристично за *трговину и услужне делатности, домаћа радиност и занатство*. Једини индустријски објекат на планском подручју, фабрика хемијских производа у Котроману (ови производи се данас углавном третирају као опасне и по животну средину штетне материје) дуже време није у функцији. Поред тога, на овом подручју је заступљена и дрвна индустрија са дугом традицијом, али са променљивим капацитетима (стругаре у Котроману и др.).

2.5.3 Инфраструктурни сисмети и објекти

Саобраћајна инфраструктура: Основну повезаност планско подручје остварује преко државног пута ИБ реда број 28, који целом ширином, у правцу исток – југозапад, пресеца планско подручје. Ипак, већи део подручја ПП (а посебно територију у оквиру Парка природе), карактерише изолованост и слаба повезаност са центрима који га окружују.

Мрежу друмског саобраћаја на подручју ПП, чине следећи државни путеви : ДП ИБ реда број 28 (деоница Ужице – Сушица – Кремна – државна граница са БиХ / гранични прелаз Котроман); ДП ПА реда број 170 (деоница Бајина Башта – Калуђерске Баре – Кремна); ДП ПА реда број 173 (Кремна – Биоска – Дупци); ДП ИБ реда број 403 (Калуђерске Баре – Митровац – Заовине).

Поред државних путева, мрежу друмског саобраћаја чине и општински путеви, који због претежно неповољних теренских услова, имају техничке елементе карактеристичне за планинска подручја - недовољну ширину коловоза, мале радијусе хоризонталних и вертикалних кривина, велике попречне и подужне нагибе коловоза, неадекватни коловозни застор, опрема, сигнализација и одводњавање, и др.

Станице за снабдевање горивом се налазе у близини укрштања ДП ИБ реда број 28 и ДП ПА реда број 170 (насеље Кремна), односно ДП ПА реда број 170 и ДП ИБ реда број 403 (Калуђерске Баре – непосредно ван обухвата Просторног плана). На ДП ИБ реда број 28, у насељу Котроман, у близини административне границе Србије и БиХ налази се гранични прелаз I категорије за међународни друмски (робни и путнички) саобраћај „Котроман-Вардиште“.

Око 4,5 km југоисточно од обухвата ПП, пролази магистрална једноколосечна, електрифицирана железничка пруга Београд - Ресник - Пожега - Врбница - државна граница - (Бијело Поље - Бар), за јавни путнички и теретни саобраћај. Изграђена је туристичка пруга узаног колосека „Шарганска осмица“, (Вишеград) – Мокра Гора – Шарган-Витаси, са

железничким станицама „Мокра Гора“, „Јатаре“ и „Шарган-Витаси“ и стајалиштима „Девети километар“ и „Голубићи“..

Водопривредна инфраструктура -за водоснабдевање насеља се користе воде из јавног и сеоских водовода и индивидуалних бунара. Расута мрежа сеоских водовода и појединачних, санитарно неодређених водозахвата, има значајне осцилације у количини и квалитету воде. Водоснабдевање насеља на планском подручју се врши на следећи начин:

- туристичко насеље Калуђерске Баре се, водом снабдева посредством "Тарског" водовода (пречник главног магистралног цевовода је 250 до 400 mm) из акумулације "Крушчица" на Белом Рзаву. Овај водовод пројектованог капацитета 80 l/s (еквивалент 20.000 корисника) далеко превазилази процењени број становника, који покрива, па дугорочно задовољава потребе (тренутне потребе процењене на око 30 l/s).
- засеоци на северном ободу планског подручја у атару Кремана, на потезу Љуто Поље - Добро поље, снабдевају се водом из локалних изворишта, уз могућност да се повежу на "Тарски" водовод, који пролази 2-3 km северно од ових њих.
- централни делови насеља Мокра Гора и Кремна снабдеваће се водом из локалних изворишта, уз разматрање могућности да се дугорочно решење водоснабдевања ових насеља реализује са акумулације Крушчица.
- остала насеља и индивидуална домаћинства водом се снабдевају из постојећих локалних изворишта - каптажа, посредством одговарајуће разводне мреже (пречника до 100 mm) и хидротехничких објеката (резервоари на локацији Кремна-Шанац, Мокра Гора - Дрвенград, Вршак и Божурица и Котроман)

На подручју Просторног плана, нема значајнијих система за *евакуацију санитарних отпадних вода*, као ни постројења за *пречишћавање отпадних вода*. Изграђену канализацију имају поједине целине централних делова насеља Кремна и Мокра Гора, уз одвођење санитарних отпадних вода до септичке јаме, са или без биофилтера. Санитарне отпадне воде (на нивоу индивидуалних домаћинстава, али и осталих потрошача) се одводе у обичне и септичке јаме, нужнике пропусног типа, или отворене јаме за осоку. Највећи део отпадних вода из пољопривредних објеката се слободно излива. Атмосферске воде површински отичу до најближег реципијента.

Регулациони радови су рађени на водотоцима Камишни (кроз насеље Котроман) и њеним притокама Шарганчици и Постењском потоку (кроз насеље Мокра Гора) и Друганчици (кроз насеље Котроман). Реализација програма бујичних преграда и брана са мини акумулацијама започета је дуж реке Камишне, Белог Рзава, Друганчице, Крсманског потока, Ђетиње и Коњске реке.

Електроенергетска инфраструктура: Снабдевање потрошача електричном енергијом врши се из електроенергетских водова (надземних и подземних) напонских нивоа 35 kV и 10 kV и 1 kV, као и трансформаторских станица: ТС 35/10 kV "Кремна" и 36 трафостаница 10/0,4 kV .

Мрежу далековаода у власништву „Електромережа Србије“ а.д., који једним својим делом пролазе кроз обухват Просторног плана, чине:

- 220 kV бр. 203/1 ТС Бајина Башта - Чвор Вардиште,
- 220 kV бр. 203/2 Чвор Вардиште-ХЕ Бистрица,
- 220 kV бр. 206/1 ТС Бајина Башта – граница / ТС Пљевља 2,
- 220 kV бр. 214/3 ТС Пожега-Чвор Вардиште.

Термоенергетска инфраструктура: У планском обухату нема изграђених централних система топлификације и даљинског грејања, као ни гасовода и гасоводних објеката.

Загревање стамбених, пословних, привредних и других објеката обавља се индивидуалним грејањем корисника, а као гориво се користи, пре свега, огревно дрво, а затим електрична енергија и угаљ.

Електронске комуникације и поштански саобраћај: у обухвату Проосторног плана постоји изграђена телекомуникациона инфраструктура - телекомуникациони каблови и 3 комутациона чворишта. У систему мобилне телефоније на планском подручју налазе се активне базне станице на више локација .

Поштански саобраћај: на подручју ПП, налазе се објекти ЈП „Пошта Србије“ на локацијама Кремна (поштански број 31242) и Мокра Гора (поштански број 31243), а непосредно ван обухвата и на локацији Калуђерске Баре (поштански број 31257), које тренутно задовољавају потребе планског подручја.

Комуналне зоне и објекти: Заступљена су *сеоска гробља* (у насељима са више засеока је и већи број гробља на више локалитета), која су комунално неуређена и стихијски се развијају. За гробља се стара локално становништво. У насељима Планског подручја нема организоване *пијаце (зелена пијаца)*, а продаја се одвија по потреби и на локацијама у близини туристичких објеката. До сада је једина *сточна пијаца* периодично организована у насељу Кремна.

2.5.4 Коришћење обновљивих извора енергије

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на смањење потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, повећање коришћења локалних енергетских ресурса и смањење топлотних губитака. Нису евидентирани значајни објекти и инфраструктура у циљу коришћења ОИЕ. Идентификована је једна МХЕ у Парку природе.

Предметни простор у погледу коришћења обновљивих извора енергије има потенцијала за:

- коришћење геотермалне енергије у областима нискотемпературне примене, кроз технологију топлотних пумпи, којима се може обезбедити енергетски ефикасно грејање и хлађење простора,
- грејање санитарне воде преко соларних колектора; топлотне пумпе;
- грејање простора (котларнице које као енергент за сагоревање користе биомасу; не препоручује се коришћење активних соларних система за потребе грејања простора, због сезонске расположивости соларне енергије, што утиче на економску исплативост);
- производњу електричне енергије (коришћење фотонапонских панела, који се најчешће постављају на кровове објеката; коришћење биомасе и др.);
- когенерацијску производњу топлотне и електричне енергије (коришћење биомасе);
- производњу биогорива (коришћење биомасе);

3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ

До података о постојећем стању квалитета животне средине дошло се на основу увида у постојећу планску документацију којом је обухваћено предметно подручје, затим на основу резултата досадашњих мерења квалитета појединих медијума животне средине (мониторинга) у оквиру планског подручја од стране надлежних институција, као и на основу других података из студија и истраживања који су били релевантни за предметни обухват.

Подручје ПП представља сложену структуру природних (морфолошких, хидрогеолошких, педолошких, биомских и других) одлика и антропогених утицаја у изграђеним урбаним, руралним и инфраструктурним зонама. У садашњем начину коришћења простора претежно су заступљени еколошко очувана подручја и чиста животна средина. Већи део планског подручја припада Парку природе „Шарган-Мокра Гора“ у коме се налазе подручја нетакнеуте природе са значајним примерцима специјског биодиверзитета и геодиверзитета у оквиру I и II режима заштите, планински врхови и планинске речице, изворишта водоснабдевања, са местимичном појавом зона и локација у оквиру грађевинског подручја – насеља, туристички комплекси интензивног развоја и фарме (где су могуће појаве загађења земљишта и вода услед нерешене санитације), зоне и локације инфраструктурних објеката (с појавом аерозагађења и буке), локације сметлишта, као и зоне које су последица доминантних природних процеса (флувијалне ерозије) и комбиновано природно антропогених процеса (активирање бујица и клизишта, ...).

3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

Имајући у виду да се на предметном планском подручју не врше систематска мерења загађености ваздуха, о могућим изворима загађивања можемо говорити на основу познатих ставова и механизма загађивања атмосфере. С обзиром на врло низак ниво привредне развијености и одсуство активних индустријских капацитета, релативну изолованост подручја од главних саобраћајних токова (сем појединих путних праваца) и специфичан карактер планског подручја (велика шумовитост простора), може се констатовати да је ово једно од очуванијих, незагађених подручја Србије. Мали проценат обрадивих површина и проветреност простора у знатној мери доприносе да се ефекат пољопривредних активности у функцији загађења ваздуха не идентификује. Главни извори могућег загађења ваздуха на територији ПП су:

- индивидуална ложишта домаћинства, односно мање котларнице стамбених објеката, које загађују ваздух током зимског периода године (за огрев се користи углавном дрво и спорадично угаљ);
- саобраћај дуж «оптерећенијих» путних праваца – дуж државних путева I и II реда (у чијој непосредној близини долази до повећања концентрације загађујућих материја као продуката непотпуног сагоревања у моторима са унутрашњим сагоревањем (сумпор-диоксида, угљен-моноксида, азотних оксида) и специфичних полутаната (формалдехида, дима, чађи и олова), као и дуж локалних путева без коловозног застора (повећана запрашеност јавља се током сушних летњих месеци);
- сметлишта комуналног отпада представљају локалне загађиваче ваздуха, с обзиром да у

- оквиру плана не постоји званична депонија отпада;
- каменоломи као локални извор загађења ваздуха.

Оцена квалитета ваздуха - На основу претходних података и чињенице да нема озбиљних индустријских загађивача који би могли да изазову веће загађење ваздуха, као и сама изолованост простора од стране фреквентних транзитних праваца, високог степена проветравања, може се закључити да је квалитет ваздуха на подручју плана незагађен, а да се повремено могу јавити повећане концентрације појединих загађујућих материја у ваздуху око саобраћајница, малог емисионог потенцијала.

3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

У оквиру планског подручја не постоји ниједна мерна станица за мерење квалитета воде. Једнократно мерење квалитета воде у Парку природе обавио је Институт за мултидисциплинарна истраживања из Београда 2009. године. Као основни показатељи квалитета воде мерени су температура, рН, електропроводљивост, растворен кисеоник, сатурација раствореним кисеоником, амонијум јон (NH_4^+), нитрити (NO_2), нитрати (NO) и фосфати (PO_4).

Већина показатеља квалитета воде у реци Братешини и Камишни налази се у границама које су прописане за воде I и II класе. Једино је концентрација амонијум јона и рН вредност карактеристична за воде које се налазе између II и III класе, као последица органског отпада из сеоских домаћинстава, штала и стајског ђубрива.

Већина показатеља квалитета воде Белог Рзава налази се у границама које су прописане за воде I и II класе, а једино је концентрација амонијум јона карактеристична за воде које се налазе између II и III класе. Међутим, за разлику од Братешине и Камишне, узрок повећане концентрације амонијум јона узрокује акумулација Заовине која је у моменту узорковања пуштала у Бели Рзав воду у количини од око 30 l/s, и то из дубљих слојева акумулације (што сасвим повећава вероватноћу да је акумулација извор амонијум јона). Ова концентрација амонијум јона, иако непожељна, није лимитирајући фактор за нормалан живот свих хидробионата Белог Рзава.

На квалитет површинских и подземних вода посебно утичу као извори загађивања, следећи фактори:

- непречишћене комуналне отпадне воде из насељених (руралних) подручја директно се упуштају у природне реципијенте;
- неизграђеност канализационе инфраструктуре у већини сеоских насеља, односно непрописно изграђене септичке јаме (често водопрпусне);
- депоније и сметлишта отпада у близини речних токова;
- употреба агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, итд.) у пољопривредној производњи;
- неадекватан начин одлагања чврстог и течног отпада са пољопривредних објеката;
- саобраћајне површине (атмосферским падавинама запрљане честице са коловоза доспевају у околне површинске токове, уз могућност загађења водоносних издани);
- продукција и транспорт наноса у бујичним токовима.

Угроженост *подземних вода* у вези је са захватањем подземних вода каптирањем извора/врела или бушењем/копаном бунарима, и то највише од стране локалног становништва, а у знатно мањем обиму за потребе привредних објеката.

Експлоатација подземних вода је пропорционална степену насељености (депопулацијско подручје), те се из тог разлога не може говорити о угрожености квантитативних својстава издани услед проблема прецрпљивања издани. Међутим, посебан проблем представља тзв.

"дивље" каптирање извора, за које код надлежних служби не постоје регистровани подаци. Промена квалитета подземних вода зависи од услова инфилтрације загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса.

Промена квалитета подземних вода у вези је са условима за инфилтрацију загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса. Загађивање подземних вода је, углавном последица неадекватног третмана септичких јама у свим насељима. У највећем броју насеља реч је о пропусним септичким јамама које су ван контроле. Новији објекти, било да је реч о фармама или туристичким објектима, поседују непропусне септичке јаме које се периодично празне.

Одлагање отпада из домаћинства у близини окућница, формирање дивљих сметлишта на теренима са карстним карактеристикама, укопавање животињских лешева ван локација сточних гробаља, неадекватно одлагање пољопривредног отпада у плитким водоносним слојевима, може допринети инфилтрацији загађујућих материја у подземне слојеве. С обзиром на то да се не располаже одговарајућим подацима о употреби минералних ђубрива и пестицида у пољопривреди, претпоставља се да примена ових средстава нема значајнији утицај на загађивање подземних вода на предметном планском подручју.

Оцена квалитета вода - Предметно подручје обилује водотоцима планинског типа, који на основу постојећих физичкохемијских података указују да још увек остварују захтеван квалитет воде или је он на прелазу између захтевне класе квалитета и лошије класе. Узрок могућег и повремениог загађења је лоша санитација у насељима и загађење из пољопривреде, који могу утицати на погоршање квалитета како површинских тако и подземних вода.

3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

Основна намена земљишног ресурса, као природне компоненте великог капацитета, јесте производња здравствено безбедне хране, уз очување и унапређење квалитетних пољопривредних површина и шумских подручја. Примарна функција земљишта на предметном планском подручју делимично је нарушена дејством више међусобно комплементарних фактора (природних и антропогених) које се огледају у промени њених физичких структура и физичко-хемијских особина у педолошком супстрату:

- природне појаве и процеси: ерозија земљишта, јаружање, браздање, одроњавање, бујични токови, појава опустошених и непродуктивних земљишта – зарастање ливада;
- антропогене појаве и процеси у великој мери нису подједнако присутне: промене намене земљишта (конверзија пољопривредних у грађевинска подручја изградњом насељских и туристичких структура и пратећих инфраструктурних објеката), неадекватан начин обраде земљишта, сметлишта и депоније отпада, водопрпусне септичке јаме у домаћинствима, примена пестицида и минералних ђубрива у пољопривреди, отварање каменолома и позајмишта камена у прошлости, загађивање земљишта уз путни појас, итд.

Од природних појава и процеса на квалитет земљишта посебно негативно утичу *ерозиони процеси*, настали као последица неповољних карактеристика рељефа (дисецираност терена), а превасходно услед прекомерне експлоатације шума (формирање шумских влака за извлачење дрвне масе, израда приступних путева, смањење интензитета интерцепције). Процесима ерозије нарочито су захваћена плитка и стрма земљишта са већим нагибима (нагиби преко 20°), посебно она која се обрађују. Не постоји карта ерозије за предметни простор.

У погледу *антропогених активности*, као доминантан извор загађивања земљишта истиче се употреба агрохемијских средстава у пољопривреди и депоније отпада на појединим локацијама, док у знатно мањој мери на овај вид загађења утичу саобраћајне и туристичке

активности, односно нелегална изградња.

Оцена квалитета земљишта - Загађење углавном долази из пољопривреде и неадекватне санитације (рурално загађење) као и из саобраћаја и дивљих депонија. Могуће повећане концентрације полутаната у земљишту везане су за поједине локације са специфичном наменом, док је остало земљиште због неприступачних терена и ограничене урбанизације, углавном незагађено.

3.1.4 Бука и вибрације

На планском подручју не постоји мрежа мерних места за мерење нивоа комуналне буке у животној средини, те се одређени закључци могу извести на основу општих сазнања о овој врсти акустичног загађивања средине и обиласка стања на терену. Евидентно је одсуство значајнијих извора који кумулативно продукују акустични вид загађења. Имајући у виду да је реч о неурбанизованом делу РС, као и да је постојећа путна мрежа неоптерећена саобраћајем већег интензитета (сем појединих путних праваца – државни пут Ужице – Вишеград и транзитни правац ка Тари), може се констатовати да комунална бука не утиче на деградацију квалитета животне средине. Евентуална прекорачења дозвољених нивоа буке краткотрајног су интензитета, и претежно се односе на буку пореклом од саобраћаја (на прометнијим путним правцима) који воде ка туристичким локалитетима и државној граници. Вибрације у знатно мањој мери негативно утичу на стање животне и радне средине од буке али овај критеријум у одређеним ситуацијама може представљати релевантну чињеницу у смислу намене планираних објеката. Негативне последице вибрације углавном се испољавају у две основне сфере утицаја: као утицај на људе и као утицај на објекте.

3.1.5 Електромагнетно зрачење

Последњих година научници интензивно испитују и све више подвлаче штетност такозваног електромагнетног зрачења. Ово зрачење изазива појаву врсте загађења које називамо *електромагнетно загађење*, које се јавља код уређаја који производе електромагнетно зрачење.

Мобилни телефони, каблови високог напона, репетитори и антене само су неки од извора електромагнетног зрачења. Мобилни телефони су узрочници различитих можданих обољења. Мобилни телефони који зраче ултра кратке таласе, спадају у ред микро таласа и представљају најопаснији део подручја електромагнетних таласа.

Данас се све више електромагнетном зрачењу приписује одговорност за озбиљне здравствене проблеме. Утврђено је да електромагнетно загађење код човека изазива нервозу, депресију, главобољу, несаницу, па и појаву озбиљнијих болести. Научници тврде да посебна опасност долази од појаве која настаје као резултат превеликог електромагнетног зрачења, а називају је електросмог. Такође је идентификован значајан утицај на остали живи свет (птице и слепе мишеве) па се при изградњи ових објеката ови утицаји морају сагледати и обезбедити најоптималнија решења у функцији заштите животне средине и биодиверзитета.

Циљеви стратешког планирања на нивоу ПП подразумевају изградњу, ревитализацију и доградњу електромреже као и развој телекомуникационих система. У том смислу се сагледава утицај нискофреквентног зрачења - далековаода и објеката ТС, као и зрачење високофреквентних извора – радиобазних станица.

На основу увида у податке www.sepa.gov.rs, Извештај о систематском испитивању нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, на територији планског обухвата нису вршења мерења нивоа зрачења.

Јонизујуће зрачење и извори јонизујућег зрачења нису предмет ове процене.

3.1.6 Ризик од настанка удеса

Хемијски удес

Ризик од настанка удеса у индустријским постројењима је сведен на минимум због чињенице да предметни обухват нема развијену индустрију која представља најчешћи фактор ризика. Удеси у транспорту су везани за друмски саобраћај и не могу се предвидети.

Производња и потрошња опасних материја је у сталном порасту. Код нас постоји велики број постројења код којих се у оквиру редовне делатности производе и примењују опасне материје, врши транспорт, њихово складиштење и чување, па тако постоји стална потенцијална опасност од њиховог неконтролисаног доспевања у животну средину. Локацијски, опасне материје су углавном везане за веће градове, индустријске центре и уз значајније саобраћајнице.

Према подацима Министарства заштите животне средине у оквиру предметног обухвата, (бр. 532-02-02548/2019-03, од 27.06.2019.) утврђено је да се на подручју посебне намене **не налазе севесо постројења/комплекси**.

Севесо постројења се морају пажљиво планирати у складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС“, бр. 41/10), који даје полазни основ за идентификацију повредивих објеката односно даје ограничења од минимум 1000 m од границе севесо комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне – зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Област превенције и контроле хемијског удеса дефинише Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09- др.закон, 43/11 – Одлука УС, 14/16), а област израде екстерних планова заштите и спасавања као и одговора на удес је одређена у Закону о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл. гласник бр. РС“, 87/18).

Природне непогоде и шумски пожари

Подручје ПП за повратни период од 100 година припада зони са могућим интензитетом удара од VII-VIII, VIII ° MCS скале. У последњим декадама на овим просторима су регистрована сеизмичка померања тла са епицентрима Mw у просеку од 4.3 до 4.9.

Клизишта могу бити активна (са убрзаним и спорим дејством) и умирена клизишта. Неуређеност сливног подручја водотокова који се групишу на подручју Плана и нерегулисани токови реке, представљају опасност од плављења подручја. Њихови нерегулисани токови узрокују ерозивне процесе на околном земљишту и уништавање плодних површина тако да се тек њиховом комплетном регулацијом може обезбедити одговарајућа заштита. Нема података о ерозионим подручјима.

Неконтролисана антропогена активност у шуми често доводи до изазивања **пожара** што само по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. Пожари су честа појава а како је глобална температура Планете из годину у годину све већа, опасност од пожара је све извеснија.

Угроженост шумских састојина од пожара се може разврстати у категорије од 1.-4. степена угрожености, у зависности од заступљене састојине. На основу степена угрожености може се рећи да је угроженост четинарских шума од пожара највећа, искључиво због садржаја смоле у четинарским врстама.

3.1.7 Одлагање отпада

Разматрање проблематике управљања отпадом, као основно полазиште имало је у виду Стратегију управљања отпадом за период 2010-2019.год. ("*Сл. гласник РС*", број 29/10).

За планско подручје не постоје подаци о количини отпада, нити о његовом организованом сакупљању. Комунални отпад се неплански одлаже, у највећем броју случајева, на најнеповољнијим локацијама са становишта заштите животне средине. На територији Парка природе, према подацима Управљача, систем прикупљања и одвожења комуналног отпада врши Управљач. Ван Парка природе, прикупљање и одвожење отпада обавља се преко јединице локалне самоуправе (комуналног предузећа).

Неадекватно поступање са отпадом представља један од већих еколошких проблема, када говоримо о урбаним подручјима. Сасвим је другачија ситуација у руралним подручјима, а у вези са веома ниским степеном социо-економског развоја. Заступљене су знатно мање количине, у највећем степену, комуналног отпада (отпад из домаћинства који није опасан). Рурална подручја су најчешће изостављена из циклуса организованог сакупљања отпада од стране јавних комуналних предузећа, што за последицу има формирање локалних сметлишта у многим селима често на неодговарајућим локацијама. Евиденција о стању сеоских депонија и локалних сметлишта на истраживаном подручју не постоји.

Према саставу, остали отпад који се може наћи у оквиру ПП доминантно припада:

- специфичном органском биоразградивом отпаду - пољопривредном отпаду (биљном и дрвном отпаду),
- индустријском отпаду –класичног отпада од индустрије нема, сем струготине као нус продукт рада стругара.

Формиране депоније пиљевине/струготине углавном прате сваку стругару. На истраживаном подручју не постоји организовано прикупљање струготине која би се могла искористити као секундарна сировина у друге сврхе. Ове депоније нису заштићене ни од атмосферских падавина.

Неконтролисани отпад обухвата пољопривредни отпад. Уз саобраћајнице, на местима где се извлаче трупци из шуме за даљи транспорт, могу се јавити веће количине дрвног отпада.

Не постоје подаци о степену рециклирања отпада, о продукцији и прикупљању опасног отпада, као ни о посебним токовима отпада.

Систем управљања отпадом у оквиру планског обухвата мора бити заснован на смерницама из докумената вишег реда као и на основу процењене количине и карактеристика отпада који ће настајати на подручју Плана. То подразумева регионални концепт управљања отпадом на предметном подручју према одлукама и опредељењу општинских власти на територији ПП (Ужице, Чајетина) кроз примену свих неопходних организационих и техничких мера којима би се минимализовали потенцијални негативни утицаји на квалитет животне средине.

Град Ужице је преузео функцију организације и носиоца активности у регионалном систему управљања отпадом (Ужице, Чачак, Ариље, Пожега, Бајна Башта, Лучани, Косјерић, Чајетина, у региону укључујући и Ивањицу). Основано је Јавно комунално предузеће „Дубоко”, које је, у сарадњи са локалним самоуправама, изградило регионалну санитарну депонију чврстог отпада по стандардима Европске Уније. Од 2013. године, све количине отпада сакупљене на подручју града Ужица, одвозе се ради депоновања на регионалну депонију „Дубоко”.

Концепт унапређења система управљања отпадом мора бити заснован на проширењу сакупљачке мреже и боље сарадње између регионалног центра за управљање отпадом, Јавног

комуналног предузећа и Управљача Парка природе, као и успостављању примарне селекције отпада.

3.2 ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНЕ ВРЕДНОСТИ

3.3.1 Природна добра

У оквиру обухвата плана налази се добро Парк природе „Шарган-Мокра Гора” које је проглашено Уредбом Владе Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 52/05, 105/05 и 81/08), чиме је под заштиту стављена површина од укупно 10.813,73 ha. Ревизијом Студије заштите ПП „Шарган-Мокра Гора” (поступак покренут 26.10.2015., када је Завод за заштиту природе Србије доставио студију заштите надлежном Министарству пољопривреде и заштите животне средине; Министарство обавестило јавност о покретању поступка заштите, 15.06.2017.) подручје предложено за заштиту проширује се на 11.379,78 ha.

У оквиру предметног обухвата, ван подручја Парка Природе „Шарган - Мокра Гора“ налази се Споменик природе „Стабло црно – белог бора на креманским косама“ за који је покренут поступак заштите. (Услови ЗЗПРС 03 бр.019-1798/2, од 03.07.2019.). Храст се налази у североиточном делу поланског обухвата у КО Кремна.

Основне вредности Парка природе „Шарган – Мокра Гора“

Сложен геолошки састав подручја са кречњачком масом и серпентинском подлогом, условио је изразито дисециран рељеф у коме доминирају фрагменти високих површи на развођима са стрмим долињским странама и дубоко усеченим речним долинама. Посебне геоморфолошке вредности представљају кречњачко брдо Вао, клисура Сувог потока и кањон Белог Рзава, док је међу геолошким појавама евидентирано 20 репрезентативних објеката геонаслеђа.

Хидрографски потенцијал чини богатство подземних вода, извора, потока и мањих речних токова. Појава олигоминералних и сланих извора, представља изузетно богатство и потенцијал развој туризма. Специфичност поднебља и климатских карактеристика условило је богатство биљним и животињским светом. Флористичко богатство огледа се кроз присуство 722 биљне врсте што чини 22 % укупног броја биљних врста Србије. Од тога 6,2% чине ендемични и субендемични таксони који као специфичан биолошки ресурс имају велики значај за очување биолошке разноврсности.

Остаци римског насеља као најстарија позната насебина мокрогорске долине, српски средњовековни гробови са масивним надгробним плочама, тзв. стећке који представљају масивне камене блокове. Од сакралних објеката овог краја издваја се средњовековна црква Св. Вазнесења у Кршању посвећена Вазнесењу Христовом и црква Св. Илије у Мокрој гори саграђена као црква брвнара. У атару села Мокра Гора постоје и три црквине које још увек нису археолошки истраживане. У центру села налази се само неколико објеката из XIX века. Најистакнутије место заузима школа из 1872. године.

Рашчлањен рељеф прожет крашким рељефом, клисурама река и препознатљивим серпентинским стенама које штрче међу аутентичном планинаском вегетацијом где се појединачни борови истичу као чувари природе заједно са аутентичним старовлашким типом објеката, несумњиво дају јединствен печат препознатљивости предела. Традиционални тип је главна карактеристика инфраструктуре овог краја, о којој говоре туристички објекти: Туристичко насеље „Дрвенград“, музејско-историјски комплекс „Шарганска Осмица“, Ски центар „Младост“, Национални еколошки центар „Чаробни Брег“, који уједно представља базу Парка природе „Мокра Гора“.

Подручја са режимима заштите у Парку природе „Шарган - Мора гора“

У оквиру Парка природе „Шарган -Мокра Гора“, укупне површине 11.379,78 ха утврђене су нове границе режима заштите I, II и III степена:

I степен - 774,5 ха на 18 издвојених локалитета (6,81% територије Парка природе) и налазе се на пет изолованих локалитета унутар природног добра. Локалитети који су укључени у овај режим заштите означени су као: „Јеловац“, „Клисура Дубошца-Скакавац“, „Ограђеница“, „Међедова љеска“ и „Дебела Коса“ на којима се примењује „строга заштита, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очувања станишта и животних заједница у условима дивљине“.

II степен -3124,70 ха (27,46% укупно заштићене површине) и налазе се на десет изолованих локација унутар природног добра. Локалитети који су укључени у овај режим заштите означени су као: „Љуто поље“, „Братешина“, „Кречњачко брдо-Вао“, „Шишатовач-Јеловац“, „Ђога“, „Тусто брдо“, „Ограђеница 1“, „Божурица“, „Кањон Белог Рзава“ и „Шарганска осмица“, у делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја. У овом режиму могу се остваривати управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења природног добра без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација и екосистема.

III степен - 7480,58 ха (65,73%укупно заштићене површине) и обухватају територију Парка природе „Шарган-Мокра Гора“, која нису под режимима заштите I и II степена. Овај режим подразумева проактивну заштиту на заштићеном подручју његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја.

Према структури површина катастарских општина по власништву, у Парку природе „Шарган-Мокра Гора“у приватном власништву припада око 67%, док државном и осталим облицима власништва припада око 33% површина. Управљање ПП „Шарган-Мокра Гора“ поверено је Друштву са ограниченом одговорношћу Парк природе „Мокра Гора“ из Мокре горе, општина Ужице.

Међународни аспект заштите природе (биодиверзитета и станишта)

Према Правилнику о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Сл. гласник РС”, број 97/15) Парк природе „Шарган-Мокра Гора” сврстава се у **I категорију – међународног, националног, односно изузетног значаја.**

Предметно планско подручје према Уредби о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС”, број 102/10) налази се у обухвату еколошких мрежа, односно еколошки значајних подручја: под редним бројем 60: „Клисура Ђетиње“, бр. 61: „Тара“ и бр. 62: „Златибор“.

Заштићено подручје у оквиру планског обухвата (Парк природе „Шарган -Мокра Гора“) препознато је и као међународно значајно подручје за птице (*Important Bird Areas - IBA*), међународно значајно подручје за биљке (*Important Plant Areas – IPA*), одабрано подручје за дневне лептире у Србији (*Prime Butterfly Areas in Serbia – PBA*) и као једно од Емералд подручја у Србији (еколошко значајно подручје под редним бр. 61.„Тара“ EMERALD (RS0000018) према Уредби о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС”, број 102/10)) у оквиру Пан-европске еколошке мреже (*Pan-European Ecological Network – PEEN*). Циљ постојања ове мреже је дугорочно очување природних и полуприродних екосистема, станишта и врста од значаја за заштиту на европском нивоу. Основу за оснивање оваквих мрежа чини релевантна база података о статусу угрожености и дистрибуцији биљних и животињских врста широм Европе. Приоритети заштите морају се одредити на начин којим ће одређени ресурси бити

усмерени на врсте којима је заштита неопходна. Овај циљ је потврђен на Министарској конференцији у Кијеву 2003. године, када је усвојен акциони план за РЕЕН. РЕЕН мрежа предвиђа постојање централне зоне, коју би чинили Natura 2000 и Emerald подручја, потом коридора који повезују централне зоне и омогућавају миграцију и дисперзију врста, као и прелазне зоне и подручја обнове, са мањим степеном заштите од централне зоне.

EMERALD представља еколошку мрежу састављену од Подручја од посебне важности за заштиту природе (ASCI), односно просторних целина и станишта које су од посебног националног и међународног значаја са аспекта очувања биолошке разноврсности. Као потписница Бернске конвенција РС се обавезала на учешће у заштити угрожених дивљих биљних и животињских врста и одређених типова станишта.

У оквиру европских интеграција Република Србија усклађује своју легислативу са легислативом ЕУ. За државе чланице Европске уније програм **Натура 2000** је најважнији механизам за очување угрожених врста и станишта, односно међународна еколошка мрежа заснована на Директиви о заштити дивљих птица и Директиви о заштити природних станишта и дивље фауне и флоре. Парк природе „Шарган-Мокра Гора” ће чинити део мреже Natura 2000.

Према класификацији IUCN ово подручје припада **V категорији** (заштићени копнени/морски предео (Protected landscape/seascape), у којој је циљ управљања заштита предела и рекреација на подручју, где је међусобно дејство људи и природе током времена обликовало препознатљиве особине подручја, са значајним естетским, еколошким и/или културним вредностима, често праћено високим биодиверзитетом.

У складу са покренутом иницијативом за успостављањем 10 потенцијалних резервата биосфере, од којих су проглашена за сада само два резервата у Србији „Голија - Студеница" и „Горње Подунавље“, Парк природе „Шарган - Мокра Гора“ препознат је и као део потенцијалног прекограничног Резервата биосфере „Дрина“ (UNESCO, MAB – *Man and Biosphere*) који би требало да се успостави на подручју средњег тока реке Дрине између Републике Србије и Републике Српске (БиХ). Резервати биосфере су подручја копнених и обалских/морских екосистема која су међународно позната као UNESCO-в програм Човек и биосфера - „Man and Biosphere” (MAB). Хармонија човека и природе основа је програма MAB, који постоји од 1971. године у оквиру Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (UNESCO). На основу програма MAB створена је светска мрежа заштићених подручја названих резервати биосфере.

Овај прекогранични резерват би требао да обухвати Национални парк „Тара", Парк природе „Шарган - Мокра Гора" и Предео изузетних одлика „Заовине" на територији општина Бајина Башта, Ужице и Чајетина, као и делове територија општина Вишеград, Рогатица, Устипрача и Сребреница.

Основни циљеви резервата биосфере су:

- (1) очување биолошког диверзитета;
- (2) очување здравих екосистема;
- (3) стицање знања о природним системима и њиховим променама;
- (4) стицање сазнања о традиционалним начинима коришћења земљишта;
- (5) стицање сазнања о коришћењу природних ресурса на усаглашен начин;
- (6) сарадња у решавању проблема везаних за природне ресурсе.

Резервати биосфере су просторно организовани у три зоне, са различитим функцијама и режимима заштите:

1. централна зона (core area) – највиши степен заштите, једина дозвољена активност у овој зони је праћење стања и научно истраживање;

2. тампон зона (buffer area) – дозвољава одређене активности (пољопривреда, рекреација, туризам) и налази се уз или окружује централну зону, повољна локација за истраживачке активности;
3. прелазна зона (transition area) – има наглашену развојну улогу у складу са принципима одрживости.

Такође, Парк природе „Шарган - Мокра Гора“ припада регионалној асоцијацији „**Паркови Динарида**“. То је мрежа заштићених подручја Динарида посвећена је унапређењу природних и културних вредности заштићених подручја Динарида, њиховој промоцију и подршци, као и примени добрих пракси одрживог развоја и управљања. Мрежу Паркова Динарида чини више од 90 заштићених подручја из Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Северне Македоније, Словеније и Србије. Званичним усвајањем документа у Будви 2013., земље потписнице, односно њихова надлежна министарства су се обавезале да ће заједно радити на јачању процеса планирања у заштити природе, као и валоризовању економске вредности свог природног богатства, те на темељу тих вриједности радити на јачању модела за одрживо финансирање заштићених подручја у регији и заједничког рада на укупном унапређењу заштићених подручја на простору Динарског лука.

3.3.3 Непокретна културна добра

На подручју ПП, сходно Закону о културним добрима („Сл. гласник РС“, бр. 71/94, 52/11-др.закон и 99/11-др.закон), и на основу услова за предузимање мера техничке заштите које је издао Републички завод за заштиту споменика културе, као и акта о условима чувања, одржавања, коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту који је издао Завод за заштиту споменика културе Краљева, статус културног добра и добра које ужива претходну заштиту имају:

1. *Кућа Гвоздена Мољковића – Стари хан*, споменик културе, непокретно културно добро изузетног значаја;
2. *Основна школа у Мољковини -Кремна*, споменик културе, непокретно културно добро;
3. *Мољковића чесма у Кремни*, споменик културе, непокретно културно добро;
4. *Четири шанца из I српског устанка на платоу села Кремне*, споменик културе, непокретно културно добро;
5. *Локалитет Црквине у Мокрој Гори*, добро које ужива претходну заштиту.

Споменици културе и њихова околина нису адекватно уређени, обележени, одржавани и презентовани. Подручје ПП није било предмет систематског рекогносцирања културног наслеђа. На планском подручју, осим наведених објеката који имају статус утврђених непокретних културних добара и добара које уживају претходну заштиту, а на основу увида у документацију просторних планова јединица локалне самоуправе и подручја посебне намене чији се обухват преклапа са обухватом ПП, налазе се бројни евидентирани објекти и простори са својствима и обележјима културног наслеђа (археолошки локалитети, објекти народног, сакралног и другог градитељства и знаменита места).

На планском подручју се налазе и различита спомен обележја посвећена историјским догађајима и знаменитим личностима, као и други објекти који за сада нису евидентирани као потенцијална културна добра.

4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА У СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

Питања заштите животне средине разматрана у предметној стратешкој процени, дефинисана су на основу постојећег стања животне средине и утицаја планираног развоја, што обезбеђује полазну тачку заштите и унапређења стања животне средине у планском периоду.

4.1 РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Разматрана су следећа питања:

- 1) *статус осетљивих подручја* – подручја постојећих природних екосистема и заштићених подручја и станишта, кроз сагледавање њиховог садашњег статуса и могућности њихове интеграције у планиране развојне циљеве на локалном, регионалном и међународном нивоу;
- 2) *евидентирање еколошких ризика* - идентификација и разматрање могућих притисака на екосистеме;
- 3) *дефинисања просторно еколошких конфликта* – могућих неусклађених односа планиране намене и заштите природе и животне средине (у складу са идентификованим еколошким ризицима).

4.1.1 Статус осетљивих подручја

Уочен је значајан биолошки и екосистемски потенцијал са изразитим диверзитетом врста и геолошких појава. У оквиру Парка природе, осетљивост простора детерминише велики број угрожених, строго заштићених и заштићених врста биљака и животиња. Правним актима из ове области простор је заштићен али не и суштински јер се још увек није успоставила јасна спрега између институционалног, практичног (спроводивог) и контролног елемента заштите простора и његовог одрживог коришћења. Иако поједини локалитети егзистирају са високим конзерваторским елементима, постоји опасност да услед различитих фактора деловања осетљиви природни објекти постану „врло повредиви“. Повредивост природних објеката значајно расте са појавом и интензивирањем активности које нису у складу са циљевима предметног ПП (непланска сеча шуме, просецање шумских путева, непланска изградња објеката и инфраструктуре, неодговорно понашање туриста, прекомерни лов и риболов...)

4.1.2 Еколошки ризици

На основу података који су добијени о предметном простору, идентификовани су негативни утицаји који се испољавају кроз различите аспекте. Како је предметно подручје највећим делом природни простор, приказани ризици, утицај и њихов тренд дат је у односу на **природне екосистеме**.

Идентификовани фактори ризика: несанитарни објекти у насељима као и појединачни објекти ван насеља – изливање отпадних вода; МХЕ и преграде на Камишни и Белом Рзаву; саобраћајна инфраструктура; ЕЕ и ТТ инфраструктура; туристички објекти и туристичка супраструктура; неповољне шумске активности; неповољне пољопривредне активности; лов и риболов; ризично понашање локалног становништва.

У наредној табели (табела бр 4) дат је приказ еколошких ризика, тренд и утицај на екосистеме.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Табела 4.1.2: Приказ еколошких ризика у оквиру ПП

Фактори ризика	Врста екосистема који се угрожава	Начин деловања ризика	Тренд ризика	Образложење
Изливање комуналних отпадних вода	Водени и копнени екосистеми, екосистеми обалске зоне и издани (локална изворишта)	<ul style="list-style-type: none"> - Органско оптерећење на месту испуста фекалних загађења (водоток, земљиште) - Загађење подземних вода фекалним бактеријама - Појава неугодних мириса 		Још увек није изграђен комплетан канализациони систем, као ни систем за пречишћавање отпадних вода у Котроману (изградња није завршена) Примарни колектор само у насељу Мокра Гора Још увек се фекалне воде изливају у пропусне септичке јаме
Преграда на Белом Рзаву и Комашини, планирање нових објеката МХЕ на водотоцима	Водени и обалски екосистеми, шумски екосистеми уз водоток	<ul style="list-style-type: none"> - Нема рибљих преводница, нема узводне миграције рибе, поремећен мрест, - Утицај на све рибље популације, а тиме и на остале водене биоценозе - Опасност да се не оствари биолошки минимум - Опасност од промене водног режима 		Тренд је у порасту (изграђене су преграде) али се планира још преграда и МХЕ
Постојећа и планирана саобраћајна инфраструктура	Ливадски и шумски екосистеми	<ul style="list-style-type: none"> - Угрожавање популација у близини саобраћајница (страдање, узнемиравање од буке и светла) - Непостојање прелаза за животиње 		Тренд је у порасту јер је све више возила на путевима (правац ка граничном прелазу, стални пораст туристички х посетилаца)
Постојећа и планирана остала инфраструктура (хидро, ЕЕ, ГТ)	Шумски и ливадски екосистеми и поједине врсте	<ul style="list-style-type: none"> - Постојећи далеководи – утицај електромагнетног зрачења у зони утицаја, појава буке остварује негативне утицаје на птице, слепе мишеве у зони утица (нелагодости и страдања) - Фрагментација станишта, приликом трасирања 		Тренд је константан
Газдовање шумама и активности у шуми	Шумски екосистеми, рубни појасеви шуме, подземне воде	<ul style="list-style-type: none"> - Неадекватна сеча шуме – у приступачним зонама је интензивнија - Нарушавање хидролошких карактеристика тла - Фрагментација станишта пресецањем шумских путева, - Губљење појединих врста које су директно зависне од мртвог дрвета - Ерозија 		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе
Пољопривреда – употреба ђубрива и пестицида	Екосистеми ораница, ливадски екосистеми, издани и околни водени екосистеми	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана концентрација хранљивих материја у земљишту и пестицида - Стварање еутрофикације у реципијентима 		Тренд је у опадању јер се пољопривреда базира све више на „органском концепту“ Старачка домаћинства и традиционална пољопривреда
Лов и риболов	Шумски екосистеми и ливаде, екосистеми текућих вода	<ul style="list-style-type: none"> - Неодговорно газдовање ловиштем „Шарган“ - Илегалан лов врста које су заштићене (медвед, вук...) - Угрожавање ихтиофауне у периоду забрањеног лова (у доба мреста) - Поремећени ланци исхране 		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе,
Активности локалног становнишва	Шумски екосистеми, ливадски екосистеми, оранице	<ul style="list-style-type: none"> - Непланска градња - Илегална сеча шуме - Пожари - Неадекватно одлагање отпада - Сукцесивни нестанак ливада због смањене испаше - Прекомерно брање лековитог биља 		Тренд је у порасту јер је тешко контролисати илегалну сечу и паљење биљног отпада (који проузрокује пожар); недовољна знања о заштити животне средине узрокује неодговорно понашање, константна промена фитоценолошких особина ливада због зарастања

4.1.3 Просторно еколошки конфликти

Сагледавајући основне принципе заштите предметног простора и опште развојне показатеље, у оквиру овог поглавља дат је приказ просторно еколошких конфликтних односа који се могу јавити у току планског хоризонта. Полазиште за дефинисање ових конфликтних односа засновано је на уоченим факторима ризика разних активности на природне екосистеме (табела 4.1.2). Појава могућих конфликтних односа се може развити на нивоу:

1) заштите природних вредности и изградње инфраструктурног коридора аутопута Е-761;

Идентификовани изразити конфликтни односи између планиране трасе аутопута Е-761 и простора обухваћеним Парком природе „Шарган – Мокра гора“. Траса пресеца подручја у оквиру режима I и II зоне заштите природе. Усагласити интерес заштите природе у оквиру режима заштите као приоритет, кроз сагледавање могућности „мимоилажења“ планираног аутопута и локалитета од значаја за заштиту природе, станишта и биодиверзитета. Усагласити интерес заштите предеоних вредности и медијума животне средине успостављањем оптималних односа према заштити окружења од штетних гасова у саобраћају, од буке и обезбеђивањем несметаног функционисања дивљих животиња у окружењу (спречити страдања и узнемиравања). Један од избора је кориговање трасе.

Сходно чл. 57. ст. 2. Закона о заштити природе, Влада може на заштићеном подручју дозволити радове и активности (пројекте) које обухватају области саобраћајне инфраструктуре чије је извођење забрањено прописаним режимима заштите, уколико се ради о пројектима од општег интереса и националног значаја.

2) заштите природних и предеоних вредности и изградње интерконективног далековода 2x400kV;

С обзиром да планирани далековод представља енергетски објекат од општег (јавног) интереса, националног и међународног значаја (сходно чл. 57. ст. 2. Закона о заштити природе, Влада може дозволити на заштићеном подручју радове из области енергетике, чије је извођење забрањено прописаним режимима заштите, уколико се ради о пројектима од општег интереса и националног значаја), ублажавање евентуалних конфликта се своди на строго и савесно поштовање општих и посебних техничких услова и мера, који су прописани *ППППН ИК високонапонског ДВ интерконекција 2x400 kV РС (Б.Баишта) - граница Ц.Горе - граница БиХ*. Успоставити оптималног положаја трасе стубова и проводника са режимима заштите природе I и II степена, шумским екосистема, осетљивим објектима у насељима и стаништима осетљивих дивљих животиња (птице и слепи мишеви).

3) заштите природних и предеоних вредности и развоја туризма;

Између заштите природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите природе) и развоја туризма и рекреације (повећање саобраћајне доступности и инфраструктурно опремање туристичких локалитета и спортско-рекреативних намена, а посебно скијалишта; изградња туристичке инфра и супраструктуре; непланска изградња викенд и других објеката, и др.),

С обзиром да се подручје Парка природе "Шарган - Мокра Гора" налази у туристички изузетно атрактивном простору који спаја подручја Таре и Златибора, могући фактор угрожавања би представљала обимнија и некоординисана изградња туристичке инфра и супраструктуре и пратеће инфраструктуре ван садашњих зона туристичког развоја, што би као резултат могло да има прекомпозицију предела, измену структуре и просторног распореда станишта, општу фрагментацију терена, повећан обим потрошње локалних ресурса (шуме, земљиште, вода), различите облике загађења (емисија честица, бука, чврсти и течни отпад, визуелно „загађење“) и др. Ово се посебно односи на реализацију мреже туристичких саобраћајница (омогућава

изузетно значајно саобраћајно отварање планинског подручја, али представља и еколошку баријеру на простору који је проглашен за Парк природе) и скијалиште "Ивер" (употпуњава постојеће и планиране туристичке садржаје у оквиру Парка природе, али његов даљи развој подразумева оптерећење подручја под шумама у режиму III степена заштите, уз значајан утицај на предео и могуће угрожавање терена ерозијом).

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта лежи у усклађивању развоја *туризма* са заштитом природе и животне средине. Због тога је неопходно туристички развој усмерити на видове који су комплементарни главној посебној намени простора и у функцији промоције природних и културних вредности, односно у подручја у којима ће утицај на природне вредности и животну средину бити еколошки, социјално и економски прихватљив.

4) заштите природних и културних вредности и развоја шумарства;

Усагласити интерес заштите природних вредности и шумарства кроз очување садашњег степена шумовитости, побољшање квалитета и степена обраслости, као и нега шума прописане законом, актом о заштити Парка природе и утврђене шумским основама; спровођење мера противпожарне заштите и спречавање нелегалне и непланске сече шума, непотребне изградње шумских путева, које могу бити узрок појачаног интензитета ерозионих процеса и фрагментације станишта; забрана сече реликтних, ретких и угрожених врста дрвећа, спречавање ширења ареала шума на рачун пашњака и ливада; спречавање интродукције инвазивних врста, унапређење мониторинга.

5) заштите природних и културних вредности и коришћења пољопривредног земљишта;

Усагласити начин употребе земљишта за пољопривредну производњу са природном заштитом природних добара (у складу са режимима заштите) и пејзажних вредности, а у циљу очувања квалитета ваздуха, земљишта, подземних вода и локалних изворишта водоснабдевања, предела и станишта заштићених и строго заштићених врста биљака; свести употребу земљишта на традиционални екстензиван начин обраде земље и узгој стоке како би се обновиле зарасле и деградиране ливаде и пашњаци и очувале предеоне вредности према Европској конвенцији о заштити предела (Закону о потврђивању Европске конвенције о пределу ("Сл. гласник РС" број 4/11)).

6) заштите природних вредности и лова и риболова;

Усагласити начин управљања ловним и риболовним подручјима у складу са планским актима из ових области, а са циљем приоритетне заштите и унапређења станишта, угрожених и рањивих врста; унапређењем статуса дивљачи, ловних и осталих врста, обавезним обуставама лова и забраном лова на врсте које су угрожене и ретке у складу са прописима; обезбедити основне биолошке услове за унапређење статуса рибљег фонда као врло осетљивог биотопа због честих промена хидролошких прилика, обуставу риболова према прописима, превентивну заштиту аутохтоних врста у циљу обезбеђивања њиховог опстанка приликом порибљавања (забрану уношења инвазивних врста и сл.), обезбедити на свим водотоцима несметани мрест.

7) заштите животне средине и природних вредности и коришћење обновљивих извора енергије;

Конфликтно однос заснован на постојећим подацима о могућој изградњи нових МХЕ у осетљивим зонама на малим водотоковима релативизирати тежњом ка одабиру других видова обновљивих извора који имају мањи негативан утицај на животну средину. Треба преиспитати катастар МХЕ, хидролошке студије и осталу техничку документацију, како би се утврдила оправданост за изградњом ове врсте објеката. Такође морају се дефинисати зоне безусловне забране изградње оваквих објеката у складу са режимима заштите природних добара.

У току израде предметне Стратешке процене, нека питања нису разматрана:

- Климатске промене и озонски омотач,
- Смањење јонизујућег зрачења.

Прецизни подаци о загађености појединих подручја изостају, а поједини резултати квалитета појединих медијума животне средине су везани за истраживања која су обављана у протеклом периоду у оквиру пројеката и студија (Студија заштите Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, Анализа могућности да Мокра Гора добије статус бањског подручја, Парк природе „Шарган – Мокра гора“—монографија,...). Због тога је отежана категоризација могућих утицаја појединих загађивача, као и пројекција будућих загађивача и њиховог утицаја (интензитета, вероватноће и др. значајних карактеристика).

Аспекти климатских промена и озонског омотача нису обрађени с обзиром на глобалност проблема, као и из разлога што званична законска основа за дефинисање методологије процене није усвојена. Утицај јонизујућег зрачења такође није обрађен јер нису предмет овог нивоа планирања.

Еколошки проблеми (дефинисање ризика и просторно- еколошких конфликта) приказани су кроз сагледавање утицаја на животну средину (екосистеме) док је сагледавање осталих параметара (друштвено –економских, здравствених) занемарен у овој фази. У приказу односа варијантних решења, сагледан је утицај на друштвено економски развој. У оквиру предметне процене утицаја негативни утицаји на здравље људи разматраће се кроз приказ утицаја буке и ЕМ зрачења.

4.2 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Према просторној диференцијацији животне средине (извод из ППРС, "Сл. гласник РС", бр.88/10), а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду, простор ПП припада подручју **веома квалитетне животне средине** (подручја заштићених природних добара на националном нивоу Парк природе „Шарган –Мокра Гора“ (тростепена заштита), природно добро у процедури заштите, подручја заштићена међународним конвенцијама у оквиру Парка природе, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе, изворишта планинских речица и изворишта водоснабдевања) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

Иако је на простору ПП претежно установљена врло квалитетна животна средина, у микроеколошком смислу, поједине зоне и локације, су изложене већим или мањим притисцима и тиме представљају зоне:

- **квалитетне животне средине** (подручје ван Парка природе, туристичке зоне и руралне средине контролисаног развоја, III зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, шумски и ливадски екосистеми). За ову категорију предвиђају се таква решења којима се умањују постојећи негативни, а повећавају позитивни утицаји, као компаративна предност у планирању развоја;
- **угрожене животне средине** овој категорији припадају грађевинска подручја насеља и грађевинско земљиште ван грађевинског подручја насеља (гробља и др.), зоне утицаја дуж постојећих саобраћајница, инфраструктурних коридора (ЕЕ инфраструктура), локација МХЕ, туристички локалитети интензивног развоја, пољопривредно земљиште са интензивном пољопривредном производњом, као и подручја са природним ограничењима (ерозија), мали производни погони (фарме, пилане...). За ову категорију морају се предвидети мере унапређења квалитета животне средине и одредити најрационалнији начин коришћења природних ресурса.

Дата је категоризација животне средине у контексту заштите простора, у складу са плановима вишег реда, а на основу дефинисаних еколошких ризика, како би се уочили и идентификовали постојећи фактори угрожавања животне средине.

ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.1: Категоризација животне средине, постојеће стање, Р 1: 50 000.*

4.3 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА

ПП не дефинише варијантна решења. Како је према Закону о СПУ дефинисана обавеза разматрања варијантних решења, у оквиру стратешке процене су припремљена два варијантна решења ПП. Прво варијантно решење се односи на нереализовање ПП, док друго представља решење ПП.

Варијанта 1 – План се не реализује

У наредној табели (табела 4.3.1) приказани су предности и недостаци опције 1 – да се план не реализује.

Табела 4.3.1: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	Недостаци
Економија		<ul style="list-style-type: none"> - Непотпуна туристичка валоризација и презентација природних и културних вредности на подручју ПП, - Економска неразвијеност подручја и слаба диверзификованости привредне структуре (углавном се све базира на туризму), - Привреда - слаб пласман на тржиште прехрамбених производа.
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Сачувао би се традиционални начин живота људи који живе на подручју ПП. 	<ul style="list-style-type: none"> - Продубљивање дуготрајне депопулације и демографске ослабљености - Стагнација у броју становника у овом подручју, што је случај и са другим брдскопланинским сеоским насељима (или је још и гори) - Просечна старост становништва ће остати иста, ниско учешће деце и младих у укупној популацији, - Наставиће се тренд мале стопе запослености, - Релативно низак друштвени стандард који се огледа у свим животним аспектима.
Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Смањена угроженост услед стагнирања привредног развоја и туризма, (без изградње саобраћајница које су извор аерозагађења и буке) и посредно утицаја од нагомилавања отпада (комуналног и специфичног пољопривредног...), - Без утицаја у зонама планирног развоја (објеката и инфраструктуре) 	<ul style="list-style-type: none"> - Управљање подручјем без контроле загађења животне средине, - Без система за одвођење и пречишћавање отпадних вода доћи ће до водотокова, као и локалних изворишта, - Угроженост изворишта непланском изградњом и дивљим прикључцима, - Угроженост малих водотокова због великог притиска на њихов енергетски потенцијал (неоправдана изградња МХЕ), - Бујични токови и настали облици ерозије без антиерозионих мера и регулације могу изазвати велике штете у природи и животној средини, - Нелегална и прекомерна сеча шума од стране локалног становништва могла би да угрози биодиверзитет и да подстакне процесе ерозије, - Нелегална градња и непланско претварање квалитетног земљишта у грађевинско може изазвати велики проблем у заштити Парка природе, - Интензивна пољопривреда са прекомерном хемизацијом може изазвати загађење вода у околини, чиме могу бити угрожена околна изворишта водоснабдевања и сл., - Загађење животне средине услед проблема са отпадом (неразвијеност система прикупљања и дивље депоније), - Пропадање интегритета предела – зарастање ливада, сеча шума, градња објеката који не одговарају предеоним карактеристикама... - Угрожен статус природних добара, без јаче стручне, институционе, организационе и финансијске подршке, - Интензивирање природно-деградационих процеса без примена санационих мера.

Варијантно решење 2: Реализација Просторног плана

У наредној табели (табела 4.3.2) приказани су предности и недостаци опције 2 – да се план реализује.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Табела 4.3.2: Опција да се план реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	Недостаци
Економија	<ul style="list-style-type: none"> - Изразити потенцијали за унапређење туристичке понуде новим видовима туризма, кроз промовисање понуде, повезивање простора са афирмисаним центрима у окружењу, и опремање атрактивних садржаја и изградњом инфраструктуре, - Изразити потенцијали за обнову пашњачког сточарства, воћарства, виноградарства, пчеларства и узгоја лековитог и ароматичног биља, у режиму традиционалне интегралне и органске пољопривреде и њихову прераду у малим производним погонима на мултифункционалним газдинствима. - Развој и размештај малих предузећа микробизниса у центрима заједнице насеља у складу са локално-развојним потенцијалима и расположивим ресурсима у складу са ограничењима због режима заштите природе. - Више могућности за развој шумарства, лова и риболова - Унапређене транспортне везе. - Могућности за инвестирање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана производња ће довести до повећане потражње за услугама и инфраструктуром, - Могућ проблем пласмана производа без јаке инфраструктуре.
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Делимично побољшање демографског стања лежи у становништву које је мигрирало са ових простора ка општинским средиштима и већим урбаним центрима ван подручја Плана, - Олакшицама заинтересованим субјектима може се обезбедити развој предузетништва (планским мерама, кредитирањем, пореским олакшицама). - Погодност за развој пољопривредне производње – локална традиција у пољопривредној производњи. - Развој туризма као мотива за демографски опоравак. - Стварање привредног амбијента који ће омогућити запошљавање и samozапосљавање локалног становништва, посебно млађег фертилног контингента становништва. - Повећање животног стандарда. 	<ul style="list-style-type: none"> - Губитак традиционалних стилова живота. - Повећана потражња у односу на постојеће социјалне службе услед прилива становништва ради туристичке понуде. - Мере компензације за локално становништво због ограничења која су проситекла из заштите природних и културних добра, изградње инфраструктуре.
Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Планирани развој је усклађен са режимима заштите природних и културних добара те се очекује максимална заштита истих, кроз ограничења и контролу свих активности у оквиру ПП, - Предвиђене су мере очувања и заштите културног предела као основног идентитета ПП, - Унапређењем техничке инфраструктуре побољшаће се рад и контрола рада водоизворишта, водоснабдевање и решиће се проблем одвођења и третмана отпадних вода, - Привредни развој (МСП) подразумева примену нових одрживих технологија минимализује утицај на животну средину - органска пољопривреда са контролисаном употребом хемикалија и коришћење обновљивих извора енергије (акцент на бимаси, геотермалној енергији и соларним панелима)... - Планом се предвиђа поред заштите простора и рекултивација деградираних и девастираних зона – санирање постојећих депонија, - Просторном и фнкционалном интеграцијом подручја доћи ће до унапређења управљања отпадом као значајног проблема заштите животне средине, 	<ul style="list-style-type: none"> - Нагли и неконтролисани развој туризма и супраструктуре са прекомерним оптерећењем простора може изазвати негативне утицаје на животну средину, биодиверзитет, геодиверзитет и природна добра, - Развој саобраћаја и прекомерна оптерећеност одређених зона саобраћајним кретањима (чворишта, државни путеви првог и другог реда) могу изазвати негативне утицаје на животну средину уколико се не примене мере заштите животне средине, односно не пронађу најоптималнија решења која не нарушавају животну средину и културни предео, - Трасирање високонапонских далековода (400kV), могу изазвати негативни утцај на предео, животну средину и здравље људи уколико се не примене мере животне средине на свим нивоима, - Могући утицаји приликом изградње остале инфраструктуре (ТТ, и сл.) такође захтева примену мера заштите животне средине

4.4 КОНСУЛТАЦИЈЕ

У току израде Стратешке процене утицаја ПП, вршене су консултације са надлежним републичким органима из области заштите животне средине, као релеванитним институцијама из области заштите животне средине (Завод за заштиту природе Србије, Управљач Парка природе „Шарган - Мокра гора“, Републички завод за заштиту Споменика културе, Београд, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП Србијашуме, Републички хидрометеоролошки завод Србије, Завод за заштиту културе, Краљево).

5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Основни циљ Стратешке процене је заштита природе и основних чинилаца животне средине кроз одрживо коришћење природних ресурса и природних вредности, са циљем смањења загађења и притисака на животну средину, биодиверзитет и здравље људи.

5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У наредној табели приказани су општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја (табела 5.2.1).

Табела 5.2.1: Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ
Заштита основних чинилаца животне средине	1. Очување и унапређење квалитета ваздуха
	2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама
	3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	4. Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела
	5. Заштита шума и шумског земљишта
	6. Заштита пољопривредног земљишта
Заштита од буке	7. Смањење утицаја буке на животну средину
Заштита од штетног зрачења	8. Смањење утицаја нејонизујућег зрачења
Унапређење енергетске ефикасности	9. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
Унапређење управљања отпадом	10. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције
Управљање ризиком	11. Смањење ризика од настанка свих врста удеса
Успостављање мониторинга	12. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине	13. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима

5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Индикатори (показатељи, индекси) представљају основни инструмент за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су неопходни као улазни подаци за свако планирање (друштвено-економско и просторно-урбанистичко) и представљају полазну основу за планирање развоја заштите животне средине.

У припреми Стратешке процене утицаја ПП на животну средину, индикатори су припремљени у складу са циљевима Стратешке процене, а на основу Националне листе индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 37/11) и приказани су у табели 5.2.2.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Табела 5.2.2: Циљеви и индикатори Стратешке процене

Заштита основних чинилаца животне средине	Очување и унапређење квалитета ваздуха	<ul style="list-style-type: none"> - Учесталост и прекорачење дневних граничних вредности за SO₂, NO₂, PM₁₀, O₃ прашкастим, органским и неорганским материјама - Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (ОДС), - Емисија закисељавајућих гасова (NO_x, NH₃ и SO₂) - Емисија перкурсора озона (NO_x, CO, CH₄ и NMVOC) - Емисија примарних суспендованих честица и секундарних прекурсора суспендованих честица (PM₁₀, NO_x, NH₃ и SO₂), - Емисија гасова са ефектом стаклене баште - Емисија тешких метала, - Емисија ненамерно испуштених дуготрајних органских загађујућих материја (UPOPs)
	Очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама	<ul style="list-style-type: none"> - Индикатор потрошње кисеоника у површинским водама - Нутријенти у површинским и подземним водама - Индекс сапробности (SI) - SerbianWater Quality Index (SWQI) - Квалитет воде за пиће - Квалитет воде за купање - Процент становника прикључен на јавни водовод - Процент становника прикључен на јавну канализацију - Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације - Загађене (непречишћене) отпадне воде - Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела
	Унапређење квалитета земљишта, заштите од загађења и деградације	<ul style="list-style-type: none"> - Промена начина коришћења земљишта - Ерозија земљишта - Површине деградираног земљишта - Садржај органског угљеника у земљишту - Управљање контаминираним локалитетим
	Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	<ul style="list-style-type: none"> - Заштићена подручја - Диверзитет врста
Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	Заштита шума и шумског земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Шуме: мртво дрво - Шумске врсте - Депозиција загађујућих материја, шумско земљиште и мониторинг здравственог стања шума - Штете у шумама - Прираст и сеча шума - Управљање шумама и потрошња из шума
	Заштита пољопривредног земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Подручја под органском пољопривредом - Потрошња минералних ђубрива и средстава за заштиту биља - Наводњавање пољопривредних површина - Пољопривредне области високе природне вредности
Заштита од буке	Заштита од буке у животној средини	<ul style="list-style-type: none"> - Укупни индикатор буке - Индикатор дневне и ноћне буке

Унапређење енергетске ефикасности	Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна потрошња примарне енергије по енергентима - Потрошња примарне енергије из обновљивих извора - Потрошња електричне енергије из обновљивих извора
Унапређење управљања отпадом	Унапређење сакупљања отпада, успостављање савременог управљања отпадом и успостављање рециклаже	<ul style="list-style-type: none"> - Укупна количина произведеног отпада - Производња отпада (комунални, индустријски, опасан) - Количина произведене амбалаже и амбалажног отпада - Количине посебних токова отпада - Депоније отпада

5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ПП

Процена компатибилности циљева СПУ и циљева ПП извршена је у наредној табели (табела 5.4.1).

Заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, природних ресурса, заштита животне средине и предела. Овај циљ је у потпуности компатибилан са свим СПУ циљевима.

Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем, јачањем привредних, саобраћајних и других веза. Овај циљ је компатибилан са циљевима СПУ чиме се остварује боља интегрална заштита животне средине и природних ресурса, јачање институционалне заштите природних добара и биолошких вредности од међународног, националног и регионалног значаја.

Унапређење привредног развоја и квалитета живљења локалног становништва, стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, које су усклађене са режимима и мерама заштите природних и културних добара и одрживом коришћењу природних ресурса (пре свега кроз унапређење туризма, шумарства и пољопривреде, јачањем јавних служби и активним учешћем у заштити културног наслеђа, природе и животне средине). Да би овај циљ постигао већи степен компатибилности са циљевима СПУ неопходне су мере заштите кроз интегрални приступ планирања простора и заштите животне средине чиме се остварује висок степен одрживости.

Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, ГТ, комунална (управљање отпадом)) - развојем мреже јавних путева, унапређењем јавног саобраћаја остварује се већа отвореност простора према окружењу, односно ствара се добра приступачност туристичким локалитетима, руралном подручју, што је подршка привредном развоју. Изградња и осавремењавање техничке инфраструктуре (посебно изградња насељског ППОВ) активно делује на заштиту животне средине. Овај циљ остварује већу компатибилност са циљевима СПУ уколико се примене мере заштите животне средине на свим нивоима инфраструктурног опремања, посебно у сектору саобраћајне инфраструктуре.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Табела 5.4.1. Матрица компатибилности СПУ и ПП

СПУ циљ	Заштита основних чинилаца животне средине	Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	Унапређење енергетске ефикасности	Заштита од буке	Заштита од штетног зрачења	Унапређење управљања отпадом	Управљање ризиком	Успостављање мониторинга	Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине
ПП циљ									
Заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа, заштита животне средине	√	√	√	√		√	√	√	√
Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем	√	√			М	М	√		√
Унапређење привредног развоја и квалитета живљења	М	М	М	М	М	М	М	√	М
Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, ТТ, управљање отпадом и остали комунални системи)	М	М	М	М	М	√	М	√	

√ - компатибилан, М- компатибилност је условљена применом мера заштите.

6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА ПП НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Реализацијом планских активности могу се јавити потенцијални штетни утицаји у различитим фазама реализације планских решења. Процена утицаја планираних намена и планских циљева на животну средину вршена је са аспекта могућих утицаја у односу на циљеве Стратешке процене. Ово укључује и процену утицаја варијантних решења (нереализације и реализације плана) на животну средину. Избор решења за које је урађена Стратешка процена извршена је према следећим критеријумима:

- процена је вршена само за планска решења која су од суштинског значаја за будући развој планског подручја,
- за планска решења из области заштите животне средине, заштите природних ресурса, природних и културних добара, заштите биодиверзитета, није вршена процена, јер су ова решења у функцији заштите животне средине самим тим усклађена са циљевима Стратешке процене утицаја (потпуно су компатибилна):

У области заштите *природних система и ресурса*:

- a) Пуна планска заштита и одрживо коришћење природних вредности и ресурса - водних ресурса, шумског и пољопривредног земљишта,

У области *заштите природног и културног наслеђа, заштите културног предела*:

- a) Интегрисана заштита природних вредности (Парк природе „Шарган-Мокра Гора“, еколошко значајних подручја Емералд мреже, ИВА ИРА, РВА подручја, станишта значајних за заштиту биодиверзитета, свих шума и геодиверзитета) и развој подручја у складу са режимима заштите,
- b) Интегрисана заштита јединственог културног предела (створених вредности (традиционалних објеката старовлашког стила и специфичних објеката културног наслеђа, изграђених у различитим периодима прошлости) и њиховог непосредног природног окружења, који са јединственим флористичким облицима и разноликим рељефом, чине аутентичну предеону целину) кроз промоцију традиције, наслеђа, обичаја, науке, верског, етно и др. облика туризма.

У области *заштите животне средине*:

- a) Очување квалитета воде, ваздуха и земљишта, смањење емисије загађујућих материја из постојећих и спречавање настанка нових загађења,
- b) Заштита и унапређење биодиверзитета, промоција и очување геодиверзитета,
- c) Израда катастра загађивача, увођење мониторинг система ради контроле загађивача,
- d) Едукација становноштва о значају заштите животне средине на свим нивоима.

У области *инфраструктурног опремања*:

- a) Унапређење комуналне хигијене у сектору управљања отпадом.

На основу планских циљева (поглавље 2.2 - Циљеви развоја, ове процене) издвојена су планска решења **за које је извршена процена утицаја на животну средину**:

1. У области *демографије, мреже насеља и јавних служби*:
 - a) очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом.
2. У области *привредног развоја*:
 - a) изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља и становништа у презентацију и услугу за потребе туризма,

- b) одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине,
 - c) развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство);
 - d) одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума, унапређење ловства и ловне дивљачи, риболова.
3. У области *инфраструктуре*:
- a) интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система (изградња железничке везе „Шарганска осмица“ - пруга Београд – Бар), који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије и БиХ);
 - b) унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,
 - c) унапређење енергетске мреже (изградња нових водова 400 kV и 200 kV и реконструкција постојећих водова, изградња нових ТС), повећање сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
 - d) изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ГТ инфраструктуре, гасовода...).
 - e) унапређење комуналне хигијене - изградња и опремање недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробаља и сл.).

6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ

У процесу Стратешке процене анализирана су два сценарија развоја ПП:

- **Варијанта 1** – уколико не дође до реализације/спровођења ПП и
- **Варијанта 2** – уколико дође до спровођења/реализације циљева ПП.

Процена утицаја варијантних решења у односу на циљеве Стратешке процене утицаја уређена је како би се омогућило поређење анализираних варијантних решења, а указало на повољније варијантно решење са становишта заштите животне средине. Поређење варијантних решења извршена је у наредној табели (табела 6.1).

Табела 6.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Циљ стратешке процене	Варијантно решење бр.1 (план се не реализује)	Варијантно решење бр.2 (план се реализује)
1.Очување и унапређење квалитета ваздуха	-	+/М
2.Очување квалитета вода и интегрално управљање водама	-	+/М
3.Унапређење квалитета земљишта – заштита од	-	+

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

загађења и деградације		
4.Заштита природних и културних добара, биодиверзитета и предела	-	++
5.Заштита шума и шумског земљишта	-	++
6. Заштита пољопривредног земљишта	-	+/M
7. Смањење утицаја буке у животној средини	-	+/M
8. Смањење утицаја штетног зрачења	-	+M
9. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије (рационално коришћење необновљивих извора енергије)	--	+/M
10.Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције (рециклаже)	-	++
11. Смањење ризика од свих врста удеса	--	++/M
12. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	--	++
13.Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине	-	+

+ позитиван тренд (унапређење ж.средине)

- негативни тренд (деградација ж.средине)

0-без значајних промена,

M - уз мере заштите, унапређења/компензације, могућ позитиван тренд.

Варијантно решење 1: које се односи на нереализовање ПП, неповољније је са аспекта заштите животне средине, јер би дошло до настављања негативног тренда у управљању подручјем када се посматра заштита животне средине без планског и правног оквира са циљем заштите природно - урбаног подручја ПП и свих његових знаменитости. Непланско управљање простором узрокује да најпроблематичнији комунални и функционални проблеми (управљање отпадним водама, проблемима у водоснабдевању и заштита водоизворишта, дивље депоније, дивља градња) и даље остају нерешени. Свака неконтролисана и илегална сеча шуме (за енергетске потребе, трговину, прераду дрвета и све друге нелегалне и неоправдане експлоатације) доприносе нерационалном трошењу природних ресурса, појави и подстицању ерозије, загађењу животне средине и уништавању културног предела. Посебно би била угрожена природна и културна добра у строгом режиму заштите, због непланског и нерационалног управљања уз могућност губитка валоризованих посебности (непланска сеча шума, инвазивни туризам са ширењем урбаног подручја на земљишту које није грађевинско и сл.). У већ промењеним/деградираним зонама и локацијама (уколико се плански не предвиде и спроведу мере ограничења, санације и унапређења), би притисци на животну средину допринели још већем загађењу које би од тренутног микролокацијског тачкастог загађења прешло у зонско које има негативне последице по земљиште, подземне воде и реципијенте (иворишта водоснабдевања). Тиме се доводе у опасност локалитети посебне осетљивости са стаништима угрожених врста биљака и животиња. Реке Бели Рзав и Камишна у еколошком и хидролошком смислу због стихијско изграђених преграда и МХЕ, носе изванредан ризик за настанак трајних промена у биодиверзитету, ланцу исхране и на крају квалитету воде. Друштвени и економски аспект кроз сагледавање овог сценарија (да се план не реализује) би такође био неповољнији, јер се не очекује значајан економски развој, смањење стопе незапослености, могућности да се побољша демографска слика поднебља и задржи становништво.

Варијантно решење 2: које се односи на реализовање Плана, значајно је повољније са аспекта заштите животне средине, природе и природних ресурса јер је основ развоја подручја базиран на принципима одрживости, вишегенерацијске користити, а пре свега у функцији режима

заштите природних и културних особености и идентитета простора. Планом се предвиђа интегрална заштита природних добара, културног предела, животне средине, природних ресурса и биодиверзитета, уз одрживи развој привреде (туризма кроз разноврсну и интегрисану понуду, агропољопривреде, малих привредних субјеката компатибилних са туристичком промоцијом и традиционалном пољопривредом и заштитом простора...) који се заснива приоритетно на поштовању принципа, одредби и Услови заштите природних добара и на заштити природних ресурса. Конкретни циљеви из водопривреде и енергетике (унапређење водоснабдевања, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода, решење проблема санитације у руралном подручју, као и све већа афирмација у коришћењу биомасе, енергије земље и соларне енергије у циљу смањења потрошње необновљивих природних ресурса) представљају добар избор у смеру развоја подручја без штетних утицаја на околину. Такође, планирани циљеви на обезбеђивању боље повезаности и опремљености простора недостајућом инфраструктуром (посебно саобраћајном – изградња аутопута Е- 761, унапређење постојећег друмског и железничког саобраћаја – успостављање конекције између пруге уског колосека и пруге Београд -Бар ...) свакако се намећу као бољи избор за унапређење статуса простора на регионалном и међународном нивоу. Позитиван утицај се огледа у решавању проблема управљања отпадом, који подразумева ширење сакупљачке мреже на рурална подручја, стимулисање рециклаже и санацију простора под дивљим депонијама. Плански урбани развој, који је строго ограничен на грађевинско подручје, онемогућава губитак вредног пољопривредног и шумског земљишта, односно елиминише бесправну сечу шуме и крчење друге шумске вегетације, чиме се чува биодиверзитет подручја и плодно тле за узгајање биолошки вредне хране.

Развој подручја подразумева социјално друштвени бољитак који се огледа у задржавању становништва и заустављању миграција, стварањем услова за нова радна места (услуге, туризам, агропривреда и сл...) и већим економским стандардом локалног становништва.

Нереализовање Плана је варијантно решење са могућим негативним последицама у односу на циљеве стратешке процене и губитак могућности ефикасног деловања у свим секторима развоја подручја. ПП-ом предложен је одржив развој подручја уз очување постојећих потенцијала, природних и културних вредности и ресурса као и решења за спречавање конфликта у простору и разрешење постојећих просторних еколошких проблема. Стога је неопходно доношење и имплементација Плана са понуђеном еколошком поставком одрживог развоја. Базирајући се на високом степену одрживости који планира функционално унапређење простора и статуса природних вредности, у појединим секторима плански циљеви не искључују реализацију програма и решења који могу имати негативне утицаје на животну средину (ако се сагледају циљеви СПУ). Због тога у свим сегментима планског развоја где се негативни ефекти очекују (где је утврђен низак степен компатибилности), план мора предвидети мере (М) и услове под којима су планиране активности једино могуће. (табела 6.1)

6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА

6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину

У овом поглављу је извршена анализа и евалуација могућих утицаја, који су приказани као збирни утицаји на животну средину. Методологија је описана у поглављу 9.1. *Примењена методологија*, ове процене.

Евалуација утицаја је извршена за дефинисане планске циљеве (решења) која су претходно наведена у овом поглављу, у односу на циљеве стратешке процене, описно према наведеним критеријумима утицаја и приказана у наредној табели (табела 6.2.1 *Евалуација процењених*

утицаја).

Планско решење 1а: Очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом

Унапређењем (обновом и опремањем) руралног подручја, доћи ће до позитивних утицаја у домену заштите основних елемената животне средине – воде, ваздуха и земљишта јер то подразумева опремање простора адекватном санитарном/комуналном инфраструктуром. Јачањем институција остварује се превентивна и континуирана заштита животне средине и посебне намене кроз унапређење управљачког система над природним и културним добрима и реализацију пројеката заштите и унапређења, уз спровођење позитивне законске регулативе у свим областима, успостављањем мониторинга квалитета животне средине, еколошког образовања на свим нивоима. Позитивни утицаји су дуготрајни, извесни и на локалном и регионалном нивоу. У зависности од примене мера заштите животне средине и ограничења која су условљена режимима заштите, негативни утицаји се могу очекивати у погледу заштите природних и културних добара, предела, биодивезитета, а односе се на нову изградњу која може да наруши аутентичност предела и живог света као и на повремену појаву буке. У односу на одређене циљеве заштите животне средине неопходна је примена мера заштите животне средине.

Планско решење 2а: Изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објеката, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља и становништва у презентацију и услугу за потребе туризма

Планирање и развој туризма у подручјима заштићених природних вредности, иако мора бити заснован на одрживим начелима и принципима који подразумевају њихову приоритетну заштиту, је врло осетљив задатак. Из тог разлога у оквиру сагледавања усклађености развоја са циљевим СПУ, су уочени могући већи или мањи негативни утицаји (јер се централни мотив развоја планског подручја базира на различитим облицима туризма). Изградња објеката, смештајних капацитета, скијалишта, инфраструктуре, супраструктуре и осталих пратећих делатности у свим фазама развоја захтева примену мера заштите животне средине и поштовање одредби, услова и ограничења везаних за режиме заштите природе, изворишта водоснабдевања, заштите културног предела, заштите шума и пољопривредног земљишта... Како негативни утицаји могу изазвати далекосежне последице (пример је Национални парк Копачица и други планински туристички центри) који се огледају у губитку статусних вредности као последица угрожавања појединачних природних ентитета и загађења природе, непланске градње и сл., развој туризма без обзира на планирани степен одрживости се у оквиру ове процене мора посматрати као еколошки ризик.

Утицаји су евалуирани као значајни и врло значајни, на регионалном и националном нивоу и односе се на пратеће негативне утицаје туризма, која на различите медијуме остварују различит утицај (са циљевима СПУ остварује низак степен компативилности) и самим тим захтева примену посебних мера заштите.

Планско решење 2b: Одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине

Као и претходни плански циљ, утицај овог решења према факторима животне средине зависи од примена мера заштите животне средине, које је потребно применити за све облике производних процеса у погледу рационалног коришћења земљишта, заштите вода од непречишћених отпадних вода и заштите ваздуха. У ваћем делу планског обухвата планом се не предвиђају пројекти и производње великих капацитета који имају значајне негативне утицаје и посебне захтеве за заштитом животне средине. Такође, планом је дефинисан однос ових погона и посебне намене у оквиру режима заштите. Предвиђене су делатности које је оправдано развијати у природно заштићеним подручјима и њиховој околини-прерада прехрамбених производа, воћа, поврћа, меса и сл. Ово решење има позитивне утицаје на економски развој, прилику за отварање нових радних места и задржавање становништва које ће бити везано за нова радан места. Тиме ће се поправити и демографска слика подручја и природни прираштај становника.

Примена мера заштите животне средине подразумева примену најбоље доступних техника у производњи и еколошки оправданих технологија са инсталираним системима за пречишћавање отпадних вода и смањење/елиминацију отпадних материја у ваздух, воду и земљиште, као и мера спречавања ризика од настанка удеса. Савремене производне технологије подразумевају и адекватно управљање отпадом, према утврђеном систему где се произвођач обавезује да га сакупља и третира на безбедан начин према важећем закону и подзаконским актима. Примена оваквог принципа управљања отпадом у привреди, има позитивне утицаје у сектору управљања отпадом (као стратешком циљу заштите животне средине). Могући негативни утицаји су углавном локалног карактера. Примена мера заштите је неопходна у готово свим секторима заштите природе, културног предела и животне средине.

Планско решење 2c: Развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство)

Ово решење које се базира на интегралном развоју пољопривреде са режимима заштите природе и природних добара, а заснована на органској екстензивној пољопривреди, углавном остварује позитивне утицаје усклађене са доминантном посебном наменом. Позитиван утицај се испољава готово у свим секторима заштите природе и животне средине, на коришћење обновљивих извора енергије и унапређење управљања отпадом, јер одржива пољопривреда подразумева коришћење квалитетне незагађене воде, обновљивих енергетских извора, очување земљишта од загађења и ерозије и смањење количине створеног отпада. Примена органске пољопривреде на планском подручју од значаја је за обезбеђење одрживог развоја уз производњу органске препознатљиве, здраве хране, са географским пореклом. Ово решење има средње вероватан, дугорочан и сталан позитиван утицај локалног и регионалног значаја.

Планско решење 2d.: Одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и одрживи развој риболова, ловства и ловне дивљачи.

Ово решење има позитиван утицај на заштиту квалитета ваздуха, заштиту земљишта од деградације и доприноси заштити животне средине, заштити од ерозије, очувању и унапређењу предела и биодивертитета подручја. Такође, развој и заштита животињских станишта, одрживог ловства, позитивно је условљен овим планским циљем. Већ је у претходним одељцима идентификован велики ризик на екосистме у оквиру овог сектора, уколико се не

спроводи плански и одрживо, те је због тога одрживост овог планског циља веома значајана. Планско решење има позитиван дуготрајан, сталан утицај локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 3а. Интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних путева и других саобраћајних система (изградња железничке везе „Шарганска осмица“ - пруга Београд – Бар) , који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност са другим деловима Србије и БиХ);

Утицај овог планског решења зависи од примене мера заштите, које су обавезне у односу на све циљеве СПУ. Развој саобраћаја доприноси равномерном регионалном и просторном развоју планског подручја, обезбеђује унапређење позиција подручја у ширем контексту, унапређује доступност и привредни развој, ефикаснији транспорт и прикупљање отпада (већу доступност руралним подручјима) што се може окарактерисати као позитиван утицај. Негативни утицаји се могу очекивати у сектору заштите ваздуха, вода, земљишта као и у сектору заштите природних вредности, предела и биодиверзитета приликом трасирања нових саобраћајница. Неопходне су мере заштите у свим фазама планирања, реконструкције и изградње нових саобраћајница, као и у фази коришћења саобраћајница - при транспорту опасних и других штетних материја, примена мера заштите од несрећних ситуација, ради очувања квалитета ваздуха, вода и земљишта, односно природних добара и културних вредности и заштите од буке. Врло важан аспект при планирању и пројектовању је оптимизација трасе у односу на природне вредности и режиме заштите и дати значај еколошким прелазима различитог типа, чиме се обезбеђује очување животињских станишта различитих врста и непрекидност еколошких коридора (посебно приликом трасирања аутопута Е-761 и железничке везе са пругом Београд-Бар). Ово решење има сигуран, дугорочан, сталан/повремен углавном негативан утицај регионалног (националног) и међународног нивоа.

Планско решење бр. 3б: Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,

Стратешки утицаји овог решења позитивни су у области заштите и коришћења вода, уколико се унапреди систем водоснабдевања, обезбеди систем за пречишћавање отпадних вода и успостави санитација из индивидуалних загађивача (јавних и приватних субјеката). Тиме би се постигао велики позитивни утицај у спречавању директног сливања отпадних вода у површинске воде, односно превенцији будућих загађења. Заштита регионалног изворишта водоснабдевања акумулације „Врутци“ у оквиру III зоне санитарне заштите водоизворишта које су обухваћене овим планским документом, представља приоритетан задатак у овој области.

Позитивна примена овог решења се огледа и у области заштите земљишта од загађења и деградације, а антиерозивним мерама се унапређује квалитет земљишта, шума и шумског земљишта. Код планиране изградња водопривредних објеката (устава ради одржавања водног режима, задржавања поплавног таласа и сл.), регулисање корита река и инфраструктурно опремање објеката, идентификован је значајан негативан утицај на живи свет у окружењу, чиме би се могла угрозити станишта у контактної зони обалских екосистема (станишта са ретким биљним и животињским врстама, шумско подручје), водени живи свет, квалитет воде и деградација земљишног покривача. Одређени водопривредни циљеви остварују низак ниво компатибилности са појединим секторима заштите животне средине (заштита природних вредности и ресурса, приобалних екосистема...) па је приказан двојак утицај, што захтева пресипитивање приоритетних водопривредних циљева и њихову усклађеност са циљевима

заштите природе. И негативни и позитивни утицаји овог решења су дугорочног, сталног, регионалног, националног (међународног) карактера.

Планско решење бр. 3д: Унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.

Сигурност и поузданост енергетског система као основног планског циља обезбеђује значајне позитивне социјалне ефекте, али и спречавање настанка удеса чиме су безбедност и здравље људи и животне средине у великој мери контролисани. Применом техничких мера и стандарда из ове области при планирању и пројектовању у овој области, обезбеђује се неопходна заштита од штетног нејонизујућег зрачења. Негативни утицаји на земљиште су минимали (деструктивног типа) због последица трасирања енергетске инфраструктуре (без загађења). Трасирање електроенергетских објеката у оквиру валоризованих културних предела (у режиму заштите I и II степена) захтева мере за очување пејзажа као и мере заштите живог света који може бити угрожен у зони трасирања (компензацијске мере). Стратешки, унапређење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије (биомаса, геотермална енергија и соларна енергија) има велики утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем обновљивих извора енергије доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуална ложишта, угаљ, мазут...) као и потребу за новим сировинама и додатном потрошњом необновљивих ресурса. Утицаји на заштиту биодиверзитета врста, геодиверзитет, екосистеме у окружењу и квалитет воде, заштиту водног подручја и хидролошког режима, могу бити значајно неповољни уколико се посматра изградња МХЕ (на малим водотоцима у оквиру обухвата) ван зоне Парка природе. Досадашња пракса приликом изградње и рада МХЕ на малим водотоцима показује да су много веће штете по животну средину него енергетске и економске користи друштва од ових енергетских објеката. План не предвиђа изградњу МХЕ у оквиру Парка природе и еколошких значајних подручја ЕМЕРАЛД мреже.

Међутим, може се сагледати и значајан позитиван утицај на животну средину уколико се посматра коришћење биомасе као органског отпада за добијање енергије. У области органске пољопривреде користе се обновљиви извори енергије, што представља позитиван утицај овог решења. Ово решење има вероватан, дугорочан, сталан утицај, локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење 3 е: Изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (потенцијална гасоводна мрежа, ТТ инфраструктуре. ...)

Иако се у оквиру планског обухвата не планира приоритетан развој гасоводног система (више је постављен као могућност него циљ) ово решење има врло позитиван утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем гаса као енергента доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуалних ложишта). Трасирање ове као и других објеката инфраструктуре мора се ускладити са режимима заштите природе и заштите станишта. Применом техничких мера и стандарда извршиће се усклађивање постојећих намена и објекта и будућих траса. Негативни утицаји нису значајни и јављају се као последица трасирања гасоводне инфраструктуре (без већих загађења и деградације). Приликом изградње и коришћења ових објеката мора обратити посебна пажња на постојање ризика од настанка удеса.

Развој ТТ мреже, обезбеђује бољи квалитет живота и рада становника планског подручја, али се у току изградње могу такође јавити негативни утицаји. Радио и базне станице као извори електромагнетног зрачења могу представљати ризик по животну средину и здравље људи, као и на биодиверзитет. У свим фазама реализације, морају се примењивати мере заштите у складу

са техничким прописима и захтевима за ове објекте. Изградња ових објеката у зони Парка природе, а посебно у значајним подручјима за заштиту врста дивље флоре и фауне, спроводиће се на основу услова и режима заштите природних добара. Негативни утицаји овог циља су углавном су могући, трајни и повремени и остварују се на локалом новоу

Планско решење 3 f: Унапређење комуналне хигијене – изградња недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробаља и сл.)

Унапређењем комуналне хигијене и изградњом објекта се генерално доприноси заштити животне средине али се морају у току изградње и припреме локација предвидети мере заштите животне средине које се односе на организовано сакупљање отпада, одвођење отпадних вода и неопходне мере озелењавања. Утицаји су евалуирани позитивно и углавном имају сигуран локални карактер.

6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

6.3.1 Опште мере заштите животне средине

Решења и мере за смањење негативних утицаја, односно увећање позитивних утицаја ПП представљени су за сваку категорију према постојећем степену загађености и јачине притисака на животну средину, у форми стратешких начела и концепата којима се:

- унапређује стање животне средине у категоријама угрожене животне средине – мерама унапређења и побољшања стања животне средине,
- обезбеђује задржавање постојећег стања у категоријама квалитетне и врло квалитетне животне средине – мере појачавања позитивних утицаја.

Предвиђени су следећи концепти и решења заштите животне средине:

За постојеће зоне угрожене животне средине, над којима је детектован највећи притисак и које неповољно утичу на човека и живи свет повременом или сталном емисијом загађујућих материја изнад ГВЕ, обезбеђују се решења и одређења којима се спречава даља деградација и умањују негативни ефекти. То су зоне у којима је неопходно зауставити даље загађење, санирати постојеће, ограничити штетни утицај на окружење формирањем баријера или унапређењем технолошких процеса, односно установити најбоље решење за будуће сличне објекте-загађиваче. Најбитније је унапредити живот и здравље људи који живе у зони утицаја.

Могућност развијања подручја ПП у складу са режимима заштите природе и животне средине, која се базира на интегралном промовисању природних лепота, културних вредности и развоја комплементарних делатности у функцији заштите природе (фаворизовање и неговање традиционалне пољопривреде, одрживог туризма, комплетирање насељске и туристичке инфраструктуре), значајан су потенцијал планског подручја са аспекта очувања природе и природних вредности. Приоритетан задатак ПП је да усклади све планиране активности са заштитом природних и културних добара, односно ограничи и елиминише све оне које могу на било који начин изазвати штету у животној средини и на здравље људи. Кроз инсталирање инфраструктурних капацитета која се тичу водоснабдевања и санитације отпадних вода, унапређењем система одношења отпада, стимулацијом рециклаже, коришћењем обновљивих извора енергије и повећањем енергетске ефикасности, доприноси се заштити животне средине у свим секторима развоја. Увођењем посебних мера заштите према секторима делатности и медијумима животне средине који могу бити угрожени, доприноси се смањењу ризика од настајања штетних утицаја у животној средини.

Зоне угрожене животне средине захтевају посебан третман кроз процену стања и услове који

ће максимално заштитити даљу деградацију и унапредити санацију простора. Реализација радова и примена мера заштите у овим зонама, може довести до тога да се већина негативних утицаја избегне, а најважније су:

- израда катастра загађивача за подручје ПП,
- проценити еколошки капацитет угрожених зона и локација на основу релевантних показатеља и предложити структуру и организацију активности;
- извршити санацију, ремедијацију и рекултивацију свих загађених и деградираних зона и локација (санирати локације сметлишта, зауставити и предупредити даље процесе ерозије уз примену мера за ублажавање последица тамо где је она евидентна) који су усаглашени са принципима заштите биодиверзитета и предела;
- развој привреде кроз привредне делатности које су специфичне за предметни простор (прерада дрвета, производња и прерада хране, и др.) базирати на одговарајућим БАТ технологијама које остварују најоптималнији однос према животној средини и одрживом развоју; уколико се производња планира на већ деградираним локацијама неопходна је рекултивација (санација постојећих загађења – успостављање „нултог“ стања пре било какве нове изградње, на основу процене стања и утврђених параметара загађења),
- нису оправдане активности које могу имати значајан негативан ефекат на животну средину, односно све врсте индустријских пројеката великих капацитета који захтевају посебне услове заштите животне средине, односно чија изградња, рад или престанак рада може изазвати штету по животну средину, повећан ризик од настанка удеса односно хаваријског загађења; уколико се ипак утврди нужност (значајан интерес) за изградњу оваквих пројеката у подручјима заштићених природних добара, неопходна је стриктна примена компензацијских мера према Правилнику о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр.20/10) на основу процене штете и последица пројеката, радова и активности,
- за све планиране програме и пројекте, у зонама ПП у којима је предвиђена и могућа реализација привредних и инфраструктурних објеката, који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према *Закону о процени утицаја* („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09) и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину („Сл.гласник РС“ бр.114/08),
- довршити изградњу ППОВ чиме ће се обезбедити комплетна санитација из насеља која ће бити повезана на пречишћивач,
- све планиране и постојеће објекте (без могућности каналисања отпадних вода на планирани ППОВ) обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним прањем обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индицијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних (мочварних) пречистача – **екосистемских процесора** који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима;
- изградити функционалне предтретмане према капацитету и врсти објеката/комплекса који у производном процесу продукују технолошке отпадне воде, како би вода која се испушта у реципијент била одговарајућег квалитета према важећим законским прописима,
- управљати и складиштити животињски стајњак, укључујући и ђубрење стајњаком у складу са Нитратном директивом (91/696/ЕЦ) и Законом о органској пољопривреди, („Сл. гласник РС“, бр. 30/10) како би се обезбедила заштита зељишта, вода односно спречило загађење површинских и подземних вода,
- унапредити и превенирати квалитет водотокова и стајаћих вода чишћењем обала и успостављањем контроле загађења кроз редукацију испуштања отпадних вода и уз

- одредбе претходне ставке,
- утврдити стање и успоставити сталну контролу квалитета и плодности земљишта, како би се створили услови за побољшање квалитета контаминираних и потенцијално контаминираних зона, што је основ за органску производњу здраве хране,
- у зони државних путева и железнице (у оквиру постојећих и планираних траса) спровести мере заштите са аспекта утицаја буке подизањем заштитних коридора, применом техничких и биолошких мера заштите; као и посебне мере заштите биодиверзитета у сектору саобраћаја,
- техничко биолошким, санационим и рекултивационим мерама санирати зоне и локације под клизиштим и ерозиона подручја; превенирати зоне умирених клизишта техничким мерама и ограничењима у градњи (забраном градње и дефинисањем заштитног одстојања) као и начином коришћења простора под шумом, ливадама и пољопривредног земљишта,
- у зони скијалишта морају се примењивати мере заштите животне средине како би се спречило загађење земљишта и вода (површинских и подземних) и посебне мере заштите предела, које се односе на биотопе који могу бити угрожени – биотопи шума, ливада (6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја, Заштита животне средине у сектору туризма, *Посебне мере заштите природе и животне средине у зони потенцијалних скијалишта*),
- смањити притисак на оптерећене туристичке зоне, ограничити посету у складу са капацитетима и изградити неопходну комуналну инфраструктуру (пре свега успостављањем система сакупљања и одношења отпада са ових локалитета, санитацију...), контролисани туризам мора бити основ свих развојних праваца, над којим мора бити успостављен континуирани мониторинг,
- успостављање система управљања отпадом који подразумева предходно рашчишћавање локација постојећих сметлишта и успостављање прописног руковања отпадом у свим фазама реализације плана,
- организовано и на свим нивоима предупредити и обезбедити заштиту од поплава и других удесних ситуација посебно у саобраћају,
- око зона и локација у оквиру којих се емитују загађујуће материје (прашина, дим, непријатни мириси, бука...) неопходно је подићи континуирани заштитни зелени појас (баријеру) ка окружењу.

У зонама квалитетне животне средине је неопходно спречити даљи притисак и деградирање животне средине, са ограничавањем делатности и објеката са технолошким процесима који загађују животну средину, елиминисањем или смањењем могућих загађења, односно подстицањем позитивних ефеката и активности у функцији заштите животне средине, а све остале делатности спроводити уз прописане мере заштите:

- утврдити (попис) катастар загађивача и проценити еколошки капацитет простора за даљи развој насеља који подразумева развој усклађен са природом и режимима заштите природних добара: одрживи туризам, органска пољопривреда у сточарству и воћарству, очување и рационално коришћење шума уз развијање компатибилних делатности – сакупљање гљива, лековитих трава, шумских плодова, одрживи лов и риболов...
- обезбедити зону заштите изворишта водоснабдевања „Врутци“ према проглашеним зонама санитарне заштите, у складу са ограничењима и забраном свих активности које би на било који начин могле угрозити квалитет воде и рад водоизворишта,
- за све планиране пројекте који могу утицати на животну средину обавезан је поступак процене утицаја на животну средину према Закону о процени утицаја („Сл.гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09) и на основу Уредбе о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена на животну средину („Сл. гласник РС“ бр.84/05),
- све планиране и постојеће објекте (без могућности каналисања отпадних вода на

- планирани ППОВ) обавезно је санитарно опремити системом за одвођење отпадних вода (изградњом водонепропусне септичке јаме са редовним пражњењем- обезбедити минималне услове за управљање отпадним водама, са индицијом да се модернизује начин управљања отпадним водама изградњом биљних (мочварних) пречистача – **екосистемских процесора** који имају велики еколошки значај и оправданост у природним подручјима са разуђеним насељима;
- успоставити уравнотежен туристички развој у зонама потенцијалне туристичке понуде без већих смештајних капацитета и великих инфраструктурних објеката; обезбедити минималне услове заштите животне средине,
 - начин коришћења пољопривредних површина у овој зони прилагодити условима терена уз обавезну примену мера заштите од загађења и очувања плодности као потенцијала за производњу биолошки вредне хране и заштите површинских и подземних вода;
 - предвидети увођење нових метода заштите као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чистих технологија (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржати заштиту биља средствима која не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство.
 - ограничити претварање пољопривредног земљишта у грађевинско, осим објеката искључиво у функцији пољопривредне производње;
 - очувати еколошку стабилност флористички богатих екосистема као значајних еколошких потенцијала подручја, одрживим коришћењем, без штетних утицаја из пољопривреде употребом пестицида или других загађивача,
 - начин пашарења ускладити тако да се вегетациони покривач обнавља на најбољи могући начин, како би се обезбедила заштита и унапређење битопа и културног предела;
 - унапредити постојеће стање шума и ускладити очување еколошке стабилности шума и развојне функције шума (шумарство, лов, туризам, сакупљање лековитог биља и сл);
 - у циљу спречавања деградације шума и превенцији постојећих шумских ресурса неопходно је одрживо газдовати шумским ресурсима (планско коришћење, унапређење и заштита, уз поштовање принципа мултифункционалности) због одржавања еколошке равнотеже; израдити и применити посебне планове газдовања шумама у приватном власништву, како би се шумски фонд рационалније и економичније експлоатисао; интензивна нега постојећих шума и заштита шумског фонда од нелегалне сече, штеточина, инсеката, биљних болести, пожара и сл.

У зонама врло квалитетне животне средине је неопходно спречити било какве негативне утицаје, односно промовисати превасходну заштиту природне и животне средине и дислоцирати све негативне утицаје ван ових зона.

Зоне локалних изворишта водоснабдевања, за које је потребно:

- утврдити катастар загађивача животне средине, као један од основних инструмената интегралног управљања животном средином и водним ресурсима као приоритетног, општег и националног добра,
- према зонама санитарне заштите и утврђеним границама зона санитарне заштите спроводити мере заштите и контроле изворишта водоснабдевања; зоне изворишта које се поклапају са режимима заштите природе, морају имати строжији режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора.
- спроводити континуирану контролу режима рада изворишта, квалитета воде у изворишту и дистрибутивној мрежи (режим рада изворишта, као и контрола квалитета воде, тј. узорковање и анализе, дефинисане су законским прописима и пратећим актима).

Зоне изворишта брдско-планинских потока и водотоци прве класе квалитета, за које је неопходно:

- искључити могућност или потпуно ограничити било какве активности које би нарушиле

бонитетску класу чистих изворских вода, посебно загађење отпадом и отпадним водама које се могу јавити као последица развоја туризма, изградње инфраструктурних објеката и сл...

- третирају ове екосистеме као врло осетљива станишта, који су веома значајни за заштиту биодиверзитета брдско- планинске зоне,
- вршити перманентну контролу квалитета вода у водотоцима.

Подручја заштићених природних добара:

- **Парк природе „Шарган –Мокра Гора“** на основу Уредбе о заштити Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ („Сл. гласник РС”, број 52/05, 105/05 и 81/08) заштићено као природно добро I категорије, природно добро од изузетног значаја,
- **Споменик Природе „Стабло црног бора на креманим косама“** за које је покренут поступак заштите– обезбедити законски онов за стицање права на заштиту и спровести мере заштите у складу са правним и управљачким актом добра, предвиђеног за заштиту.

Успоставити приоритетну заштиту природних добара у складу са Уредбом о режимима заштите („Сл. гласник РС“ бр. 31/12) и Уредбом о заштити Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ („Сл. гласник РС”, бр. 52/05, 105/05 и 81/08) у којима:

- *У Режиму заштите I степена је забрањено:* коришћење природних ресурса и изградња објеката. Ограничавају се радови и активности на научна истраживања и праћење природних процеса, контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе, као и спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност Министарства.
- Нису дозвољене делатности којима се угрожава изворност биљног и животињског света, хидрографске, геоморфолошке, геолошке, културне и пејсажне вредности осим радњи којима се одржава или успоставља природна равнотежа и остварују функције природног добра, сагласно утврђеном режиму заштите и његовим значајем.
- *У режиму заштите II степена је забрањено:* извођење радова на сечи шумског комплекса, осим узгојно-санитарних радова, лов осим санитарног одстрела и планиране активности на регулисању бројности дивљачи, камповање, уклањање аутохтоне вегетације приобаља, изградња било каквих објеката, осим у циљу заштите и презентације природног добра, као и реконструкције и санације постојећих, напасање стоке, осим на постојећим пашњацима, употреба хемијских препарата, хватање површинских и подземних вода, неконтролисано брање и сакупљање лековитог биља, све активности које могу довести до оштећења или деградације објеката геонаслеђа, чиста сеча шуме, експлоатација минералних и неминералних сировина (осим подземних вода) и отварање позајмишта земље и песка, депоновање комуналног, индустријског опасног и другог отпада и отпадних материја, испуштање отпадних вода у земљиште и водотоке, каптирање извора и хватање вода мимо процене и услова службе заштите, уништавање флоре и узнемиравање фауне на целом простору, као и брање и уништавање посебних врста флоре и фауне, уношење страних врста флоре и фауне, неконтролисано порибљавање водотокова, сви радови и интервенције којима се мења хидролошки режим вода, сеча појединачних старих стабала, импозантних дендрометријских карактеристика, оштећење споменика техничке културе и њихово коришћење супротно акту о њиховој заштити, сви облици интервенција на објектима споменичког и етно наслеђа којима се мења или нарушава њихов спољњи изглед или умањује њихова вредност.
- *У режиму заштите природних добара III степена, забрањује се:* градња индустријских, инфраструктурних, хидротехничких и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине; градња стамбених,

економских, помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинских подручја утврђених посебним планским и урбанистичким документима, односно градња објеката пољопривредних домаћинстава изван постојећих грађевинских парцела, до доношења тих докумената; експлоатација минералних сировина која не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и услове и мере заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, утврђене у складу са законом; разградња и други видови уништавања објеката који по архитектонско-грађевинским одликама и времену настанка и намени представљају споменике народног градитељства; уништавање врста биљака и животиња заштићених као природне реткости; преоравање земљишта, крчење шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе јаке и ексцезивне водне ерозије и неповољне промене предела; складиштење, одлагање и бацање смећа и отпадних материјала изван места одређених за ту намену, као и нерегулисано одлагање стајског ђубрета; руковање отровним хемијским материјама и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађивање земљишта и вода или појаву пожара.

У подручју преклапања заштитних зона и појасева у коридорима инфраструктурних система, са просторним јединицама са режимима заштите I, II и III степена у Парку природе „Шарган - Мора гора“ и зоном III санитарне заштите изворишта водоснабдевања „Врутци“, као и у случају њиховог преклапања са другим зонама заштите установљеним за потребе посебне намене по различитим основама, примењује се принцип *„строжији режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора“*.

6.4 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ОКВИРУ ПОЈЕДИНАЧНИХ СЕКТОРА РАЗВОЈА III

У овом одељку су разматрани утицаји и дефинисане мере заштите за планска решења која (према табели 6.2.1.) остварују или могу остварити негативан утицај на животну средину, природне вредности и здравље људи.

6.4.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја

Концепт одрживог, еколошки усмереног и контролисаног развоја представља реалну будућност за туристичку привреду Шаргана и Мокре Горе. Афирмацијом концепта интегралног и одрживог развоја, чије најважније компоненте чине производња биолошки квалитетне хране, развој одговарајућих видова туризма и мале привреде, на овом простору ће се битно подстаћи позитивни процеси економске, демографске, социјалне и културне ревитализације сеоских средина, што је од дугорочног и приоритетног стратешког значаја за овај микрорегион, Ужички регион, као и за Републику Србију. Развој планског подручја предвиђа успостављање и оживљавање привредних делатности које се базирају (поред пољопривреде и развоја туризма) на оспособљавању прерађивачке индустрије (дрвне, прехранбене, текстилне...) у оквиру МСП, а у складу са захтевима заштите предела, природних добара. Планиране привредне активности се морају базирати на најповољнијим еколошким принципима и БАТ технологијама који имају најоптималнији однос према животној средини, природним вредностима и здрављу становништва. Општа мера је увођење чисте технологије са повећањем енергетске ефикасности (рационално коришћење воде и енергије) и смањењем настанка отпада (повећана рециклабилност и поновна употреба сировине пре него што постане отпад), као и увођење система контроле и самоконтроле параметара животне средине.

6.4.1.1 Заштита животне средине у сектору шумарства

Шумарство као делатност која се поред искоришћавања бави и подизањем и одржавањем шумских комплекса и захваљујући чијим активностима је Шарган поново шумовит, такође је привредна грана која може да буде комплементарна са туризмом. Уз рационално коришћење, односно негу шумских комплекса и паралелно форсирање других облика одрживог коришћења пратећих шумских производа, шумарство мора да буде добра логистичка подршка развоју подручја. Сви негативни утицаји у оквиру шумских активности везани су за непланско газдовање и неодговорно коришћење шума (непланска сеча, крчење шума и непланско пошумљавање, изазивање пожара, појава болести и инсеката...), од чега највећи негативан утицај има пренамена шумског земљишта у грађевинско. Планом је предвиђена приоритетна заштита шума и шумског земљишта и унапређење њених општекорисних функција.

Газдовање шумама обављаће се у складу са Законом о шумама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 89/15), подзаконским актима и постојећим планским документима донетим на основу тог закона, а ловство ће се развијати у складу са Законом о дивљачи и ловству („Сл. гласник РС”, број 18/10) и прописима и документима донетим на основу тог закона. У шумама и ловиштима од посебног значаја је и примена прописа којима се уређују заштита природе, заштита и управљање водама и заштита од пожара уколико релевантне одредбе тих прописа нису обухваћене регулативом и праксом у области шумарства и ловства.

Планови гајења, обнављања, оснивања нових и неге шума, утврђени основама газдовања шумама у државној својини на подручја III компатибилни су са основном функцијом тог простора као Природног добра, и пружају пуну подршку мерама очувања и унапређења режима заштите природних добара сходно Закону о заштити природе односно мерама за тростепене режиме заштите, прописане актима о проглашењу заштићених подручја и мерама очувања еколошки значајних подручја, које се односе на шуме и шумско земљиште. Наведени планови подразумевају: рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; негу постојећих састојина интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума; максимално сузбијање бесправне сече; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; компензационо подизање нових површина у случају просецања постојећих шума за инфраструктурне објекте; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивну заштиту и др. Коришћењем и заштитом приватних шума обезбедити (очувањем шумских склопова и обраслости), побољшање структура састојина и повећање површина под шумама.

Посебне мере заштите шума (као основа одрживог шумарства) дата је у делу 6.4.2: *Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела, Заштита шума и шумске дивљачи.*

6.4.1.2 Заштита животне средине у сектору пољопривреде

Негативни утицаји неплански спроведене пољопривредне политике се највише одражавају на повећање загађења и деградацију земљишта, загађење ваздуха и вода. Негативан тренд у коришћењу хемије у пољопривреди на овим просторима није толико присутан пре свега због лоше демографске ситуације (нема великих пољопривредних произвођача који су значајно тржишно орјентисани) и због уситњености поседа. Основне мере заштите у овом сектору односе се на успостављање пољопривредне производње према условима станишта и режимима заштите природних добара. Због очуване животне средине, ситних индивидуалних поседа, планско подручје је погодно за традиционално сточарење и производњу органских прехранбених производа уз формирање тржишних марки (сиреви, мед, малине, купине,

боровнице...), организовано и контролисано сакупљање и обраду лековитог биља, шумских плодова и гљива. Опште мере заштите пољопривредног земљишта односе се на:

- лоцирање потенцијалних загађивача и свих других намена ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета у служби пољопривреде,
- примена принципа органске пољопривреде (Закон о органској пољопривреди, („Сл. гласник РС“, бр. 30/10) – смањење употребе хемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја, враћање традиционалног сточарења – фармских система ради очувања предеоног и специјског диверзитета,
- подизање нивоа јавне свести пољопривредних произвођача о проблемима животне средине, уз уважавање заштите биодиверзитета,
- предвидети нове методе заштите, као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чисте технологије (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржавати заштиту биља средствима које не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство,
- примена антиерозионих мера у функцији заштите пољопривредног земљишта,
- увођење система “добре пољопривредне праксе” и других директива и стандарда који обавезују на здраву производњу (Нитратна директива, употреба стајњака и сл.) чиме се обезбеђује заштита површинских и подземних вода и земљишта од загађења стајњаком и осоком (изградња резервоара или непропусних лагуна за прихват стајњака...).

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови коришћења и уређења пољопривредног земљишта у зони санитарне заштите изворишта водоснабедавања, засниваће се на следећем:

- у санитарној зони I око акумулације земљиште се не користити за пољопривреду;
- у санитарној зони II око акумулације пољопривредно земљиште ће се користити уз ограничења (степен коришћења хемијских препарата у ратарској производњи; контролисано коришћење појила за стоку; забрану складиштења агротехничких средстава на отвореном простору и забрану манипулација која би довела до њиховог неконтролисаног доспевања у водотокове; спречавање испуштања осоке у земљиште и водотокове и др.);
- у санитарној зони III око акумулације примењују се принципи рационалног коришћења пољопривредног земљишта.

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови за локације лагуна (резервоара) за стајњак – локација фарме, не сме бити:

- Не мање од 50 m од бунара или изворишта водоснабедавања,
- Не мање од 10 m отвореног водотока,
- Не мање од 50 m од језера,
- У плавним подручјима, и стрмим падинама (нагибом већим од 1:5).

На пољопривредним површинама у II и III зони заштите природних добара ограничена је примена вештачких ђубрива, а примена хемијских препарата за заштиту биља само уз сагласност надлежног министарства. Такође, забрањено је преоравање чистих ливада и пашњака, као и садња врста и култура као и узгајање животињских врста које су стране за аутохтони живи свет подручја.

Органска (алтернативна, еколошка, биолошка) пољопривреда подразумева усклађивање развоја са потребама тржишта и очувања животне средине и смањење квантитета на рачун квалитета хране, уз смањење употребе агрохемикалија и коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја. Према дефиницији ФАО (Организација за храну и пољопривреду при УН) и WHO (СЗО - Светска здравствена организација), органска

пољоприведа представља систем управљања производњом који промовише оздрављење екосистема укључујући биодиверзитет, биолошке циклусе и наглашава коришћење метода које у највећој мери искључују употребу инпута ван фарме. Основни циљеви органске пољопривреде су производња хране високог квалитета (високе нутритивне вредности), развој одрживе пољопривреде уз очување екосистема, одржавање и повећање плодности земљишта преко узгоја махунарки, примене стајског ђубрива или биљака са дубоким кореном у вишегодишњем плодороду и додавање компостиране или некомпостиране органске материје у земљиште. Поред тога се максимално користе обновљиви извори енергије, одржава генетска разноврсност агро и екосистема и заштита животне средине, смањују сви облици загађивања који могу бити последица пољопривредне производње, како би се створили услови за задовољење основних животних потреба пољопривредних произвођача и стицање одговарајуће добити.

Органска пољопривреда је у потпуности контролисана производња. Услови производње се морају прилагодити специфичним условима сваке земље у којој се одвија производња и законски регулисати. Да би се на једном подручју засновала органска пољопривредна производња, оно мора испуњавати прецизно дефинисане услове. То су: изолованост земљишних парцела, сточарских фарми и прерађивачких капацитета од могућих извора загађивања, одговарајући квалитет воде за наводњавање, усклађен развој биљне и сточарске производње и оспособљеност стручњака и произвођача за органску пољопривреду, уз обавезу сталног иновирања знања. Органска пољопривреда не захтева крупне поседе нити примену савремене механизације па се може примењивати на ситним поседима и индивидуалним породичним газдинствима, што је овде случај. Овакав начин обраде земље не загађује животну средину и остварује максималне бенефите на просторима очуване природне и животне средине као компатибилна развојна активност у зонама са строгим условима заштите природе, природних добара и биодиверзитета.

6.4.1.3 Заштита животне средине у сектору туризма

С обзиром да је већ одавно уочено да предметни простор има значајан туристички потенцијал, протеклих година су почели да се развијају туристички локалитети са тенденцијом повећања капацитета и побољшањем туристичке понуде („Дрвенград“, „Мећавник“, „Шарганкса осмица“...). У складу са тим, плански циљеви су усмерени на јачању туристичке понуде као окоснице развоја, што ће успостави социоекономски напредак подручја и општина у окружењу, привредни развој и стандард становника. Да би туризам био одржив и економски прихватљив, неопходно је успоставити механизме заштите и контроле што подразумева ограничење развоја (изградње објеката и инфраструктуре) на већ постојећим локалитетима како се не би активирале нове зоне у оквиру природног (осетљивог) простора. Узроци негативних последица по животну средину су: непланска градња на атрактивним локацијама, загађења од саобраћаја према туристичким дестинацијама и на њиховим прилазима, генерисање отпада, сливање отпадних вода, повећан ризик од настанка удесних ситуација.... Негативни утицаји се могу испољити на:

- загађење планинских река (потока) и издани, као и других водених и влажних станишта,
- угрожавање станишта значајних биљних и животињских врста,
- угрожавање предела услед непланске сече шума зарад нове изградње (смештајних објеката, спортских објеката и пратеће инфраструктуре),
- прекомерно експлоатисање природних ресурса – нпр. минералне воде, земљишта ...

Планско коришћење осетљивих подручја дозвољава различите видове туризма према локацијским условима и инфраструктурним захтевима. Изградња смештајних објеката и других објеката за потребе туризма је забрањена у зонама I режима заштите, односно ограничена у зонама II и III режима заштите природних добара, а односе се на објекте туристичког смештаја,

угоститељства, туристичке инфраструктуре (на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу који су у складу са потребама културно-верског, научно образовног, сеоског, екотуризма, здравственог...). Одрживи развој туризма обезбедиће се поштовањем одредби и правила овог ПП којим се дефинишу начини и услови (оправдане локације, дозвољени капацитети, обавезна и неопходна инфраструктура...) који ће максимално обезбедити заштиту природе и животне средине.

Различити видови туризма као и све компатибилне делатности карактеристичне за зоне у оквиру и у окружењу природних и културних добра и станишта ретких и угрожених врста (органска пољопривреда, сакупљање лековитог биља, сакупљање гљива, шумских плодова и сл.) морају бити у складу са природом и ограничењима која се односе на забрану свих активности које би могле да угрозе биљне и животињске врсте и њихова станишта која су обухваћена националном и међународном легислативом. Промовисање заштићених природних подручја и објеката, са дефинисаном и комплетираном понудом остварују велики значај у подршци развоја туризма и развоја подручја уопште.

Неопходна је стална валоризација и контрола примена мера и ограничења сходно условима заштите природних добра према Уредби о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/12), Уредби о заштити Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ („Сл. гласник РС“, број 52/05, 105/05 и 81/08), који морају бити у складу са развојем подручја (овим ПП), програмима и пројектима унапређења подручја у функцији туризма.

Све активности које се планирају за потребе развоја туризма (изградња специјализованих туристичких центара, објеката за потребе туризма – скијалишта, жичара, стаза, саобраћајних објеката и сл.), захтевају најпре изградњу пратеће техничке инфраструктуре, која мора да обезбеди заштиту животне средине, станишта биљних и животињских врста, заштиту предела и обезбеђивања биолошког минимума водотока у сливном подручју (за активности које посредно могу утицати на водни статус). Важан инструмент у обезбеђивању заштите животне средине и природних добара је израда Процене утицаја према Закону о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС., бр. 135/04, 36/09) за све пројекте за које је процедура обавезујућа.

Посебне мере заштите природе и животне средине у зони скијалишта и других стаза

Ове објекте није могуће градити у зони у оквиру режима заштите природе I и II степена, као и у зони у оквиру III степена заштите уколико се процени да ови објекти и инфраструктура могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине. Приликом изградње ових објеката, са становишта заштите природе неопходно је спровести следеће мере:

- Крчење шума за потребе скијалишта и других ски стаза, морају се свести на најмању меру. Пошумљавањем на другим локацијама морају се надокнадити штете од сече;
- Шумске површине које се раскрче и које на крају изградње ски-стазе не служе спусту, или су раскрчене само за потребе изградње, морају се поново пошумити;
- Приликом сеча сви остаци дрвећа, који нису повољни за продају, морају се спалити;
- При земљаним радовима треба заштитити потоке како не би дошло до засипања стенама и земљом. Овај нанос при великим кишама може да однесе бујица;
- Вододерине и влажна места треба исушити насипањем;
- Изворе на падинама ски-стаза треба каптирати,
- Код усецања терена, применити инжењерско геолошке мере како не би дошло до нових усецања и омогућити задовољавајуће озелењавање;
- У циљу ублажавања јачине ветра пожељно је формирање живица од жбуња;
- Штете на вегетацијском покривачу могу се ублажити забраном улажења машина за препарирање стаза при дебљини снежног покривача од 30 до 40 cm;

- Хидролошке промене услед изградње и коришћења ски-стаза могу се ублажити изградњом канала на растојању од 20-40 m и са падом дна канала од 20%. Неопходно је повећати инфилтрацију подлоге.

Рекултивација оштећеног тла на скијалиштима, приоритетно се врши применом биоинжењерских мера. Једна од мера спречавања ерозије је рекултивација еродираног земљишта - применом мера интензивног закореневања тла.

Најчешћи начин озелењавања у овим висинским појасевима је:

- затрављивање,
- озелењавање травним бусеном,
- озелењавање садњом у случају да је озелењавање травним бусеном неуспешно,
- озелењавање сетвом које је најјефтиније и применљиво на нижим надморским висинама.

Ове мере се примењују, адекватно конкретним интервенцијама при успостављању нордијских скијашких стаза, ловачких, шеталишних и других стаза.

6.4.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела

Иако све планске активности у основи морају бити усклађане са Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16, 95/18 – др.закон), Уредбом о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/12), Уредбом о проглашењу Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ („Сл. гласник РС“, бр.52/05, 105/05 и 81/08), односно одредбама у оквиру зона I, II и III степена заштите, одређене мере водопривредних захтева (које се спровode ради заштите простора од поплава и наноса, регулисања малих вода) изградња неопходне инфраструктуре, могу посредно или директно бити у конфликту са очувањем заштите природних добара.

6.4.2.1 Заштита природних добара

Према Закону о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 – испр. и 14/2016, 95/18 – др.закон), члан 34., **Парк природе** је подручје добро очуваних природних вредности са претежно очуваним природним екосистемима и живописним пејсажима, намењено очувању укупне геолошке, биолошке и пределе разноврсности, као и задовољењу научних, образовних, духовних, естетских, културних, туристичких, здравствено-рекреативних потреба и осталих делатности усклађених са традиционалним начином живота и начелима одрживог развоја.

У Парку природе нису дозвољене привредне и друге делатности и радње којима се угрожавају његова битна обележја и вредности.

Мере заштите Парка природе ближе се одређују актом о проглашењу заштићеног подручја. Према Уредби о проглашењу Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ („Сл. гласник РС“, број 52/05, 105/05 и 81/08), Парк природе „Шарган – Мокра Гора“ ставља се под заштиту ради очувања и унапређења разноврсности и лепоте предела, разноврсности и богатства дивљег биљног и животињског света, а посебно очувања угрожених, ретких и ендемичних врста биљака, животиња, њихових заједница и високих старих шума црног и белог бора, очувања и одржавања квалитета главних чинилаца животне средине (вода, ваздуха и земљишта), објеката народног градитељства, "Шарганске осмице" и етно-комплекса "Дрвенград" и примера и облика традиционалног начина живота, планског уређења простора и одрживог развоја туризма, пољопривреде и шумарства, а у интересу науке, образовања, културе и рекреације.

Мере заштите природе у оквиру режима I, II, III степена заштите Парка природе „Шарган – Мокра Гора“

Зонирање подручја по режимима заштите (систематизација режима, т.ј. степена заштите и приоритетне намене простора), представља основ за дефинисање мера и услова, т.ј. правила заштите, у складу са Законом о заштити природе ("Сл. гласник РС", бр. 36/09, 88/10, 91/10-испр., 14/16, 95/18-др.закон), Законом о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09-др.закон, 43/11-одлука УС и 14/16, 76/18, 95/18, 95/18 – др.закон) и другим законским и подзаконским актима, уз допуну и усаглашавање са међународним конвенцијама везаним за заштиту подручја и развојним документима донетим на нивоу Владе РС.

О Парку природе "Шарган-Мокра Гора" управља Друштво с ограниченом одговорношћу "Парк природе Мокра Гора" из Мокре Горе, општина Ужице. У обављању послова управљач је дужан да:

- чува заштићено природно добро и спроводи утврђене заштитне режиме, односно прописане забране и правила унутрашњег реда;
- обележава заштићено природно добро и његове границе и границе површина у режиму заштите I и II степена;
- доноси програм управљања, акт о унутрашњем реду и чуварској служби, годишњи програм управљања и извештај о његовом извршавању;
- иницира доношење одговарајућих урбанистичких планова и других докумената којима се уређује изградња објеката и организација простора;
- организује спровођење програма управљања, а посебно подстиче и прати израду и примену програма и пројеката развоја туризма, пољопривреде, уређења предела, санације и рекултивације оштећених и деградираних површина, истраживања, очувања и презентације културноисторијских вредности, мониторинга и заштите живог света, научноистраживачког и образовног рада.

Заштита и развој Парка природе "Шарган-Мокра Гора" спроводи се према програму управљања који се доноси као средњорочни документ за период од пет година. Програм управљања остварује се кроз годишњи програм управљања

Режим заштите I степена - строга заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

У Режиму заштите I степена забрањено је: коришћење природних ресурса и изградња објеката; Ограничавају се радови и активности на научна истраживања и праћење природних процеса, контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе, као и спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност Министарства.

У заштићеном природном добру нису дозвољене делатности којима се угрожава изворност биљног и животињског света, хидрографске, геоморфолошке, геолошке, културне и пејсажне вредности осим радњи којима се одржава или успоставља природна равнотежа и остварују функције природног добра, сагласно утврђеном режиму заштите и његовим значајем.

Режим заштите I степена обухвата површину од 351,98 ha, на следећим местима*:

- 1) Јеловац, површине 56,55 ha, КО Мокра Гора и КО Кремна, ГЈ "Шарган", одељење 20. у целисти,
- 2) Клисура Дубошца, површине 106,01 ha, КО Кремна, ГЈ "Шарган", одељења 62, 63. и 64. у целисти,

- 3) Међедова Љеска, површине 116,30 ha, КО Мокра Гора, ГЈ "Мокра Гора-Кршање", део одељења 46. и одељења 48. и 49. у целисти,
- 4) Ограђеница, површине 73,12 ha, КО Мокра Гора, ГЈ "Мокра Гора-Кршање", делови одељења 38. и 47;

* Нумерација према Уредби о заштити Парка природе "Шарган-Мокра Гора".

На издвојеним локалитетима се примењују опште мере заштите за зоне у I степену заштите и правила ПП.

Режим заштите II степена - активна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа.

Забрањено је: извођење радова на сечи шумског комплекса, осим узгојно-санитарних радова, лов осим санитарног одстрела и планиране активности на регулисању бројности дивљачи, камповање, уклањање аутохтоне вегетације приобаља, изградња било каквих објеката, осим у циљу заштите и презентације природног добра, као и реконструкције и санације постојећих, напасање стоке, осим на постојећим пашњацима, употреба хемијских препарата, захватање површинских и подземних вода, неконтролисано брање и сакупљање лековитог биља, све активности које могу довести до оштећења или деградације објеката геонаслеђа, чиста сеча шуме, експлоатација минералних и неминералних сировина (осим подземних вода) и отварање позајмишта земље и песка, депоновање комуналног, индустријског опасног и другог отпада и отпадних материја, испуштање отпадних вода у земљиште и водотоке, каптирање извора и захватање вода мимо процене и услова службе заштите, уништавање флоре и узнемиравање фауне на целом простору, као и брање и уништавање посебних врста флоре и фауне, уношење страних врста флоре и фауне, неконтролисано порибљавање водотокова, сви радови и интервенције којима се мења хидролошки режим вода, сеча појединачних старих стабала, импозантних дендрометријских карактеристика, оштећење споменика техничке културе и њихово коришћење супротно акту о њиховој заштити, сви облици интервенција на објектима споменичког и етно наслеђа којима се мења или нарушава њихов спољњи изглед или умањује њихова вредност.

Ограничења (Уредба о режимима заштите ("Сл. гласник РС", бр. 31/12)) односе се на:

- регулацију и преграђивање водотока, формирање водоакумулација код којих вода која дотиче или се додатно задржава или акумулирана вода, ограничава на количину до укупно 10 милиона m³, мелиорационе и друге хидротехничке радове, на површину до укупно 5 ha;
- изградњу хидроелектрана појединачне снаге максимално до 5 MW;
- изградњу електрана на био-гас и то електрана снаге до укупно 1 MW, док се изградња соларних електрана ограничава на капацитет до укупно 50 KW;
- објекте туристичког смештаја, угоститељства, наутичког туризма, туристичке инфраструктуре и то на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу који су у складу са потребама културног, сеоског и екотуризма и одржавање јавних скијалишта;
- изградњу објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре, стамбених и економских објеката пољопривредних и шумских газдинстава, само на објекте који не утичу негативно на повољнији положај животињских или биљних врста, њихових станишта, природних вредности, лепоту предела, тресетишта;
- коришћење камена, глине и другог материјала на традиционалан начин на површину терена до 150 m²;
- објекте за конвенционално гајење домаћих животиња и ситне дивљачи у оквиру постојећих сеоских домаћинстава капацитета:
 - (1) до 1.000 места за бројлере,
 - (2) до 500 места за живину,

(3) до 10 места за говеда;

- риболов на рекреативни и научноистраживачки, с тим што се на појединим деловима водотока, који су значајни за репродукцију, може забранити;
- ловство на санитарни лов дивљачи, заштиту и унапређивање популација дивљачи у ловишту и мере на унапређивање станишта дивљачи;
- сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста само на сакупљање на приватним парцелама;
- мере газдовања шумама и шумским земљиштем утврђеним у плановима и основама газдовања шумама којима се обезбеђује умерено повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама;
- одржавање постојећих пољопривредних монокултура;
- уношење врста страних за дивљи биљни и животињски свет регије у којој се налази заштићено подручје;
- примену хемијских средстава на употребу вештачких ђубрива на обрадивим површинама, а за хемијска средства за заштиту биља уз сагласност министарства надлежног за послове заштите природе,
- сакупљање и транспорт неопасног отпада.

Режимом заштите II степена, укупне површине од 1187,46 ha*, обухваћена су следећа места и потеси:

- 1) Брдо Вао, површине 157,01 ha, КО Мокра Гора, ГЈ "Мокра Гора-Кршање", део одељења 53. и земљиште у приватној својини између границе Парка природе "Шарган-Мокра Гора" на западу и северозападу, одељења 52. и 56. ГЈ "Мокра Гора-Кршање" и Подстењског потока и подножја брда Вао на истоку и северу,
 - 2) Густо брдо-Божурица, површине 439,80 ha, КО Мокра Гора, ГЈ "Мокра Гора-Кршање", одељења 39. и 40. у целости и делови одељења 38, 46. и 47. ГЈ "Мокра Гора-Кршање", одељење 36. ГЈ "Мокра Гора-Пањак" у целости и земљиште у приватној својини у оквиру наведених одељења ГЈ "Мокра Гора-Кршање" и између те газдинске јединице и одељења 36. ГЈ "Мокра Гора-Пањак",
 - 3) Шишатавац, површине 115,94 ha, КО Мокра Гора, ГЈ "Шарган", одељења 34, 35. и 36. у целости,
 - 4) Ђога-Козја стена, површине 474,71 ha, КО Мокра Гора, КО Кремна и КО Семегњево, ГЈ "Мокра Гора-Пањак", одељења 51, 52, 53, 54, 55, 59 и 60. у целости, ГЈ "Шарган", одељење 65. у целости и део земљишта у приватној својини између вододелнице на брду Ђога, одељења 59. и 60. ГЈ "Мокра Гора-Пањак" и одељења 62. ГЈ "Шарган";
- * Нумерација према Уредби о заштити Парка природе "Шарган-Мокра Гора".

На издвојеним деловима подручја се примењују опште мере заштите за зоне у II степену заштите и правила ПП.

Обавезне су и мере заштите и активног управљања популацијама заштићене и угрожене флоре (у циљу одржавања флористичког састава и побољшања структуре екосистема, а у складу са правилницима о заштити), као и ретке и угрожене, а посебно ловне фауне (у циљу побољшања њихове бројности и састава).

Режим заштите III степена, укупне површине 9.274,29 ha, обухвата КО Мокра Гора, КО Кремна, КО Семегњево и КО Зауглине, на осталом делу Парка природе "Шарган-Мокра Гора".

На подручју на којем је утврђен режим заштите III степена, забрањује се:

- градња индустријских, инфраструктурних, хидротехничких и других објеката чији рад и постојање могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине;
- градња стамбених, економских, помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинских подручја утврђених посебним планским и урбанистичким документима, односно градња објеката пољопривредних домаћинстава изван постојећих грађевинских парцела, до доношења тих докумената;
- експлоатација минералних сировина која не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и услове и мере заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, утврђене у складу са законом;
- разградња и други видови уништавања објеката који по архитектонско-грађевинским одликама и времену настанка и намени представљају споменике народног градитељства;
- уништавање врста биљака и животиња заштићених као природне реткости;
- преоравање земљишта, крчење шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе јаке и ексцезивне водне ерозије и неповољне промене предела;
- складиштење, одлагање и бацање смећа и отпадних материјала изван места одређених за ту намену, као и нерегулисано одлагање стајског ђубрета;
- руковање отровним хемијским материјама и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађивање земљишта и вода или појаву пожара.

Полифункционална зона у оквиру Парка природе, а у којој је утврђен режим заштите III степена, третира се у целини на основу општих мера заштите, као и на основу посебних мера које утврђује ПП:

- забрањена је интродукција и насељавање врста биљака и животиња страних за природни живи свет овог подручја;
- забрањено је преоравање природних ливада и пашњака, нарочито изнад 700 m надморске висине;
- забрањена је чиста сеча и крчење шума, кресање лисника, сеча ретких и у другом погледу значајних ретких врста дрвећа и жбуња;

Све мере које дозвољавају одређене активности и радње у зонама са режимом заштите I и II степена, примењују се и на подручју читавог Парка природе (режим заштите III степена).

Уколико се ипак утврди нужност (значајан интерес) за изградњу пројеката који би могли остварити значајне негативне утицаје на природно добро, уз надлежност Завода за заштиту природе и Управљача, морају се дефинисати мере за превенцију могуће или санацију настале штете у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласик РС“, бр.20/10) на основу процене штете и последица пројеката, радова и активности. Компензацијске мере спроводе се ради обнављања или замене оштећених делова природе тј. станишта, строго заштићених дивљих врста или заштићених дивљих врста и њихове функције, који подлежу активностима.

Ради реализација активности у природи и ублажавања штетних последица на природу предузимају се компензацијске мере у зависности да ли су оштећења предвиђена или проузрокована. Компензацијске мере за ублажавање штетних последица на природу су: мере санације, примарна рехабилитација, успостављање новог локалитета или комбинација претходних мера.

6.4.2.2 Заштита биодиверзитета и геодиверзитета

Значајно богат и очуван биодиверзитет и геодиверзитет подручја ПП је извесно изложен негативним утицајима уколико се планирају активности које нису усклађене са општим и посебним начелима заштите природе и животне средине. Загађене воде и земљиште, углавном као последица депонивања отпада и нерешеног питања одвођења и третмана отпадних вода, знатно утичу на статус и квалитет природних добара, односно присуство и квалитативни статус флоре и фауне, односно геолошке и хидрогеолошке објекте и појаве. Развој подручја у функцији промовисања природе, туристичких потенцијала и еко-пољопривреде, може такође нерационално да допринесе негативном утицају на природна добра, предео и уопште екосистемске карактеристике подручја. То се може испољити непланским развојем туризма у зонама очуване природе где су присутне заштићене и ретке врсте и њихова станишта, као и ширењем пољопривредних, ливадских и пашњачких површина на рачун шумских екосистема (или смањењем површина под шумама из било ког другог разлога). Такође, неплански однос према окружењу, без јасних стратешких опредељења може допринети пропадању геонаслеђа, биотопа и угражавању станишта значајних за разноврсност простора (зарастање ливада, нерационално управљање и фрагментација шума, усецање шумских путева, ширење шума на рачун ливада).

Основ заштите је интегрални развој пре свега шумарства, пољопривреде и туризма поштујући начела приоритетне заштите природних вредности, ресурса, природних реткости и хидрогеолошких појава, кроз ограничења, контролу, специјална техничко – технолошка решења, мере санације и превенцији конфликта. Неопходно је очувати аутохтоност биљних и животињских врста и њихових ареала кроз политику интеграције и очувања са ближим и даљим окружењем. Очување природне геометрије површина шумских екосистема ће се постићи спречавањем фрагментације шума и шумских комплекса. За заједнице које имају посебну важност (естетску, научно истраживачку, и сл.) спровести посебан третман очувања и заштите.

Све активности на изградњи инфраструктуре и објеката ради заштите био (гео) диверзитета морају се спроводити уз Услове и сагласност ресорних надлежних институција, а посебно Завода за заштиту природе. Општи услови заштите био и геодиверзитета при:

- шумским активностима (очувати, у највећој мери, шумске површине и шумарке аутохтоних врста, групе стабала, појединачна стабла, живице, међе, шибљике; планско пошумљавање на искључиво шумском земљишту, задржати постојећу методологију тзв. „пребирне сече“ (строга забрана «чисте сече» као методе неге у првој и другој зони заштите) у експлоатацији шумских дрвних ресурса, као пример позитивне праксе која доприноси очувању биодиверзитета и компактних шумских површина, успоставити шумски ред или уклонити посечену дрвну масу у складу са прописима, а стабла у близини коридора обезбедити од оштећења која могу настати услед манипулације грађевинским машинама, транспортним средствима или складиштењем опреме и инсталација);
- пољопривредној производњи (адекватна, тј. нешкодљива примена хемијских средстава; обезбедити заштиту од ерозије)
- сточарској производњи (забрањује се узгајање, кретање, испаша и напајање стоке у зони I степена заштите) и рибарству (забрањује се узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања у зони I и II степена заштите); ван ових зона пожељно је због неговања природних пашњака вршити ипсшу како би се они природно обнављали а не зарастали,
- лову и риболову (лоцирање пунктова за речни риболов и рекреативне активности; заштита, гајење и коришћење дивљачи, тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта, а у складу са ловним и риболовним актима који обезбеђују заштиту дивље и угрожене фауне),

- *извођењу грађевинских радова* (обезбеђење еколошких коридора и зона око објеката инфраструктуре магистралног значаја, примена посебних мера за обезбеђивање животињских прелаза и других мера којима се спречава њихово узнемиравање и страдање, обезбедити посебне услове за најугроженије припаднике фауне (водоземце и гмизавце), обезбеђивање оптималних еколошких услова када се планира изградња хидроенергетских објеката (од оптималног хидролошког режима до биолошко репродуктивних потреба); евентуалну изградњу мини-хидроелектрана и делимичних водоупора дозволити тек након детаљних хидролошких и еколошких анализа и искључиво планирати ван Парка природе и еколошко значајних подручја „Тара“ „Златибор“ и „Клисура Ђетиње“, унапређење еколошког коридора – обавезно је очување аутохтоне вегетације и успостављање континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора; извођења радова максимално очувати и заштитити околно земљиште, високо зеленило и вредније примерке дендрофлоре, а за извођење радова који подразумевају сечу одраслих, вредних примерака стабала у државном или приватном власништву, прибавити сагласност ЈП Србијашуме као надлежне институције; контактне делове далековода са проводницима конструисати тако да се спречи страдање птица, предвидети постављање маркера који су специјално конструисани за повећану видљивост жица за птице, на подручју шумских екосистема; уколико висина стуба далековода захтева посебно обележавање, треба га обезбедити за дневно и ноћно уочавање према прибављеним условима надлежног министарства);

Приликом изградње нових саобраћајних коридора, неопходна је изградња **еколошких прелаза** у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња (*„Сл. гласник РС“ бр. 72/10*). Специјална техничко-технолошка решења (еколошки прелази) могу бити: еколошки мостови, наменски изграђени пролази и прелази, тунели, пропусне цеви, јаркови, сигурносни и усмеравајући објекти, рибље стазе и лифтови и др. Еколошки прелази одређују се на основу анализе еколошког стања и угрожености подручја, састава природне вегетације и кретања дивљих животиња нарочито у репродуктивном периоду, која се врши у поступку утврђивања услова заштите природе, односно процене утицаја на животну средину и чине саставни део акта којим се издају услови заштите природе, односно акта којим се врши процена утицаја на животну средину, у складу са посебним прописима. Врсте еколошких прелаза су: прелази за водоземце и гмизавце, прелази за мале дивље животиње, прелази за крупне дивље животиње и пејзажни мостови.

Посебне мере унапређења биодиверзитета

- Одређеним еколошким, ловно-узгојним, биотехничким мерама могуће је унапређење статуса појединих животињских врста заштићених природних реткости, међународно значајних или економски значајних врста (ловна дивљач). То пре свега важи за крупне звери, папкаре, птице грабљивице и некрофагне птице. У том смислу је потребно предвидети могућност изградње и нових хранилишта (мрциништа, солишта итд.) на за то погодним местима. Пожељно је да ти објекти буду изграђени на путевима повремених или сезонских миграција и еколошким коридорима. У перспективи, таква места могу да имају и едукативну улогу, као погодне осматрачнице за презентацију и проучавање природних вредности подручја.
- Успостављање мониторинга биодиверзитета и његових компоненти је од кључне важности за реализацију циљева заштите и очувања живог света. Посебну пажњу треба посветити врстама са специфичном улогом у екосистемима („кључне“, „кишобран“ и „flagship“ врсте), као и економски значајним врстама. Успостављање и подршка активностима мониторинга компоненти биодиверзитета мора бити једна од битних обавеза управљача.

- У склопу туристичких активности потребно је предвидети реализацију различитих едукативних програма на тему очувања и заштите биолошке разноврсности. Визиторски центри, осим информативне, морају имати и значајну едукативну функцију.

Просторне целине од националног значаја за заштиту биодиверзитета:

- Ограђеница (плато Ограђенице са стеновитим одсецима и сипарима који се спуштају ка Мокрој гори, долина Сувог потока и стеновити одсеци Тустог брда који се уздижу изнад долине),
- клисура реке Камишне (од засеока Глибетићи, укључујући горњи део тока Камишне, клисуру потока Дубошац и комплекс Козја стена),
- Крмански поток,
- Шарган (Јеловац, Шишатовац, Препелиште, Табачка коса),
- Вао (изнад Подстења),
- Љуто поље,
- Добро поље,
- Братешина.

6.4.2.3 Заштита шума и шумске дивљачи

Према Закону о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10 и 93/12) и Изменама и допунама закона о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 89/15) планира се заштита шума и шумског земљишта као добро од општег интереса. Посебним мерама заштите шума и шумског земљишта у оквиру предметног ПП, забрањује се:

- трајно смањивање површина под шумама,
- пустошење и крчење шума,
- сеча која није у плану газдовања или која није у функцији редовног обнављања шума,
- сеча стабала заштићених и строго заштићених врста дрваћа,
- самоволно заузимање шумских површина,
- сакупљање осталих шумских плодова (гљива, лековитог биља, пужева..),
- експлоатација камена, шљунка, хумуса тресета,...
- одлагање смећа и штетних и опасних материја и отпадака у шуми и шумском земљишту, као и било какав третман отпада,
- паљење отворене ватре у шуми или непосредној близини шуме на удаљености од 200 m,
- извођење било каквих радова који мењају водни режим у шуми којим се угрожава вегетацијски склоп, као и радњи које би изазвале појаву бујица и ерозије (ремећење водног режима на шумском земљишту),
- постављање било каквих привремених објеката, ограда, ознака и сл., који би оштетили стабла и сл.
- газдовање ловиштима, шумама (државним и приватним) и шумским земљиштем, као и осталим природним ресурсима, у складу са верификованим основама,
- посебну пажњу посветити спровођењу санационих и санитарно - узгојних радова, а у циљу обезбеђења рационалног управљања, очувања генетског фонда, побољшању структуре и остваривања приоритетних функција; стручни управни надзор носилаца јавних овлашћења је неодојиви део ове мере;
- заштиту, гајење и лов коришћење дивљачи спроводити тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта;
- у складу са бонитетом ловишта успостављати економски капацитет гајених врста, оптималну полну и старосну структуру, подићи ниво квалитета, трофеја и економских ефеката, уз редуковање предатора на нормалан број;

- организована заштита од дивљачи (граничних пољопривредних култура, младих шума и шумских култура, расадника);
- заштиту и коришћење гљива, лековитог биља, шумских плодова, као и других ресурса (камен, шљунак, песак и сл.) организовати и спроводити искључиво у складу са актима који регулишу ову област (заштићене - забрањене врсте, дозвољене количине).

6.4.2.4 Заштита предела

Концепција заштите, уређења и развоја предела подразумева различите приступе обезбеђивања квалитета предела у односу на циљеве просторног развоја: развој усклађен са специфичним развојним и регионалним карактером предела; заштиту и одрживо коришћење проглашеног природног и културног наслеђа и њихово просторно повезивање (локалне, регионалне, националне и међународне еколошке и културне мреже); јачање постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела од посебног значаја за развој (туристичка и културна подручја, међународне мреже); санацију (ревитализацију и рестаурацију) постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела деградирана; минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела. Валоризација за потребе планирања простора, врши се на нивоу предеоних целина, природних одлика амбијената, културно-историјске баштине, туристичке и комуналне опремљености, елемената просторне угрожености и др., а у контексту постојеће и планиране намене простора.

У односу на степен модификације природног предела, разликују се *природни и културни предели*. С тим у вези, заштита културних предела је заснована на интегралном вредновању природних и културних вредности предела, и обухвата препознатљиве и репрезентативне пределе са ретким или јединственим обрасцима предеоне структуре, објекте културног наслеђа у пределима и проглашена природна добра.

За развој *природних предела*, планским решењима је потребно обезбедити: заштиту структуре предела и несметано функционисање природних процеса; заштиту биодиверзитета; очување и успостављање еколошких мрежа; санацију и ревалоризацију вредности (тамо где су нарушене природне и естетске вредности предела). Развој *културних предела* заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела, а планским решењима је потребно омогућити очување и унапређење карактеристичне структуре и слике предела, кроз очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на: коришћењу земљишта (подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта); односу изграђеног и неизграђеног простора и карактеру грађења насеља (регулацијом грађења и уређивања насеља у складу са карактером предела; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње; стимулисањем коришћења постојећег квалитетног грађевинског фонда; креирањем позитивног архитектонског идентитета насеља кроз очување и ревитализацију традиционалне архитектуре и нову изградњу која уважава карактер физичке структуре насеља); усклађивању изградње инфраструктурних коридора са карактером и капацитетом предела (очувањем карактеристичних културних и природних елемената у структури предела и креирањем нових репера).

Заштита, управљање и планирање предела врши се у складу са Законом о потврђивању Европске конвенције о пределу ("*Сл. гласник РС*" број 4/11), а утврђивање типологије предела у складу са Правилником о критеријумима за идентификацију предела и начин процене њихових значајних и карактеристичних обележја (*„Сл. гласник РС“* број 119/17).

Опште мере заштите, неге и уређења предела на планском подручју, садржане су у оквиру мера заштите, забране и ограничења у оквиру режима заштите природних добара, мера заштите биодиверзитета и геодиверзитета и културног наслеђа. Применом ових мера, успоставља се интегрална заштита простора, утиче на намене које могу да изазову нежељене

последнице (да угрозе постојеће ретке и угрожене врсте) и обезбеђује одржавање: оптималне густине и генетичке разноврсности врста унутар биоценоза; природних услова и токова еволуције организама; стабилних и природи блиских екосистема; биолошке разноврсности и „слике“ предела.

Приоритетне активности на заштити предеоних вредности су: карактеризација предела зоне интегралне заштите природних вредности подручја Шаргана и Мокре Горе, којом се формира основа за валоризацију и заштиту предела; интеграција предела у међународне еколошке и културне мреже, као и у пројекте прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње.

6.4.2.5 Заштита културних добара

Непокретно културно добро од изузетног значаја, споменик културе

1. *Кућа Гвоздена Мољковића – Стари хан* (катастарски простор Мољковића хана), КО Кремна, кп. бр. 5778, утврђена за културно добро на основу Решења о утврђивању споменичких својстава куће Гвоздена Мољковића у селу Кремни бр. 468/74 од 24.08.1975. године донетим од стране Завода за заштиту споменика културе Краљево и категорисана за непокретно културно добро-споменик културе од изузетног значаја на основу Одлуке о утврђивању непокретних културних добара од изузетног и од великог значаја („Службени гласник СРС”, број 14/79). Мољковића хан из XIX века, некад место предаха и ноћења кириција, сачуван је из периода када је Кремна била велика и важна караванска станица на путу према Босни и Црној Гори.

Непокретно културно добро, споменик културе

1. *Основна школа у Мољковини - Кремна*, КО Кремна, кп. бр. 5774/2, утврђена за културно добро-споменик културе на основу Одлуке о проглашавању број 01 бр 633-3/90 од 18. и 23. маја 1990. године која је донета од стране Скупштине општине Титово Ужице са Закључком о исправљању грешке у чл. 2 Одлуке, број 01 бр 633-1/91 од 19. марта 1991. године донетим од стране Скупштине општине Титово Ужице.
2. *Мољковића чесма у Кремни*, КО Кремна, кп. бр. 9821, утврђена за културно добро-споменик културе на основу Одлуке о утврђивању број 05 бр 633-1530/98-I од 22. маја 2001. године, донета од стране Владе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 32/01). Чесма се налази преко пута хана. Саграђена је од клесаног камена 1858. године.
3. *Четири шанца из I српског устанка на платоу села Кремне*, КО Кремна, к.п. бр. 5813, 5851, 5853, 5854, 6114, 6119/1, 6124, 6125 и 6130, утврђени за споменик културе на основу Решења о стављању под заштиту државе број 198/50 од 2. марта 1950. године донетим од стране Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС.

Добра под претходном заштитом:

1. *Локалитет Црквине у Мокрој Гори*, евидентиран 05.06.2019. године (деловодни број 1216/2 од 05.06.2019. године) који обухвата катастарске парцеле бр. 8965/1, 8961 и 8962 све КО Мокра Гора.

Осим наведених утврђених непокретних културних добара и добара који уживају претходну заштиту на подручју ПП налази се већи број места, простора и објеката са архитектонско-грађевинским и културно-историјским својствима и садржајима од интереса за заштиту, који представљају *потенцијална културна добра* и који су делимично истражени, валоризовани, идентификовани и евидентирани у просторним плановима јединица локалне самоуправе и подручја посебне намене (археолошки локалитети, значајни објекти народног градитељства, сакрални објекти, знаменита културно-историјска места), а наведени су у следећој табели 6.4.2.5.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Табела 6.4.2.5: Утврђена непокретна културна добра, добра која уживају претходну заштиту и валоризовани објекти (потенцијална непокретна културна добра)

бр	назив објекта	кат.општина	период	категоризација /обележје
НЕПОКРЕТНО КУЛТУРНО ДОБРО ОД ИЗУЗЕТНОГ ЗНАЧАЈА				
01.	Кућа Гвоздена Мољковића-Стари хан	Кремна	XIX век	споменик културе
НЕПОКРЕТНО КУЛТУРНО ДОБРО				
01.	Мољковића чесма	Кремна	1858. год.	споменик културе
02.	Основна школа у Мољковини	Кремна	XIX век	споменик културе
03.	Четири шанца из Првог српског устанка на платоу села Кремна: Јанковића шанец, Буквића шанец, Богосављевића шанец и - Курлагића шанец.	Кремна	I српски устанак	споменик културе
ДОБРО ПОД ПРЕТХОДНОМ ЗАШТИТОМ				
01.	локалитет Црквина	Мокра Гора	праисторија	археолошки локалитет
ВАЛОРИЗОВАНИ ОБЈЕКТИ				
01.	Смреке	Кремна	праисторија	археолошки локалитет
02.	Станићи	Кремна	праисторија	археолошки локалитет
03.	Мисаиловића поље	Кремна	праисторија	археолошки локалитет
04.	Равник	Кремна	праисторија	археолошки локалитет
05.	Црквина 1 и 2	Кремна	антика, римско доба	археолошки локалитет
06.	Ерића гробље	Кремна	антика, римско доба	археолошки локалитет
07.	Ерића кућа	Кремна	1911. год.	објекат народног градитељства
08.	Стаменића гробље	Кремна	антика	археолошки локалитет
09.	Тарабића кућа	Кремна	XIX век	објекат народног градитељства и културног значаја
10.	Црква св. великомученика Георгија	Кремна	1939. год.	сакрални објекат
11.	Курлагић Славомира кућа	Кремна	XIX век	објекат народног градитељства
12.	Богосављевићи	Кремна	антика, римско доба	археолошки локалитет
13.	„Црквина”, Којадиновићи;	Мокра Гора	није археолошки истражена	археолошки локалитет
14.	„Црквина” Пањак;	Мокра Гора	није археолошки истражена	археолошки локалитет
15.	„Грчко гробље” Карасалија.	Мокра Гора	антика, средњи век	археолошки локалитет
16.	Црква Вазнесења Господњег у Кршању	Мокра Гора	XVII век, поново подигнута 1892. год.	сакрални објекат
17.	Црква Св. Илије	Мокра Гора	1945. год.	сакрални објекат црква брвнара
18.	Домаћинство и воденица у засеоку Вујићи у Кршању	Мокра Гора	XIX век	објекти народног градитељства
19.	Центар села	Мокра Гора	антика, XIX век	римско гробље са надгробним плочама, школа из 1872. год.
20.	Шарганска осмица и средства ЈП "Железнице Србије" Подручје Мокре Горе и Шаргана представља јединствен музеј. Од железничке станице Витаси до центра Мокре Горе налази се неколико локација са 14 експоната (локомотиве, вагони и друга возила железничког саобраћаја)	Мокра Гора	1925. год.	обележја споменика техничке културе, покретног културног добра. Посебан значај ове колекције експоната је у томе што су сви на месту на коме су и коришћени док су били у активној употреби

Смернице за развој и унапређење културних добара на планском подручју

Неопходно је континуирано спровођење мера техничке заштите над непокретним културним добрима у складу са мерама и условима чувања, коришћења и одржавања које утврђују и прописују надлежни заводи за заштиту споменика културе. За мере техничке заштите и радове

на споменику културе од изузетног значаја и његовој околини неопходно је прибављање услова и сагласности Републичког завода за заштиту споменика културе, а за остале споменике културе и за добра која уживају претходну заштиту, прибављање услова и сагласности Завода за заштиту споменика културе Краљево.

Опште мере и услови заштите и коришћења непокретног културног добра, добра под претходном заштитом и њихове заштићене околине су:

- забрањује се рушење, преправљање, раскопавање, презиђивање или вршење других радова који директно нарушавају или могу угрозити својства непокретног културног добра;
- забрањује се коришћење или употреба непокретног културног добра у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може да доведе до њиховог оштећења („Културно добро и добро које ужива претходну заштиту не сме се оштетити, уништити, нити се без сагласности, у складу са одредбама овог Закона, може мењати његов изглед, својство или намена”, *Закон о културним добрима*, чл.7);

Општи услови заштите и коришћења за цео обухват ПП: "ако се у току извођења радова наиђе на археолошко налазиште или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежан Завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен", *Закон о културним добрима*, чл.109.

За даље унапређење заштите културног наслеђа подручја ПП, неопходне су следеће мере:

- системско и континуирано рекогностизирање терена и одговарајућа истраживања ради даље евиденције, валоризације културног наслеђа, утврђивање статуса и њихове категоризације и уписа у регистар споменика културе у циљу остваривања адекватне правне и друге заштите.
- прибављање и спровођење услова и мера истраживања, техничких мера и других радова на местима и објектима за које се на основу података надлежне установе или других сазнања претпоставља или зна да имају културне вредности, уређени су законом о заштити културних добара;
- повећање доступности културним добрима, како унапређењем путне мреже, пратеће инфраструктуре и природног окружења, тако и унапређењем презентације и интерпретације, на начин да се велики потенцијал културних добара (историјски, културни, уметнички, образовни, еколошки), активно и на одржив начин укључи у понуду културног туризма, тј. укупан привредни развој подручја;
- обезбедити изворе финансирања намењених заштити, планирању и развоју;
- неговање културног предела као јединствене природне и културне целине.

Планским решењима не угрожавају се или неповољно мењају физички интегритет, функције и услови истраживања, уређења и презентације непокретних културних добара планског подручја.

6.4.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја

Утицаји из саобраћаја на загађење животне средине су временом све већи, посебно када се мисли на теретни саобраћај и акцидентна загађења. Генерално, унапређењем квалитета горива и возила, достигнут је одређени ниво смањења количине и врсте загађујућих материја у ваздуху и до смањења буке. Још један од начина за оптимизацију саобраћајних проблема у контексту заштите животне средине је модернизација саобраћајне инфраструктуре још у фази планирања и пројектовања како би се минимизирали утицаји у току изградње и након тога. То подразумева обезбеђивање еколошко оптималних зона – заштитних одстојања и увођење звучних баријера према становању у виду техничких и биолошких решења за смањење буке у

насељу. Озелењавање дуж фреквентних саобраћајница је увек добар избор заштите од буке и загађења (формирање зелених коридора).

У режиму заштите I и II степена заштите природних добара забрањено је пресецање нових јавних путева, односно и у зони III уколико се изградњом могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела и културних добара. Са становишта заштите природе увек је пожељно користити постојеће трасе приликом изградње и реконструкције, како се не би додатно фрагментисао простор. Значајни негативна утицај у том смислу остварују некатегорисни шумски путеви чији се обим интензивира из године у годину.

Један од најважнијих планских циљева PPP када је у питању саобраћај је изградња аутопута Е-761. Планирана траса пролази јужним и југоисточним делом PPP, тангира и већим делом пресеца зоне заштите у оквиру режима заштите I степена (Клисура Дубочца – Скакавац, Дебела коса) и II степена (Ђога и Божурица). Овде се уочавају конфликтни односи планираних намена који се морају релативизовати усклађивањем планиране трасе са стаништима и пределима заштићених природних добара и применом мера заштите природе и животне средине у функцији очувања живог света на локацији трасе и у окружењу. То пре свега подразумева преиспитивање тачне позиције делова трасе која тангирају или захватају заштићено подручје у оквиру поменутих режима, са циљем да се нађе оправданост у изградњи саобраћајнице ван ових зона, а у складу са ширим микро и макролокацијским позицијама и условима на терену. Свакако је препорука да се планирана траса коригује у складу са режимима заштите природе (изведе тунелски, на стубовима или се у потпуности избегне пролазак кроз I и II заштите). Штете које се планирају у оквиру природног добра морају се умањити компензацијским мерама у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр.20/10).

Планирана траса железничког колосека који спаја постојећу Шарганску осмицу и пругу Београд – Бар, у обе варијанте је трасирана ван Парка природе што условљава општа правила и мере заштите природе и животне средине у оквиру изградње саобраћајних објеката. При избору оптималне трасе са еколошког аспекта прихватљивије је решење које у мањој мери нарушава природне екосистеме: не захтева претерану сечу шуме, не нарушава објекте геолошког наслеђа, не утиче на водне објекте и природне воде, није у I и II зони изворишта водоснабдевања, не прелази преко квалитетног пољопривредног земљишта. Ове параметре је неопходно сагледати приликом избора будуће трасе.

Општи услови код изградње нових саобраћајница: Код изградње нових саобраћајних капацитета (друмских и железничких), потребно је придржавати се постојећих техничких норматива, законских прописа и правилника, у циљу заштите од удеса при изградњи и у будућем транспорту, смањења деградације природе, смањења аерозагађења и буке (заштите здравља људи) и смањења заузимања земљишта. Поред овога, ради заштите живог света, посебно се морају применити техничке мере заштите природе (дивљих врста у окружењу) - установити **еколошке прелазе** у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња („Сл. гласник РС“ бр. 72/10) поглавље 6.4.2.2 *Заштита биодиверзитета*, ове процене.

Процењује се као неопходност успостављања мониторинга за праћење стања животне средине и биодиверзитета и контролу спровођења мера за очување животне средине у домену саобраћаја, нарочито у зонама са повећаним ризиком функционисања (бензинске и гасне станице и складишта горива). Током изградње и експлоатације саобраћајних капацитета морају се предузети мере и контрола негативних утицаја на животну средину, а ако до акцидентна дође морају се предузети мере брзе санације и рекултивације како не би имали нежељених импликација.

6.4.4 Заштита животне средине у сектору комуналне инфраструктуре

У току нове изградње, реконструкције и доградње постојеће инфраструктуре (водоводна мрежа и фекална канализација, ПШОВ, ЕЕ и ТТ) могу се из различитих разлога јавити негативни (углавном привремени) утицаји на животну средину (деградација земљишта при трасирању, нагомилавање шута и другог отпада, загађење воде). У циљу превенције од штетног деловања и заштите животне средине неопходно је приликом изградње инфраструктурних система придржавати се услова и мера заштите које прописују технички стандарди и нормативи и то: пре почетка изградње, у току изградње, у току редовног рада и након експлоатације инфраструктурних објеката. Приликом израде техничке документације потребно је применити савремена решења уз поштовање важећих стандарда и норми за сваку област, као и услове надлежних институција. Све радове на уређењу простора и изградњи објеката извршити према верификованој техничкој документацији.

Опште мере предвиђене законским и другим прописима, подразумевају нормативе и стандарде, који се примењују при изградњи објеката, као и при избору опреме и уређаја. Пре свих морају се поштовати одредбе Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16), Уредба о режимима заштите („Сл. гласник РС“, бр. 31/12), Уредба о проглашењу ПП „Шарган – Мокра Гора“. Сви радови и активности се морају ускладити са степеном заштите (забрана трасирања и изградње у зонама I и II режима заштите природе, или искључиво под посебним Условима и надзором Завода за заштиту природе, уколико се утврди виши интерес), односно приоритетним активностима које је неопходно извести у превенцији удеса, поплава, болести или у случају одржавања постојећих објеката (нпр. далековода). С тим у вези обавезно је примењивати мере за превенцију или санацију штете у Природним добрима, према Правилнику о компензацијским мерама („Сл. гласник РС“, бр.20/10).

Општом мерама обухваћени су и услови надлежних органа и организација код издавања услова, одобрења и сагласности за изградњу објеката, извођење радова и употребу објеката. При изградњи морају се поштовати сви технички прописи предвиђени законом. Опрема треба да буде атестирана, прописно заштићена, обележена и са свим упутствима за безбедан рад. Током рада на изградњи потребан је максимална заштита постојеће вегетације. У току ископа, обавезно се мора издвојити хумус, који ће се користити, након завршених радова, за санацију и нивелацију са околним простором.

Негативан утицај од штетног нејонизујућег зрачења у **нискофреквентном подручју (надземних средњенапонских и високонапонских водова)** као и у високофреквентном (ТТ инфраструктура), огледа се у постојању електромагнетног поља у околини извора и може утицати на здравље људи, ако су дуготрајно, изложени његовом утицају. Са гледишта животне средине примарна заштита од утицаја изградње и експлоатације **далековода** се обезбеђује избором трасе ван насеља, заштићених објеката и простора са природним и културним добрима, а допунска успостављањем заштитног и извођачког појаса (у зависности од јачине вода може бити ширине од 10 до 100 m), на појединим деоницама планским условљавањем појачане електричне и механичке сигурности и/или минимално дозвољених сигурносних висина и удаљености инсталације далековода.

Да би се обезбедила заштита осетљивог живог света, посебним уочљивим ознакама и бојама обележити стубове и проводнике у зони уочених миграторних кретања птица, како се не би десила страдања. На делу трасе која пролази кроз осетљива подручја потребно је применити све познате методе и поступке који ће минимизирати утицај далековода на природни амбијент ("уклапање у амбијент" применом одговарајућих премаза - боја за стубове, обликом и висином стуба, смањењем броја приступних путева, вођење два далековода на заједничким стубовима и слично).

Ради заштите од нејонизујућих зрачења у **високофреквентном подручју (ТТ инфраструктура)**, препоручује се кроз мере и услове заштите животне средине којих треба да се придржавају оператери мобилне телефоније, ради ефикаснијег планирања и изградње мобилне телекомуникационе мреже (нових извора нејонизујућих зрачења у високофреквентном подручју – радио базних станица) планирање локација за постављање базних станица, које ће у складу са техничким решењем за сваку базну станицу, омогућити изложенос нижим нивоима електромагнетног зрачења, мањег броја грађана односно других живих бића.

Основно полазиште заштите од штетног електромагнетног зрачења огледа се у поштовању Закона о заштити од нејонизујућег зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) и свих подзаконских аката и спровођење поступка процене утицаја пројекта на животну средину према посебном закону и Уредби у фази пројектне документације.

6.4.4.1 Заштита животне средине у сектору коришћења обновљивих извори енергије

Многа истраживања говоре да се могу очекивати значајни негативни утицаји и поремећаји у екосистемској равнотежи у сектору промовисања обновљивих извора енергије (изградњом минихидроелектрана – локације које су условно позиционирани и дефинисани у оквиру друге документације и на основу података о добијеним енергетским/грађевинским дозволама за изградњу МХЕ). Планирање МХЕ (посебно деривационог типа) предвиђа зацељвање делова тока реке којима се мења еколошки статус у зони интервенције и низводно. Врло често се дешава да новоизграђени објекти потпуно промене хидролошки режим воденог тока (без обзира на услове и обавезе према законима) што штетно утиче на биолошки минимум (оптимум), обласки екосистем и станишта у окружењу. Због тога било какве активности по питању изградње МХЕ у оквиру Парка природе и еколошки значајних подручја овог ПП, нису оправдане. На осталом подручју ПП, морају се обезбедити оптимални услови за изградњу и рад ових енергетских објеката, којима претходе опсежна истраживања која ће доказати оправданост њихове изградње у функцији коришћења обновљивих извора енергије.

Потреба за увођењем обновљивих извора енергије у конвенционалну употребу, је неизбежна а самим тим и утврђивање економске и еколошко подобности приликом избора који се своди на биомасу, ветар, соларну енергију и геотермалну енергију. Сви видови коришћења нових извора енергије морају задовољавати стандарде заштите животне средине. Ветроелектране се не могу градити у зонама са режимом заштите природе I и II степена, већ само на антропогеним површинама на спољним границама III зоне заштите природних добара.

6.4.4.2 Заштита животне средине у сектору управљања отпадом

Управљање отпадом на подручју Плана мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 14/16 и 95/18-др.закон), Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Сл. гласник РС“, бр.36/09 и 95/18-др.закон), Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС“ бр.56/10), Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС“, бр.92/10), Правилником о обрасцу Документа о кретању опасног отпада и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС“, бр.114/03) и Правилником о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије („Сл. гласник РС“, бр.98/10).

У области управљања отпадом на планском подручју примењиваће се следећи принципи:

- смањење количине отпада (превенција стварања отпада, поновна употреба производа за исту или другу намену);
- рециклажа отпада (ради добијања сировина за производњу истог или другог производа);

- коришћење вредности отпада (компостирање, коришћење енергије из отпада и др.);
- безбедно одлагање отпада на депоније.

У области **управљања комуналним отпадом** предвиђа се:

- санација свих дивљих депонија и рекултивација земљишта са контролом свих подземних вода које могу да буду под посредним и непосредним утицајем постојећих сметлишта;
- успостављање стабилне сакупљачке мреже на цео плански обухват и увођење примарне сепарације који обухвата сепарацију отпада на извору настанка који има за циљ смањење укупне количине отпада који се транспортује на гравитирајућу регионалну депонију. На тај начин се повећава проценат смањења органског биоразградивог отпада који се депонује (у складу са српским и европским нормативима и стандардима). Издвајањем биоразградивог отпада стварају се услови за успостављање процеса компостирања у оквиру домаћинства.
- неопходно је лоцирати и поставити судове за сакупљање отпада према потребама и микролокацијским условима (омогућен прилаз возилима за пражњење судова).
- неопходно је успоставити систем сакупљања осталих врста отпада према важећим прописима и стандардима (индустријског, опасног, грађевинског...).

Кроз приоритетне мере, предвиђа се:

- унапређење организованог сакупљања и транспорта отпада са планског подручја, уз повећање броја становника обухваћеног сакупљањем отпада;
- подстицање сепарације, поновна употреба, компостирање и рециклажа отпада (дрвеног отпада);
- санација сметлишта, посебно дуж обала и у зони изворишта водоснабдевања.

Одлагање комуналног, грађевинског, кабастог отпада, опасног отпада и амбалаже забрањено је депоновати у режиму I и II степена заштите заштићених природних добара, као и на идентификованим просторним целинама са посебним природним обележјима и вредностима (еколошко значајним подручјима) и у оквиру уже и шире заштите изворишта водоснабдевања.

Унапређење свести о потреби смањења количине отпада на извору, поновног коришћења и рециклаже отпада (селективно одлагање отпада), обезбедиће се припремом и спровођењем образовних програма и путем средстава јавног информисања.

6.4.5 Развој еколошке свести и информисање јавности

Развој еколошке свести је битан параметар у свим аспектима развоја и представља информисаност о значају заштите животне средине, те се овде јавља као посебан одељак. Подразумева не само познавање законских прописа из области заштите животне средине, значај заштите животне средине и информације о њеном квалитету, већ и јавно учешће у доношењу одлука о заштити животне средине у којој човек живи.

Доминантна заштитна функција планског подручја захтева прилагођавање постојећих и планираних делатности и примену прописаних режима заштите, решења и мера заштите животне средине. То подразумева промовисање:

- у области пољопривреде - примене органског начина узгајања биљака, без хемијски суплемената, кроз сталну едукацију о значају узгајања биљака у чистој животној средини, наводњавање незагађеном водом, адекватно управљање пољопривредним отпадом,
- у области туризма - контролисану изградњу и посету и обавезно инфраструктурну опремање, уз развој компатибилних делатности и услуга које не загађују животну средину а промовишу заштиту просотра,
- у области управљања отпадом - стимулисање рециклаже и селекцију отпада на извору,

- у привредном развоју примену еколошких стандарда и БАТ технологија у производњи,
- из домена енергетике коришћење социјално прихватљивих обновљивих извора енергије и успостављање енергетске ефикасности.

Развој еколошке свести се постиже спровођењем програма и пројеката, као и увођењем еколошког образовања које се односи на смањење свих облика загађења, сепарацији отпада, рационалном коришћењу воде, земљишта и енергије. Посебно је важно промовисати органску пољопривреду и едуковати локално становништво у органској производњи здраве хране. Јавност мора бити информисана и преко средстава јавног информисања.

У циљу информисања јавности о ПП и његовом могућем утицају на животну средину, услове живота становништва, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме (рани јавни увид плана, предлог плана) и доношење (усвајање) плана, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана, имати приступ информацијама које се односе на план и СПУ, на шта пре свега обавезује законска регулатива.

6.4.6 Заштита здравља становништва

Заштита здравља становника је најважнији циљ заштите животне средине и обезбеђује се:

- општом здравственом превенцијом здравља становништва,
- смањењем емисије загађујућих материја и изложености њиховом штетном дејству;
- смањењем штетних ефеката буке (заштитом и унапређењем постојећих шума, шумског земљишта и заштитних "зелених појасева" и подизањем нових заштитних "зелених појасева" уз саобраћајнице и нова привредна постројења, односно заштитног зеленила у насељима),
- смањење излагања емисијама електромагнетног зрачења које емитују објекти и уређаји (у оквиру нискофреквентног и високофреквентног подручја),
- превенција удесних ситуација.

Смањење буке, вибрација и нејонизујућег зрачења врши се формирањем заштитних појасева и техничких баријера за заштиту од буке на најугроженијим локацијама (дуж аутопута), применом прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља, као и применом прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (далеководи, трафо станице, мобилне и базне станице и антенски стубови), као и прописима из области заштите од пожара.

Заштита здравља се постиже и обезбеђењем редовне контроле здравствене исправности намирница и квалитета воде за пиће, као и системом адекватне здравствене заштите – изградњом и реконструкцијом постојећих објеката здравствене заштите и обезбеђењем доступности објектима и услугама здравствене заштите и других јавних служби од значаја за здравствени и социјални статус грађана.

Заштита од буке

Бука, пратилац модерног начина живота углавном се јавља у насељима, туристичким објектима и дуж фреквентних саобраћајница. Бука се на предметној територији не контролише у контексту редовног мониторинга. Опште мере заштите од буке заснивају се на спровођењу мера и активности које се односе на смањење буке у животној средини према Закону о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС” бр. 88/10), Уредби о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр.75/10).

Иако није доминантан загађивач, генератор буке на предметном простору је саобраћај. Поред зеленила као опште мере за ублажавање штетног утицаја буке, избор трасе нових важних

саобраћајница ван насељених места и планираних конкретних мера техничке заштите, обезбедиће значајно смањење фреквенције транзитних возила а самим тим и ниво буке.

Поред зеленила један од начина за смањење нивоа буке је изградња вертикалних заштитних зидова (баријера). Вертикалне звучне баријере представљају грађевинске конструкције од разног материјала (армирани бетон, бетон, опека, камен, дрво, алуминијум, стакло, пластика и др.), налазе се у профилу саобраћајнице у виду вертикалне препреке и заштиту од буке врше рефлексијом и апсорпцијом звучних таласа. Њихова примена долази до изражаја у условима ограниченог простора. У зависности од положаја објекта кога треба заштитити од буке у односу на саобраћајницу, постоји више типова вертикалних заштитних зидова: рефлектирајући, апсорбујући и високо апсорбујући. Као заштита од саобраћајне буке, најуспешнији резултати се постижу високо - апсорпционим оградама које се најчешће израђују као сендвич од перфорираног метала или дрвета. Као пунило примењује се материјал, који има високу апсорпцију звука.

Заштита од електромагнетног зрачења

У складу са Законом о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) и свим подзаконским актима, опште превентивне мере заштите животне средине од електромагнетног зрачења, ће се постићи одржавањем прописаних сигурносних висина и удаљености у заштитној зони објекта (извора – далековода, трафостаница, радио и базних станица), што ће смањити ризик негативних утицаја и на здравље људи у окружењу.

Максималне вредности **нејонизујућег зрачења** - електричног (kVeff/m) и магнетног поља (mT) при нормалном раду далековода морају бити у границама препоручених од стране Светске здравствене организације (WHO), односно норматива који су прихваћени од Међународног удружења за заштиту од зрачења (IRPA), Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (INIRC) и Европског комитета за стандардизацију у електротехници (CENELEC).

Према наведеним препорукама, дозвољена ефективна вредност износи за:

а) електрично поље :

- $K_{\max} = 5 \text{ kV/m}$, за особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката,

- $K_{\max} = 10 \text{ kV/m}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте.

б) магнетна индукција:

- $B_{\text{ef}} = 0.1 \text{ mT}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте и особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката.

Заштитне зоне које план успоставља (за планиране објекте изворе нејонизујућег зрачења, а према законским прописима – Закону о енергетици („Сл. гласник РС“, бр. 145/14), Закону о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) обезбеђују превентивну заштиту становништва, са вишеструко нижом вредношћу магнетног и електричног поља од препоручених вредности. Уколико се очекују зоне повећане осетљивости на појединим деоницама трасе далековода (нпр. кроз насеље) у складу са техничким нормативима за изградњу ових објеката обезбедити појачану електричну и механичку сигурност и/или минимално дозвољене сигурносне висине и удаљености инсталације далековода од осетљивих објеката.

Правилником о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Сл. гласник РС“, бр. 104/09) дефинисане су мере и поступци у зонама повећане осетљивости (зоне становања, школе, туристички објекти, дечија игралишта...) у којима су измерене вредности достигале 10 % износа референтне граничне вредности ЕМ зрачења прописане за одређену фреквенцију предметног извора нејонизујућег

зрачења. Овај правилник обавезује корисника извора нејонизујућег зрачења од посебног интереса да спроводи континуиране мере превенције, зештите од зрачења и мониторинг нејонизујућег зрачења извора од посебног интереса.

Општа правила у високофреквентном подручју: избегавати постављања уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима: здравствених установа, дечијих вртића и простора дечијих игралишта; минимална удаљеност базних станица мобилне телефоније од објеката здравствених установа, дечјих вртића и простора дечјих игралишта, односно ивице парцеле ових објеката не треба бити мања од 100 m.

Заштита од удеса

Мере и поступци превенције одређени су на основу података добијених проценом значајних аспеката, плана заштите од удеса и других мера управљања ризиком од удеса – мера безбедности приликом акцидентне ситуације при превозу опасних материја... Према условима заштите природе, транспорт, руковање и употреба опасних материја је забрањена у оквиру режима I и II зоне заштите природних добара, а у трећој зони је ограничена на начин којим се не угрожава животна средина.

Основни циљеви управљања хемикалијама и заштита од удеса су:

- усклађивање националних прописа из области управљања хемикалијама и заштите од удеса са законодавством ЕУ;
- ревизија националних прописа о удесима у индустрији и транспорту;
- ратификовање важних међународних Конвенција који се односе на хемикалије и удесе (Ротердамска, Стокхолмска и сл.);
- успостављање и развој информационог система за управљање хемикалијама и заштиту од удеса;
- у случају удеса припрема мера и поступака санације земљишта, као и у случају појединачних (изолованих) инцидента;
- при транспорту опасних материја дуж коридора смањењем опасности од удеса; благовремено отклањање свих техничко-технолошких недостатака;
- организовање радионица за едукацију свих учесника у систему управљања ризиком и одговором на хемијске удесе;
- контрола опреме и уређаја у ЕХ заштити.

Мере за отклањање последица удеса (санација) су део процеса заштите од удеса, које имају за циљ праћење постудесне ситуације, обнављање и санацију животне средине, враћање у првобитно стање, као и уклањање опасности од могућности поновног настанка удеса. Да би се санација успешно спровела мора да обухвати израду плана санације и израду извештаја о удесу.

ПП-ом, у оквиру Парка природе „Шарган – Мокра Гора“ дефинисана су таква решења која не предвиђају постројења која ће имати обавезу да спроводе посебне мере заштите од удеса (свесео постројења). Планирање ових објеката ван Парка природе, могући су уз примену законских прописа (Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“ бр. 87/17) и друге законске регулативе: Правилника о листи опасних материја и њиховим количинама и критеријумима за одређивање врсте докумената које израђује оператер свесео постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС“, бр. 41/10), Правилника садржини обавештења о новом свесео постројењу односно комплексу, постојећем свесео постројењу, односно комплексу и о трајном престанку рада свесео постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС“, број 41/10), Правилника о садржини Политике предвенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС“, број 41/10).

Заштита од пожара регулисана је Законом о заштити од пожара („Сл.гласник РС“ бр. 111/09 20/15, 87/18 и 87/18 – др.закон) и обухвата скуп мера и радњи нормативне, организационо техничке, превентивне и друге природе.

Заштита од елементарних непогода је организован систем заштите, спасавања људи, материјалних добара и животне средине, као и отклањања последица елементарних непогода, а регулисана је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/18).

Имајући у виду природне карактеристике планског подручја, као и на основу спроведене анализе и услова надлежних институција подручје ПП подложно је, у одређеној мери, опасностима од следећих елементарних непогода:

- земљотрес,
- атмосферске непогоде,
- поплава, бујица и ерозија.

У складу са интегралним управљањем елементарним непогодама, циљеви су:

- очување и унапређење заштите од елементарних непогода,
- спровођење мера превенције, приправности и одговора на елементарне непогоде, на свим нивоима (од предузећа до Републике Србије),
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите од елементарних непогода и формирање регионалног система заштите.

Концепција заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од елементарних непогода. Системом превентивних, организационих и других мера и инструмената, интервенише се у циљу спречавања настанка ризика од елементарних непогода, односно смањивања последица на прихватљив ниво. Потребно је у наредном периоду развијати систем интегралне заштите од елементарних непогода. На основу Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/17) и на основу Процене угрожености доноси се План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, а у складу са Националном стратегијом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

Услови и мере заштите од земљотреса:

- параметре са карте сеизмичког хазарда за повратни период 475 година (на површини терена, за емпиријски процењену средњу брзину локалног тла до дубине 30 m и одговарајући динамички фактор амплификације на максимално хоризонтално убрзање), изражене интензитетом земљотреса у степенима ЕМС-98 скале, користити као мере ограничења употребе простора,
- при прорачуну конструкције објеката примењивати одредбе које се односе на прорачун, а садржане су у Правилнику о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима („Сл. гласник СФРЈ“ 31/81, 49/82, 29/83, 21/88 и 52/90),
- као мере ограничења употребе простора користити податак да је простор у оквиру VIII, VII – VIII стпена сеизмичног хазарда (ЕМС -98), за поврати период од 475 година.

Мере заштите од атмосферских непогода:

Одбрана од града оствариваће се мрежом противградних објеката, као делом противградне одбране шире територије.

Систем одбране од штетних последица *атмосферских падавина, мраза и поледице*, неопходно је развијати у регионалним и локалним условима. Ово се пре свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система и одржавања саобраћајница. Борба против снега

и поледице се одвија у оквиру редовних осматрања, мерења метеоролошких параметара и проглашавање одговарајућег степена приправности, у циљу да надлежне службе благовремено приступе акцији чишћења саобраћајница и других површина и објеката.

Мере заштите од поплава, бујица и ерозије:

- прописано одржавање одбрамбених насипа, перманентна контрола стања насипа и регистравање негативних појава, у оквиру пасивне одбране од поплава. У случају непосредне опасности, спровести предузимање ванредних мера за одбрану;
- организација превентивних мера одбране од поплава (примена савремених информационих система за управљање, формирање оперативног штаба за заштиту од поплава, успостављање система координације и раног упозорења о опасности од поплава, информисање и обука становништва);
- перманентна контрола ерозионих процеса у сливу Белог Рзава и Ђетиње, као мера превенције и активне одбране од поплава.
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја и одбрану од бујичних поплава, што представља законску обавезу за све општине на чијим се територијама налазе бујични токови, а у циљу интегралне заштите.

6.4.7 Прекогранична сарадња

Без обзира што се планом не предвиђају пројекти и решења којим би се изазвали прекогранични утицаји, неопходно је са земљама у региону успоставити прекограничну сарадњу у функцији не само економског и привредног развоја већ је неопходна и заједничка сарадња у функцији заштите природе и спровођење свих планских мера које су дефинисане у циљевима одрживог развоја (Закон о потврђивању европске оквирне конвенције о прекограничној сарадњи између територијалних заједница или власти, 1980.год). Општине Ужице и Чајетина могу са БиХ остварити различите пројекте сарадње, који би уз аплицирање за финансијску помоћ од стране Европске уније, били и финансијски подржани.

Како је један од главних циљева програма NATURA 2000 за чланице Европске уније - формирање заједничког ГИС-а за размену векторских и алфанумеричких података, за Србију као потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ то значи и прихватање међународних стандарда, не само кад је у питању база података, него и све друге активности у вези са заштитом природе (међународна заштита вода, заштита природе и биодиверзитета, успостављање унифицираног мониторинг система за све чланице ЕУ, у функцији контроле загађености животне средине).

Локалне територијалне јединице које улазе у границе планског подручја, заједно са одговарајућом надлежном институцијама у Србији треба да спроводе активности у складу са Начелом међународне сарадње – на очувању биолошке разноврсности РС, које превазилазе државне границе Републике Србије.

У сектору заштите вода, међународна заједница (UNECE) се залаже за заштиту и одрживо управљање водама у оквиру Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера (коју је наша земља ратификовала 2010.год). Општи циљ Конвенције о водама је спречавање, контрола и смањење загађивања прекограничних водотокова и међународних језера и унапређивање међународне сарадње у области заштите и коришћења прекограничних водотокова. Конкретнији циљ је „спречавање, контрола и смањење“ загађивања вода и било каквог прекограничног утицаја, односно, стварање услова за „разумно и правично“ коришћење прекограничних вода. Овако дефинисани циљеви и инструменти за остваривање циљева имају директне импликације на стање управљања водним ресурсима у државама уговорницама Конвенције о водама, односно, треба да допринесу јачању институција и целог система управљања водним ресурсима.

У складу да Конвенцијом о спречавању загађења мађународних водотокова и језера, Србија са Црном Гором и БиХ, спроводи Пројекат управљања водним ресурсима у сливу реке Дрине (под подршком Светске банке (од 2014.год.). Општи циљ овог пројекта је подршка ефикаснијем управљању водним ресурсима у сливу реке Дрине, узимајући у обзир одрживо кориштење вода, ублажавање поплава и управљање заштитом животне средине, уз укључивање консултација са заинтересованим странама како би се обезбедило адекватно учешће јавности. Овакав приступ пружа подршку органима за управљање водама у припреми инвестиционих планова, стратешкој процени утицаја планова на животну средину и плановима управљања речним сливом.

У складу са покренутом иницијативом за успостављањем 10 потенцијалних резервата биосфере, од којих су проглашена за сада само два резервата у Србији „Голија - Студеница" и „Горње Подунавље“, Парк природе „Шарган - Мокра Гора“ препознат је и као део потенцијалног прекограничног Резервата биосфере „Дрина“ (UNESCO, МАВ – Man and Biosphere) који би требало да се успостави на подручју средњег тока реке Дрине између Републике Србије и Републике Српске (БиХ). Резервати биосфере су подручја копнених и обалских/морских екосистема која су међународно позната као UNESCO-в програм Човек и биосфера - „Man and Biosphere“ (МАВ). Хармонија човека и природе основа је програма МАВ, који постоји од 1971. године у оквиру Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (UNESCO). На основу програма МАВ створена је светска мреже заштићених подручја названих резервати биосфере.

Прекогранични резерват биосфере „Дрина“ би требао да обухвати Национални парк „Тара", Парк природе „Шарган - Мокра Гора" и Предео изузетних одлика „Заовине" на територији општина Бајина Башта, Ужице и Чајетина, као и делове територија општина Вишеград, Рогатица, Устипрача и Сребреница. Имплементација програма заштите светске природне и културне баштине спроводи се и обезбеђује преко Министарства обе државе, које дефинишу координациона тела и међународне субјекте (UNESCO). Прекогранична сарадња у оквиру овог пројекта подразумева свакако подршку преко пројекта међународних организација и ИРА фондова, институција од значаја за заштиту природе и културе и невладиних удружења и организација.

Такође, Парк природе „Шарган - Мокра Гора“ припада регионалној асоцијацији „Паркови Динарида“. То је мрежа заштићених подручја Динарида посвећена је унапређењу природних и културних вриједности заштићених подручја Динарида, њиховој промоцију и подршци, као и примени добрих пракси одрживог развоја и управљања. Мрежу Паркова Динарида чини више од 90 заштићених подручја из Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Северне Македоније, Словеније и Србије. Званичним усвајањем документа у Будви 2. децембра 2013., земље потписнице, односно њихова надлежна министарства су се обавезале да ће заједно радити на јачању процеса планирања у заштити природе, као и валоризовању економске вредности свог природног богатства, те на темељу тих вриједности радити на јачању модела за одрживо финансирање заштићених подручја у регији и заједничког рада на укупном унапређењу заштићених подручја на простору Динарског лука.

6.5 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У овом поглављу ће бити дефинисане мере и инструменти заштите, очувања и унапређења квалитета ваздуха, вода и земљишта, као основних елемената животне средине.

6.5.1 Мере заштите ваздуха

Заштита ваздуха од загађења у складу са Законом о заштити ваздуха („Сл.гласник РС“, бр.

36/09 и 10/13), постиже се смањењем нивоа емисије из постојећих и планираних извора загађивања ваздуха кроз следеће мере:

- планирањем и пројектовањем зелених коридора дуж постојећих и планираних саобраћајних коридора и око привредних објеката,
- применом мера заштите ваздуха од загађивања и заштите од буке и применом најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева,
- заштитом и очувањем стања шума, шумског земљишта и свеукупног зеленила,
- стратешким планирањем објеката и инфраструктуре који доприносе већем коришћењу обновљивих извора енергије (геотермалне енергије, биомасе, соларне енергије...),
- израдом плана и програма за повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и коришћењу енергије (домаћинства, јавни објекти и привреда),
- предузети мере смањења загађења ваздуха на локацијама где је загађење идентификовано увођењем техничкотехнолошких стандарда са циљем смањења емисија, уз перманентну контролу емисије;
- санирањем свих локација на којима се депонује отпад (сметлишта),
- успостављањем система континуираног праћења квалитета ваздуха и извештавањем о извршеним мерењима и евентуалним прекорачењима ГВЕ,
- обавеза загађивача, а да у складу са законом врши перманентну контролу ваздуха и у складу са законским прописима.

6.5.2 Мере заштите вода

Општи режими заштите вода:

- у циљу заштите квалитета пијаће воде обезбедити санитарну заштиту изворишта водоснабдевања (укључујући и разводну мрежу); у санитарним зонама заштите изворишта забрањене су све активности које могу угрозити здравствену исправност воде прописане Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања ("*Сл. гласник СРС*", бр. 92/08);
- успостављање непосредне и уже зоне заштите локалних изворишта, односи се на забрану уношења свих материја и супстанци које загађују или могу загадити подземне воде и водоносне слојеве,
- воде и земљиште у подручју заштите изворишта водоснабдевања, морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде,
- обавезно је уређење и одржавање *уже зоне заштите изворишта*, које обухвата: површинско уређење терена; уклањање нехигијенских објеката; реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине; забрану грађења нових објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада; забрану транспорта опасних и штетних материја; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи; и редовну контролу наменског коришћења земљишта.
- на подручју *шире зоне заштите изворишта* успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине применом следећих превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност ценовода и водопривредних објеката; забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште; остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом; дозвољена је изградња објеката намењених

за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописаним законом; чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите; није дозвољена интензивна употребе пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе; забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја; отпадне воде, без обзира на степен пречишћавања, не могу се испуштати у водотоке I категорије и подручја изворишта водоснабдевања.

Опште мере заштите вода:

- обавезно каналисање и пречишћавања свих отпадних вода из објеката који морају бити прикључени на насељско ППОВ, односно санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода на одговарајућим компактним постројењима за пречишћавање отпадних вода (биодискови, лагуне и сл.), који су прихватљиви за природне мање урбане зоне,
- увођење отпадних вода насеља и предузећа, које се по Правилнику (по показатељима МДК) могу упуштати у канализацију без предtretмана, у ППОВ општег типа,
- обезбеђивања предtretмана отпадних вода погона које се не могу упуштати у канализацију (по показатељима МДК), до стања да смеју да буду упуштене у канализацију,
- санитација сеоских насеља која не могу да буду обухваћена групним системима, посебно у брдским подручјима, обављаће се по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописане вододрживе септичке и/или уз изградњу биолошких (екосистемских процесора), уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама (пражњење и одношење у ППОВ),
- смањење ризика од контаминације земљишта уз саобраћајнице загађеним водама са саобраћајнице услед изливања опасних материја које се транспортују,
- забрана транспорта опасних и отровних материја изван за то предвиђених саобраћајница и њихово складиштење изван за то предвиђених површина,
- смањења ризика од непрописног складиштења или употребе нафтних деривата или агрохемијских средстава,
- примене мера заштите вода од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи и функционисању државних путева,
- промовисањем пољопривреде на малим поседима без коришћења хемикалија, доприноси се очувању површинских и подземних вода (локалних изворишта водоснабдевања) и свих водних тела у окружењу,
- прописно управљање стајњаком (Нитратна директива 91/676/ЕЦ) подразумева обезбеђивање безбедног прихватање течног и чврстог стајњака (лагуне и резервоари), редовно пражњење и коришћење као ђубрива уз мере контроле и план управљања стајњаком у оквиру фарми; поштовати заштитна одстојања објеката у односу на водоносне слојеве, (*мере и ограничења за лагуне - поглавље 6.4.1 Заштита животне средине у сектору пољопривреде, ове процене*),
- спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова;
- заштита минералних вода од њиховог ненаменског и неадекватног коришћења у друге, сврхе, осим у оне одређене овим ПП,
- увођење перманентне и систематске контроле квалитета вода и одговарајуће службе за реализацију постављених циљева и услова.

Водопривредне мере обухватају:

- антиерозионе мере и заштиту од поплава кроз реализација антиерозионих радова применом биолошких, биотехничких и техничких мера заштите и спречавање хемијског или механичког загађења водотока, спирањем земљишта и/или штетних материја;
- регулацију водотока вршити на начин да се не угрозе рибља станишта (и у складу са

- режимима заштите Парка природе),
- забрану изградње нових, доградње постојећих објеката и подужно вођење инфраструктурних система у плавним зонама,
- обезбеђивање "одрживог гарантованог протицаја" на водотоцима у периоду малих вода.

За све водотоке на подручју III захтевају се високе класе квалитета (I/II). Водотоци у изворишним деловима река у зони заштићених изворишта, треба да се одржавају у I и I/II класи квалитета. Све активности у сливном подручју морају бити усмерене на заштиту вода као приоритетног задатка што подразумева елиминисање свих активности које могу загадити или на било који начин угрозити статус водног тела.

У функцији заштите воде као ресурса неопходно је стимулисати и промовисати рационално коришћења воде, које се врши:

- преко средстава јавног информисања,
- припремом и реализацијом програма едукације становништва на планском подручју,
- увођењем система управљања и системима квалитета у привредним субјектима.

6.5.3 Мере заштите земљишта

Опште мере заштите земљишта су:

- уклањањем свих дивљих депонија и забрана неконтролисаног депоновања свих врста отпада;
- лоцирати све могуће загађиваче ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета,
- ограничити урбано ширење на рачун плодног пољопривредног тла,
- смањење и ограничење коришћења агрохемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе и штите природне ресурсе, прилагођавају производњу условима терена и поднебља и минимизирају производњу отпада примени техничких, електрохемијских и биолошких мера фазно, према приоритетима),
- санитација свих објеката,
- примена антиерозионих мера (биолошких, техничко-технолошких) и радова који ће спречити даљу појаву ерозије и санирати настале последице ерозије,
- ограничавање коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштита од његовог трајног заузимања објектима и инфраструктуром,
- ограничавање ширења насеља и привредних делатности на квалитетним пољопривредним земљиштима, забраном изградње на пољопривредном земљишту од I до IV катастарске класе, као и пренамене пољопривредног у шумско земљиште, осим земљишта VII и VIII катастарске класе и у посебним случајевима када није могуће пронаћи алтернативне локације,
- давање предности традиционалним пољопривредним гранама, које имају повољне услове за развој и доприносе очувању еколошке равнотеже, пре свега избором одговарајућих култура и начина обраде земљишта према његовим педолошким условима, нагибу и експозицији,
- спровођењу мера заштите шума и шумског земљишта и одржавање степена шумовитости, увећање површина под шумом обезбедиће се пошумљавањем на шумском земљишту VI, VII и VIII бонитетне класе у државном и приватном власништву,

- примена мера заштите земљишта од загађивања и примена најбољих доступних технологија при изградњи државних путева и њиховом функционисању,
- припрема и спровођење образовних програма и програма информисања пољопривредног становништва о примени принципа органске пољопривреде и утицајима пољопривреде на животну средину (едукација становништва),
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафних деривата и опасних хемикалија,
- припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

Ради заштите земљишта од загађења пореклом од претеране хемизације органског и неорганског порекла, потребно је институционално и кроз едукацију становништва увести "добру пољопривредну праксу". Она би требало да обезбеди не само очување квалитета земљишта већ и производњу органске хране са географским пореклом.

6.6 ПЛАНИРАНА ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Усклађивање планских решења са мерама заштите животне средине има за резултат унапређење стања животне средине на планском подручју, те се у оквиру планског подручја не очекују *зоне угрожене животне средине*; те зоне ће приоритетном планском заштитом простора и применом конкретних мера заштите животне средине (које ће допринети заштити и унапеђењу квалитета ваздуха (без појаве прекограничних вредности), очувању квалитета вода, земљишта, заштити природних ресурса и природних добара) постати *зоне претежно квалитетне животне средине*.

Подручја и зоне квалитетне и веома квалитетне животне средине ће одрживим коришћењем стеченог природног потенцијала уз примену посебних услова на осетљивим подручјима, остати сачуване као значајне зоне посебних природних вредности и очуване животне средине.

Заштита и унапређење квалитета животне средине спроводиће се диференцирано према просторно еколошким зонама на подручја (табела 6.6.):

- *Претежно квалитетне животне средине*
- *Квалитетне животне средине*,
- *Веома квалитетне животне средине*

Табела 6.6: Просторна диференцијација подручја ПП према квалитету животне средине

Опис подручја	Карактеристике подручја	Подручје
Подручја претежно квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - без прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздуху и земљишту, - примењене мере управљања отпадом (санирана сметлишта), - изграђена санитација објеката и изграђен систем за пречишћавање отпадних вода (насељски и појединачни третмани), - примењене мере заштите од саобраћаја на државним путевима; припремљене примена мере за одрживи развој саобраћаја у оквиру техничких решења за будуће пројекте, - без прекорачења нивоа нејонизујућег зрачења са смањеним ризиком од настанка удеса; усклађен однос са режимима заштите природе, - зоне интензивног туристичког развоја су потпуно инфраструктурно екипирани; успостављене су одрживе туристичке локације, - примењене мере заштите од ерозије и бујица, - решено питање нелегално изграђених објеката, - примењене технологије у производњи без штетног утицаја на животну средину. 	<ul style="list-style-type: none"> - државни путеви I и II реда, - нова железничка траса, - коридори нових интерконективних далеководова 2x400 kV, - ерозиона подручја, нестабилни терени, - туристички локалитети интензивног развоја, - већа насеља, - мали производни погони који не остварују негативни утицај на животну средину,
Подручја	- примењене мере управљања отпадом,	- санирани комплекси непланске изградње у зонама

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

<p>квалитетне животне средине</p>	<ul style="list-style-type: none"> - изграђена санитација објеката и пречишћавање отпадних вода, - примена мера заштите од саобраћаја на локалним саобраћајницама, - примена принципа органске пољопривреде, екстензивно гајење поврћа, воћа, екстензивно сточарење, - одржавање и заштита III зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Врутци“, - одрживо управљање и заштита шума и шумског земљишта, ограничен лов на ловна подручја и прописе, као и риболов у складу са програмом управљања риболовним подручјем, - сакупљање лековитог биља, пасарење. 	<ul style="list-style-type: none"> - заштићених природних комплекса, - речни токови II класе квалитета, - пољопривредни рејони пашњачког и екстензивног сточарства и мешовите сточарско-ратарско-воћарске производње, - шумска подручја, ван Парка природе, - туристичка насеља и центри (планирана туристичка насеља/комплекси) у оквиру Парка природе, - сеоска насеља, ван Парка природе, - III зона заштите регионалног изворишта водоснабдевања, - еколошко значајно подручја ван Парка природе.
<p>Подручја веома квалитетне животне средине</p>	<ul style="list-style-type: none"> - подручја заштићених природних добара, над којима се спроводе све конзерваторске мере заштите, - изворишта и водотокови са водом највишег квалитета, - подручја очуване и нетакнуте природе, станишта реликтних и ендемичних врста, - планински врхови, објекти геонаслеђа. 	<ul style="list-style-type: none"> - заштићена природна добра у режиму I, II III степена заштите, - речни токови I и I/II класе квалитета, - локална изворишта водоснабдевања, - делови подручја заштићена међународним конвенцијама (IBA, IPA, PBA, EMERALD, НАТУРА 2000, у оквиру Парка природе).

Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.2: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 50 000.*

7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Просторни план ће се спроводити на следећи начин:

- Директним спровођењем:

За зону детаљне разраде ПП, која обухвата засеок Тарабићи у оквиру КО Кремна, вршиће се издавање локацијских услова на основу правила овог плана у складу са мерама заштите животне средине.

Сходно важећем Закону о планирању и изградњи, спровођење ће се вршити издавањем локацијских услова, на основу мера заштите овог ПП, а затим и грађевинске и употребне дозволе. Правилима из овог плана вршиће се утврђивање јавног интереса и спровођењем поступка експропријације за планиране површине јавне намене и израдом пројеката парцелације и препарцелације. Надлежност за издавање локацијских услова, грађевинске и употребне дозволе дефинисана је Законом о планирању и изградњи и одредбама ПП, односно СПУ ПП.

- Индиректним спровођењем:

За трасу планираног аутопута израда *Просторног плана подручја посебне намене ауто-пута Е-761, деоница Пожега – Ужице - граница са Босном и Херцеговином (Одлука о изради Просторног плана, „Службени гласник РС”, број 68/18)*, реализација ауто-пута не захтева усклађивање планских решења Просторног плана са овим планом у изради, без обзира на преклапање њихових обухвата. До доношења овог плана, за резервисани простор коридора ауто-пута примењиваће се основна намена простора дефинисана Рефералном картом бр.1 овог ПП, као и мере заштите животне средине из ове СПУ. На основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину (*„Сл. гласник РС”, број 39/18 и 57/2018*), присутна се изради СПУ.

- Важећим планским документима јединице локалне самоуправе:

Изван зоне детаљне разраде овог ПП, у делу у коме ПП општине/града није у супротности са овим ПП (т.ј. у делу који не трпи директан утицај посебне намене) и где нема других важећих планова, односно где није прописана обавеза израде другог планског документа. За зоне у којима овај ПП прописује израду ниже планске документације вршиће се разрада планских решења овог плана, као и у зонама у којима је прописана разрада кроз Просторне планове јединице локалне самоуправе (Ужице и Чајетина).

Стратешке процене на нижим хијерархијским нивоима

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (*“Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10*), а за потребе израде ПП.

За планове нижег реда, односно просторне планове јединице локалне самоуправе и планове генералне и детаљне регулације, који се налазе делом или у оквиру територије на подручју обухвата овог ПП, радиће се Стратешка процена утицаја на животну средину у складу са одлуком надлежног органа.

У поступку припреме и доношења новог урбанистичког плана који предвиђа изградњу зона, односно објеката који могу имати значајне утицаје на животну средину, а у складу са

приоритетном заштитом и осетљивошћу простора, неопходно је доношење Одлуке о изради СПУ урбанистичког плана на животну средину у складу са мишљењем органа надлежног за заштиту животне средине. **Одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана** ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

Имајући у виду карактеристике и значај бројних природних вредности на планском подручју (Парк природе „Шарган – Мокра гора“ и еколошки значајних подручја у оквиру Парка природе али и ван њега), налаже се обавезна израда стратешких процена утицаја на животну средину за све урбанистичке планове који се буду израђивали за поједине просторе на територији овог Плана, како би се на адекватан начин проценили и валоризовали могући негативни утицаји планских решења на стање природних вредности.

Разрада планских решења овог ПП, кроз израду урбанистичких планова за које је неопходна (или се може захтевати) израда СПУ:

- деонице "Шарганске осмице" у обухвату Просторног плана: деоница Котроман - Мокра Гора; деоница Шарган-Витаси - Кремна - Бранешци (са варијантним решењем деонице Кремна - Бранешци);
- комплекс друмско - железничког граничног прелаза I категорије, између Републике Србије и Републике БиХ, који обједињује граничне прелазе "Котроман-Вардиште" (за међународни друмски саобраћај - робни и путнички) и "Мокра Гора" (за сезонски железнички саобраћај путничких возова музејско-туристичке железнице "Шарганска осмица", на прузи узаног колосека), а у складу са планским решењима, начином спровођења и смерницама *Просторног плана подручја посебне намене ауто-пута Е-761, деоница Пожега – Ужице - граница са Босном и Херцеговином (Одлука о изради Просторног плана, „Службени гласник РС”, број 68/18).*
- алпско скијалиште "Ивер" - обавезна даља планска разрада уз израду стратешке процене утицаја плана на животну средину, у случају даљег функционалног развоја скијалишта, односно проширења постојећих капацитета скијалишта и изградње нових инфраструктурних објеката у функцији скијалишта и пратећих садржаја. Ово подразумева: модернизацију постојеће скијашке инфраструктуре; реализацију нових ски-лифтова и жичара; проширење постојећих и реализацију нових ски-стаза; реализацију објеката за одмор скијаша на станицама жичара и других објеката у функцији скијалишта; реализацију инфраструктуре за вештачко оснежавање ски стаза и др. Овим ће се извршити процена еколошких капацитета простора и одредити обухват, садржај и степен опремљености скијалишта, уз релативизацију потенцијалних конфликта у простору и усклађивање са актуелним елементима, условима и мерама заштите природе и природних вредности.
- туристичке целине и насеља са израженом туристичком функцијом: Мокра Гора, Котроман, Кремна, Витаси, Калуђерске баре - југ.
- објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге преко 100 kW; соларна фотонапонска постројења / соларне електране инсталисане снаге преко 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу); мале хидроелектране (без обзира на инсталисану снагу);
- потребе утврђивање јавног интереса за изградњу објеката јавне намене (објекти намењени за јавно коришћење, који могу бити у јавној својини по основу посебних закона, као и у другим облицима својине) у заштићеном подручју (Парк природе "Шарган - Мокра Гора") - обавезна израда урбанистичког плана, у складу са *Законом о планирању и изградњи (чл.60, ст.2).*

Процене утицаја пројеката на животну средину

У складу са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину, и Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09), Инвеститор је обавезан да у даљем поступку спровођења Плана, поднесе захтев надлежном органу који издаје локацијску/грађевинску дозволу, одељењу надлежном за послове заштите животне средине у вези потребе израде Студије о процени утицаја на животну средину. Студија о процени утицаја израђује се на нивоу идејног пројекта и без сагласности на студију, односно решења да израда студије није потребна, не може се приступити извођењу радова. Утврђује се обавеза будућим инвеститорима да у поступку даље разраде планског документа, за потребе прибављања одобрења за изградњу, израде Студију о Процени утицаја на животну средину, а у складу са одредбама Закона о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09).

У складу са наведеним Законом, Уредбом о одређивању активности чије обављање утиче на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 109/2009) и одредбама Уредбе о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08) инвеститор је дужан да се обрати, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објеката са Листе П, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде Студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби израде или ослобађању од израде студије.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја како је то прописано поменутиим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

Студија о процени утицаја прописује мере заштите животне средине предметног пројекта, које се морају уградити у све фазе пројекта како би се заштитила животна средина, природна добра, еколошки значајна подручја и превенирао сваки могући утицај. Такође, предвиђеним мониторингом се прате параметри животне средине који су дефинисани проценом, а у циљу заштите животне средине.

8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине могле успешно имплементирати у планском периоду. У складу са чл. 17., Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10), програм праћења стања животне средине у току спровођења плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа;
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте и обима плана.

Према Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18-др.закон), РС односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине су:

- обезбеђење мониторинга;
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга;
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга;
- дефинисање мониторинга загађивача;
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача;
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА

Мониторинг - Програм праћења стања животне средине може бити саставни део постојећег Програма мониторинга животне средине, у случају да је успостављен, а који обезбеђује Орган надлежан за заштиту животне средине. За предметно подручје основни циљ је:

- формирање аутоматизованог мониторинг-система који ће бити део интегралног мониторинга надлежних општине и Републике,
- обезбеђивање правовременог реаговања и упозорења на могуће негативне последице и акцидентне ситуације,
- увид у стање природних вредности - чиниоца животне средине и врсте могућих загађења,
- формирање катастра загађивача и јединствене базе података са ГИС логистичком подршком.

Према Закону о заштити животне средине, („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18 – др. закон) локална управа у оквиру своје надлежности, обезбеђује континуирану контролу и праћење стања животне средине у складу са свим посебним Законима и са одредбама и програмом владе РС за посебне области мониторинга животне средине у оквиру појединачних програма на основу

буџетских средстава.

Мониторинг подручја од посебног значаја, може да успостави Управљач у оквиру своје надлежности на основу својих средстава, а за потребе научно – истраживачког и образовног рада а пре свега у функцији очувања и унапређења природног добра, који се врши као допунско праћење стања појединих параметара који су од значаја за предметно подручје, а нису обухваћени редовним мониторингом који организује РС или јединица локалне самоуправе.

Квалитет ваздуха се контролише и прати мерењем **емисије и имисије**. Мерење **емисије** обезбеђују загађивачи ваздуха чија је обавеза, у складу са законским одредбама, да:

- податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и надлежној општини,
- обављају мониторинг емисије,
- обављају континуална мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуално мерење,
- обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално,
- обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње,
- обезбеде мерења имисије по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица,
- воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења,
- воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања,
- воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја и мерних уређаја за мерење емисије.

Систематско мерење имисије обезбеђује Република. Мерење **имисије** врши се у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха на територији Републике Србије, чија је законска основа садржана у Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18 – др. закон) и Закону о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 36//09, 10/13), Влада РС доноси Уредбу о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха, којом се утврђује контрола квалитета ваздуха, која обухвата: систематско мерење имисије, праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, животну средину и климу и извештавање о резултатима мерења.

Систематска мерења имисије врше се у оквиру мреже мерних места, постављене у више нивоа:

- основна мрежа метеоролошких станица и основна мрежа урбаних метеоролошких станица,
- локална мрежа урбаних станица за мерење имисије основних загађујућих материја и локална мрежа, урбаних станица за мерење имисије специфичних загађујућих материја,
- основна мрежа станица за праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи.

У оквиру просотра посебне намене, услучајевима када постоји основана сумња да је дошло до загађења ваздуха које може нарушити здравље људи и/или животну средину морају се обавити наменска мерења нивоа загађујућих материја. Министарство, односно надлежни орган јединице локалне самоуправе доноси одлуку о мерењима посебне намене која садржи начин и рокове мерења, као и врсту загађујућих материја које је потребно мерити.

У државној мрежи станица, која је у надлежности Агенције за заштиту животне средине (СЕПА), врше се мерења концентрација сумпор диоксида (SO₂), азот монооксида (NO) и азот

диоксида (NO₂), угљен монооксида (CO₂) и приземног озона (O₃)

Систематска контрола **квалитета површинских и подземних вода** спроводи се у складу са Програмом мониторинга статуса вода, коју доноси Влада РС. Испитивања квалитета површинских вода врше се ради оцене стања квалитета воде водотока, праћења тренда загађења и очувања квалитета водних ресурса.

Мониторинг обухвата:

- 1) за површинске воде - запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки и хемијски статус и еколошки потенцијал, као и параметре еколошког и хемијског статуса и еколошког потенцијала;
- 2) за подземне воде - нивое и контролу хемијског и квантитативног статуса.

Мониторинг статуса **вода у заштићеним областима** посебне намене обухвата и додатне показатеље статуса вода, у складу са прописима којима је то подручје утврђено као заштићено. Министар надлежан за послове заштите животне средине ближе прописује техничке захтеве са спецификацијама за хемијске анализе и анализе потребне за мониторинг вода.

У оквиру сектора контроле вода, прати се спровођење санитарне заштите у подручјајима непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта.

Заштита земљишта остварује се мерама системског **праћења квалитета земљишта**, праћењем индикатора за оцену ризика од деградације земљишта, као и спровођењем ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

Влада РС усвојила је Уредбу о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма (*"Сл. гласник РС" бр. 88/10*). Усвајањем ове Уредбе обезбеђена је основа за доношење програма системског праћења квалитета земљишта који ће обухватити успостављање државне и локалне мреже локалитета за праћење квалитета земљишта и који не обухвата пољопривредна земљишта. Државна мрежа локалитета успоставља се за праћење квалитета земљишта на нивоу Републике Србије на локалитетима на којима је дошло или може доћи до загађења земљишта и који су од посебног интереса за Републику Србију.

Република Србија, односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом, обезбеђују процену, праћење и **контролу нивоа буке** у животној средини у складу са Законом о заштити од буке у животној средини (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09 и 88/10*) и законом којим се уређује заштита животне средине.

Континуирано праћење (мониторинг) стања и промена **биолошке разноврсности** у локално-регионалним, односно националним, као и глобалним размерама је императив и незаобилазна практична мера којом се обезбеђује његово очување и одрживо коришћење. На тај начин се штити и биосфера у целини. Мониторинг подразумева и контролу промета и трговине заштићених дивљих врста, као и интродукцију алохтоних врста, евиденцију измењених генофондова, болести и сл. Мониторинг, у складу са одговарајућим законом, спроводи Завод за заштиту природе Србије, ЈП „Србијашиме“, односно Управљач природним добрима.

У складу са Законом о управљању отпадом (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09, 88/10, 14/16 и 95/18-др.закон*), а у циљу заштите и контроле загађења животне средине врши се **контрола генерисања отпада** (масе и морфолошког састава у оквиру јединице локалне самоуправе), као и идентификација сметлишта. Локална самоуправа је дужна да прати и организује систем управљања отпадом, па тако и да врши мониторинг и да податке на годишњем нивоу доставља Агенцији за заштиту животне средине. Појединачни Оператери који поседују одговарајуће дозволе за транспорт, третман отпада дужни су такође да обавешавају Агенцију за заштиту животне средине о количинама и врстама отпада. Генератори отпада такође имају обавезу

вршења контроле и обавештавања Агенције о количинама и врстама отпада, према важећим прописима из сектора управљања отпадом.

Основни подаци о мониторингу здравља односе се на прикупљање података о узложености становништва буци и вибрацијама, нејонизујућим зрачењима и загађеним ваздухом. Подаци се добијају на основу евидентирања броја оболелих (Институт за јавно здравље), односно мерењем вредности нивоа дефинисаних параметара (нивоа буке, зрачења, загађујућих материја у ваздуху...).

8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, на основу којих се врши оцењивање планских решења, са становишта могућих негативних утицаја на животну средину и предлог минимизације или елиминација и утврђивање неповољних утицаја. Изабрани су оквирни индикатори животне средине које је неопходно уврстити у програм мониторинга животне средине предметног обухвата (табела 8.2).

Табела 8.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Област СПУ	Индикатор	Надлежни орган за праћење	Поступање
Заштита ваздуха	емисија SO ₂ , NO _x , CO ₂ , чађи, суспендованих честица	Загађивачи (привредно предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
	имисија SO ₂ , NO ₂ , чађи и суспендованих честица	Локална самоуправа (Завод за јавно здравље Ужице, Републички хидрометеоролошки завод)	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - примена предвиђених мера санације
Заштита вода	(БПК-5), суспендоване материје, мирис, боја	Локална самоуправа (Завод за јавно здравље Ужице, Републички хидрометеоролошки завод)	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - примена предвиђених мера санације
	% заштићених зона изворишта у односу на укупно земљиште	Општина на чијој се територији налазе извори	- обавештавање надлежних републичких органа
Заштита земљишта и шума	% обрадивог у односу на укупно земљиште	Локална самоуправа Ужице и Чајетина	
	конверзија земљишта у пољопривредне сврхе	Локална самоуправа Ужице и Чајетина	
	пољопривредна површина (обрадива површина) по становнику	Локална самоуправа Ужице и Чајетина	
	% контаминираних површина	Локална самоуправа Ужице и Чајетина	- обавештавање надлежних општинских и државних органа (АЗЖС) и јавности - уклањање контаминираних земљишта и адекватно депоновање
	% пошумљених површина, % заштитних шума	Локална самоуправа Ужице и Чајетина (ЈП Србијашуме)	
Отпад	број сметлишта на територији општине	Локална самоуправа Ужице и Чајетина и надлежна Комунална предузећа или Оператери	обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	број становника обухваћем организованим одношењем отпада	Локална самоуправа Ужице и Чајетина и надлежна Комунална предузећа или Оператери	обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	количина отпада по становнику или сектору; % отпада који се рециклира;	Локална самоуправа Ужице и Чајетина и надлежна комунална предузећа или Оператери	обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	% отпада који се одлаже на (регионалну) санитарну депонију	Локална самоуправа Ужице и Чајетина и надлежна Комунална предузећа или Оператери	обавештавање надлежних државних органа (АЗЖС)
	количина опасног отпада по сектору; % опасног отпада који се адекватно депонује	Загађивачи (привредно-предузеће)	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности (АЗЖС) - примена предвиђених мера санације

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

Очување предела, живог света и станишта	примена заштите у оквиру међународних и националних програма заштите	Управљач, Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
	број угрожених, заштићених врста, заштићена подручја, мртво дрво, диверзитет врста	Управљач, Завод за заштиту природе Србије, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
	број и квалитет заштићених непокретних културних добара	Управљач, Завод за заштиту споменика културе, локалне самоуправе	- обавештавање надлежних општинских органа - примена предвиђених мера санације
Заштита здравља становништва	% становника обухваћен основном здравственом заштитом (број становника на 1 лекара)	Локалне самоуправе, Републички завод за статистику, Завод за јавно здравље Ужице ,	-обавештавање надлежних републичких органа
	број становника оболелих од респираторних и других болести	Локалне самоуправе Републички завод за статистику, Завод за јавно здравље Ужице,	- обавештавање надлежних републичких органа
	% становништва са приступом здравствено исправној води за пиће,	Локалне самоуправе, Републички завод за статистику, Завод за јавно здравље Ужице,	
	изложеност буци и вибрацијама (број стамбених објеката око заштитне зоне државни путева I реда)	Релевантна - овлашћена институција, локалне самоуправе	-информисање јавности - примена предвиђених мера заштите од буке
	изложеност електромагнетном зрачењу	Загађивач/корисник постројења	-информисање јавности - примена предвиђених мера заштите од ЕМ зрачења
Удеси и елементарне непогоде	број локалитета са високим ризиком од удеса; учесталост удеса у производњи, транспорту, управљању отпадом и из општина и објеката; постојање планова интервенције у случају ванредног стања	Загађивачи, локалне самоуправе преко сектора за ванредне ситуације	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера заштите и санације
	% површина угрожених поплавама	Локалне самоуправе преко сектора за ванредне ситуације	- обавештавање надлежних општинских органа и јавности - примена предвиђених мера санације
Унапређење информисаности о заштити животне средине	Број информација о животној средини у средствима информисања	Локалне самоуправе	

8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР

Систем праћења стања животне средине оквирно је успостављен следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др.закон и 43/11 УС, 14/16, 95/18-др.закон);
- Закон о интегралном спречавању и контроли загађивања животне средине („Сл. гласник РС“, бр.135/04 и 25/15),
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 88/10),
- Закон о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04,36/09 и 88/10),

- Уредба о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08),
- Закон о водама („Сл.гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18, 95/18-др.закон),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр. 67/11, 48/12 и 01/16),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр. 50/12),
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 24/14),
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Сл.гласник РС“, бр. 74/11)
- Закон о заштити ваздуха („Сл.гласник РС“, бр. 36/09 и 10/13),
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима за квалитет ваздуха („Сл.гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13),
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађења, осим постројења за сагоревање („Сл.гласник РС, бр. 111/15)
- Закон о заштити земљишта („Сл.гласник РС“, бр. 112/15),
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма ("Сл. гласник РС" бр. 88/10),
- Закон о заштите од буке у животној средини („Сл.гласник РС“, бр. 36/09, 88/10)
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл.гласник РС“, бр. 75/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Сл.гласник РС“, бр. 72/10),
- Закон о управљању отпадом („Сл.гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 14/16, 95/18-др.закон),
- Закон о заштити природе („Сл.гласник РС“, бр. 36/10, 88/10 и 14/16, 95/18),
- Уредба о еколошкој мрежи („Сл.гласник РС“, бр.102/10),
- Уредба о режимима заштите („Сл.гласник РС“, бр. 31/12),
- Закон о шумама („Сл.гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15),
- Закон о дивљачи и ловству („Сл.гласник РС“, бр. 18/10),
- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљих ресурса („Сл.гласник РС“, бр.36/09, 128/14),
- Закон о заштити од нејонизујућег зрачења ("Сл. гласник РС", бр. 36/09)
- Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима ("Сл. гласник РС", бр. 104/09)
- Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања ("Сл. гласник РС", бр. 104/09),
- Правилник о методологији за израду акционих планова ("Сл. гласник РС", бр. 72/10).
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/17),
- Закон о заштити од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 11/09, 20/15, 87/18 и 87/18-др.закон)

9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ

Основни методолошки приступ и садржај Извештаја Стратешке процене утицаја на животну средину, дефинисани су Законом о Стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“ бр. 135/04, 88/10). Процена стања животне средине за подручје плана, представљена је проценом постојећег стања и сагледавањем планских решења на основу чега су дате еколошке смернице са мерама за реализацију плана.

Примењена методологија истраживања проблематике заштите животне средине представља, по својој хијерархијској уређености и садржају, верификован начин долажења до документованих података и стварања основа за избор оптималног решења са крајњим циљем остварења принципа одрживог развоја.

Општи методолошки концепт је:

- прикупљање информација и података о простору, потенцијалним и евидентираним изворима загађивања, стању природних вредности (стању и квалитету вода, земљишта, ваздуха, биљног и животињског света, станишта, биодиверзитета, геодиверзитета, заштићених природних и културних добара),
- успостављање основних анализа, приказ „нултог стања“ као услова и полазне основе за анализу евидентираних и процену могућих значајних промена, уочавање конфликтних односа на нивоу екосистема,
- дефинисање општих и посебних циљева стратешке процене,
- вредновање постојећег стања као и процене значајних утицаја посебне намене, у односу на циљеве стратешке процене, успостављањем савремене методологије процене утицаја,
- процена и поређење варијантних решења понуђених варијанти,
- дефинисање мера заштите према секторским планским решењима, односно према основним медијумима животне средине,
- смернице процене утицаја за ниже хијерархијске нивое,
- мониторинг животне средине, као неопходна мера контроле.

С обзиром да је кроз анализу установљено да постоје одређени ризици у смислу утицаја на животну средину, један део истраживања везан је за конкретне индикаторе и избор индикатора. Из основне матрице могућих утицаја детаљно се анализирају они за које је доказано да у конкретним просторним условима одређују међусобни однос предметног плана и животне средине. На основу верификованих показатеља, урађена је процена могућих утицаја планских решења, истраживане су могућности заштите и унапређења животне средине и предложене одговарајуће мере за које постоји оправданост у смислу рационалног смањења негативних утицаја на животну средину.

Утврђивање критеријума могућих значајних утицаја, појединачних и повезаних, вршени су на основу доступних информација, увидом у постојећу документацију (просторно – планску, урбанистичку, пројектно – студијску, научно - истраживачку). Дефинисане су еколошке мере и смернице за спровођење Плана и реализацију планских решења за одрживо коришћење простора.

9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Примењена методологија заснована је на квалитативном и квантитативном вредновању животне средине на планском подручју, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој. Методологија се усавршава из године у годину и углавном је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду Стратешке процене у ЕУ.

У односу на дефинисане циљеве (опште и посебне) и изабране индикаторе одрживог развоја, врши се процена утицаја одабраних планских решења на животну средину. Процена утицаја врши се у односу на циљеве стратешке процене утицаја у варијанти да се план примени и да се план не примени.

За просторне планове дужег временског хоризонта и са већом неизвесношћу реализације, метод израде сценарија модела развоја, омогућује процену позитивних и негативних ефеката варијантних решења плана. Процена утицаја варијантних решења је квалитативна према следећим критеријумима:

- + позитиван утицај (унапређење ж.средине),
- негативни утицај (деградација ж.средине),
- 0-без значајних промена,
- М - уз мере заштите могућ позитиван утицај.

У односу на процену утицаја варијантних решења доноси се одлука да ли је у односу на животну средину повољнија варијанта да се план примени или да се план не примени. Уколико је повољнија варијанта да се план примени, врши се евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.

Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја. Утицаји, односно ефекти планских решења, према величини промена, могу бити позитивни, негативни или неутрални. Да би табела била јаснија ова карактеристика утицаја је приказана бојом:

- Позитиван утицај – зелена,
- Негативан – црвена,
- Неутралан/нема га – бела.

Интензитет утицаја је приказан интензитетом боје. Што је тамнија боја, то је већи утицај. Критеријуми за оцену утицаја су дати у табели 9.1.

Табела 9.1: Критеријуми за оцењивање утицаја

Врста/значај утицаја	Значајан утицај	Врло значајан утицај
Позитиван		
Негативан		

Додатни критеријуми који служе за евалуацију утицаја дати су у табели 9.1.1.

На основу критеријума процене утицаја планских решења врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене. За секторска решења која доносе изразито позитивне утицаје евалуација утицаја није вршена.

Табела 9.1.1:Додатни критеријуми за оцењивање утицаја

Вероватноћа утицаја	сигуран могућ вероватан	С М В
Време трајања утицаја	краткотрајан дуготрајан	К Д
Учесталост утицаја	повремени привремен сталан	По Пр Ст
Просторне размере утицаја	међународни национални регионални локални	М Н Р Л

9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Током израде Извештаја о стратешкој процени ПП услед специфичности плана и предметном подручју, садржај предметног Извештаја је у одређеној мери модификован, прилагођен основним карактеристикама ПП и обухвата процењивање стратешки значајних утицаја за развој посматраног подручја. Тако, у предметном извештају нису интерпретирани утицаји на климатске карактеристике и јонизујуће зрачење.

У циљу сагледавања/анализе варијантних решења ради утврђивања повољнијег решења сагледани су утицаји у оквиру друштвено-економског развоја и еколошког аспекта. Због специфичности плана, проценом су дефинисане мере заштите животне средине и здравља људи у складу са процењеним могућим утицајима који се могу јавити у току реализације ПП а складу са секторским решењима плана.

СПУ није дефинисала мере и принципе који би умањили или избегли друштвено економске конфликте (мере и модалитети компензације, пресељавање, губитак непокретности и сл.)

10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Стратешка процена утицаја, интегрисана је као процес у све фазе израде ПП чиме је било омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде ПП (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења).

На основу члана 4, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10), у поступку стратешке процене планова и програма повећани степен **транспарентности** у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план. Добијени услови у погледу очувања постојећих ресурса, намена и функција значајни су са становишта одрживог коришћења простора и као такви су инкорпорирани у план и СПУ.

Веома важан сегмент самог процеса одлучивања у току израде Извештаја о стратешкој процени, сходно члану 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, омогућено је учешће заинтересованих органа и организација према којем орган надлежан за припрему плана доставља органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама на мишљење Извештај о Стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

Такође, чланом 19. дефинисано је да је орган надлежан за припрему плана и програма обавезан да обезбеди учешће јавности у разматрању Извештаја о Стратешкој процени.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај организује се по правилу у оквиру излагања плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом којим се уређује поступак доношења плана.

10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП

Као што је наведено у поглављу 6.1. *Приказ припремљених варијантних решења*, а према садржини Стратешке процене која је прописана Законом, разматрана су два сценарија развоја: План се не реализује (варијанта бр.1) и План се реализује (варијанта бр.2).

Одговарајућа планска решења у смислу избора варијантног решења које ће имати позитиван утицај на даљи просторни развој посматраног подручја, припадају Варијантном решењу број 2., односно подразумевају спровођење сценарија одрживог просторног развоја, које се заснива на начелима дефинисаним у законској регулативи из области просторног планирања и заштите животне средине приликом реализације ПП.

Уређење простора заснива се интегрисаном планирању простора као и на хоризонталној и вертикалној координацији.

Хоризонтална координација подразумева повезивање са суседним општинским и регионалним територијама у току планирања ради решавања заједничких функција и интереса, као и повезивање и партиципацију свих учесника у просторном развоју.

Вертикална координација подразумева успостављање веза свих нивоа просторног и урбанистичког планирања и уређења простора, од националног ка регионалном и даље ка локалном нивоу.

Такође, ПП РС, основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији који представља плански основ за израду и овог ПП, у погледу заштите животне средине припремљен је као одржив, са предвиђеним одрживим развојем у погледу равномерног регионалног развоја, заштите природе и биодиверзитета, развоја привреде, развоја инфраструктуре и унапређења квалитета живота.

Захтеви за заштитом животне средине и природних добара, уграђени су највећим делом и у планска решења ПП иако је он сам по себи специфичан и разликује се у великој мери од других просторних планова. Самим тим и Стратешка процена утицаја разликује се у великој мери од Стратешких процена утицаја планова територијалних јединица локалне самоуправе и већих територијалних целина.

11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У поступку израде ПП и спровођења Стратешке процене утицаја овог планског документа на животну средину обављене су консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења.

Све консултације су релевантне за процес стратешке процене и израду Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП, а услови и мере надлежних органа, институција и предузећа су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења.

У току израде ПП и Извештаја о стратешкој процени прибављени су услови и сагласности од стране следећих надлежних институција, организација и јавних предузећа (табела 11).

Табела 11: Институције од којих су пристигли услови за предметни план

Назив институције	
1.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
2.	МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ РС
3.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВ. ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВЕДЕ – ВОДНИ И ОПШТИ УСЛОВИ
4.	МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
5.	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА
6.	МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА
7.	МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
8.	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА
9.	МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА
10.	МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, СОВИЈАЛНА И БОРАЧКА ПИТАЊА
11.	МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
12.	МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА
13.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
14.	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ, СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА ИНФРАСТРУКТУРУ
15.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ
16.	ЈП ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ
17.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ КРАЉЕВО
18.	РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ БЕОГРАД
19.	ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ
20.	ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д. БЕОГРАД
21.	ЈП СРБИЈАГАС
22.	ЈУГОРОСГАЗ А.Д
23.	ЈП ПУТЕВИ СРБИЈЕ
24.	ЈП ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ
25.	ЈП ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
26.	РАТЕЛ
27.	"ТЕЛЕКОМ СРБИЈА" А.Д.
28.	СМАТСА
29.	РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД СРБИЈЕ

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка Природе Шарган – Мокра Гора, на животну средину

30.	ЈП СРБИЈАШУМЕ
31.	РЕПУБЛИЧКИ СЕИЗМОЛОШКИ ЗАВОД
32.	ГРАД УЖИЦЕ
33.	ОПШТИНА ЧАЈЕТИНА
34.	СББ - СРПСКЕ КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ
35.	VIP MOBILE DOO
36.	СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ
37.	ЈП „ТРАНСНАФТА“

Консултације са заинтересованом јавношћу и појединцима обављају се у току јавног увида, а резултати консултација саставни су део Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину.

12 ЗАКЉУЧАК – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ

Процена утицаја предметног ПП на животну средину урађена је као Стратешка процена утицаја Просторног плана подручја посебне намене Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, на животну средину, у свему према Закону о Стратешкој процени утицаја („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 88/10). Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент чија је примарна намена да предвиди и обезбеди превенцију могуће штете по животну средину услед реализације политика и развојних планова и програма. Основни циљ стратешке процене је да обезбеди рано упозорење на широку скалу кумулативних ефеката резултираних акцијама нижег хијерархијског нивоа, који би били занемарени у процесу процене утицаја.

Обухват ПП укупне површине 202,82 km² обухвата делове територије града Ужица и општине Чајетина. Предмет ПП (подручје посебне намене), представљају природне, створене, ресурсне и туристичке вредности планског подручја, а нарочито заштићеног подручја од изузетног значаја (I категорија), у складу са Уредбом о заштити Парка природе "Шарган - Мокра Гора" ("Сл. гласник РС", бр. 52/05, 105/05, 81/08 и 49/12 - УС).

Општи циљеви заштите, уређења и развоја подручја ПП јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности Парка природе „Шарган – Мокра Гора“, њихово одрживо коришћење за едукацију, научна истраживања и презентацију јавности, као и развој комплементарних делатности.
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности планинског предела Шаргана и јужних делова Таре, као и северозападних делова Златибора, мокрогорске котлине, долине Белог Рзава и Братешине и читаве хидрографске мреже планског подручја, слива акумулације Врутци, пашњачких зона и шумских комплекса, као и културне баштине планског подручја.
- јачање регионалног идентитета планског подручја, уз синхронизовани одрживи развој туризма и комплементарних делатности - пољопривреде (посебно сточарства и пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга), шумарства, алтернативне сеоске економије, рекреације и др.
- интегрисање планског подручја у шире окружење, а посебно у шире туристичке целине у оквиру туристичког кластера „Средишња и Западна Србија“, кроз развој туристичке инфраструктуре, повећање саобраћајне доступности и обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система (аутопут Е-761, туристичка пруга и др.), у циљу јачања постојећих и стварања нових функционалних веза.
- развој свих видова туристичког производа за који постоје потенцијали на планском подручју - целогодишњи планински туризам; туризам специјалних интересовања; рекреација и камповање у еколошком окружењу и очуваним пределима; авантуристички туризам (активности везане за природу); рурални туризам (агро, еко, сеоски и културни туризам); транзитни туризам и кружна путовања; здравствени туризам; манифестације, догађаји и пословни туризам. С тим у вези, организовање садржајно заокружене туристичке понуде, усклађене са режимима заштите простора и интегрисане у понуду туристичке дестинације „Дрина-Тара-Златибор“.
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја подручја, релативизацијом конфликта између заштите простора (у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних вредности) и унапређења квалитета живљења локалног становништва, у циљу његовог задржавања и подстицања насељавања подручја.
- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних добара, водопривредних и инфраструктурних објеката, односно обезбеђивање услова за даље функционисање и развој насеља, постојећих и планираних привредних

активности (посебно туризма и рекреације), инфраструктурних система и коридора на планском подручју.

Спровођење поступка Стратешке процене утицаја представља сложен процес који захтева мултидисциплинарни приступ, а обухвата анализу, припрему извештаја о стању животне средине, вредновање, поређење података, разне врсте консултација, проучавање планске и друге документације и многе друге активности, на основу чега настаје елаборат – Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Целокупна проблематика анализирана је у оквиру неколико посебних целина кроз које су обухваћене основе за истраживање:

- карактеристике плана, полазне основе Стратешке процене са природним карактеристикама простора и циљевима предвиђеним ПП-ом,
- стање животне средине у оквиру ПП,
- разматрање питања и проблеми заштите животне средине, идентификација конфликта и приказ могуће релативизације,
- приказ припремљених варијантних решења плана,
- дефинисање циљева СПУ (општих и посебних),
- врсте и избор индикатора СПУ,
- процена варијантних решења,
- процена могућих утицаја плана на животну средину и мере предвиђене за смањење негативних утицаја,
- смернице за даље спровођење плана и СПУ,
- програм праћења стања животне средине,
- методологија процене,
- принцип начина одлучивања,
- нетехнички резиме.

Предмет ПП, односно посебна намена (заштита природе, природних и културних добара и одрживи развој подручја) дефинисала је правце и нивое разматрања, односно концентрисала проблематику на ниво посматрања односа планских циљева и њихове реализације према различитим створеним и природним вредностима, животној средини и здрављу људи, сужавајући ниво посматрања утицаја.

Кроз основе за истраживање дефинисани су сви релевантни фактори који су имали утицаја на предметно студијско истраживање, а који су се првенствено односили на важећу законску регулативу, планску документацију вишег реда, просторне карактеристике подручја плана и начин истраживања. Кроз истраживање и вредновање постојећег стања, извршена је анализа постојећих потенцијала појединачних медијума животне средине (квалитет ваздуха, воде, земљишта, појаве прекомерне буке, штетног нејонизујућег зрачења, појаве отпада, стање биодиверзитета, предела, природних и културних добара...) на основу чега је урађена оцена стања.

Анализа постојећих импаката, показала је да се предметна просторна целина одликује значајним природних вредностима са локацијама високог степена осетљивости, што је послужило као важан податак у усмеравању свих даљих планираних активности на заштиту природних вредности и животне средине. Већи део планског подручја представља изразито очувану животну средину, док је на одређеним локацијама идентификован негативан утицај на животну средину (углавном антропогеним узроцима). Идентификовани су досадашњи конфликтни односи развоја подручја и основних елемената простора (екосистема) са приказом врсте утицаја и тренда утицаја. Дат је предлог могуће релативизације конфликта у функцији одрживог развоја.

Кроз истраживање и вредновање постојећег стања извршена је анализа постојећих природних потенцијала на основу чега је урађена оцена стања. На планском подручју углавном доминира **квалитетна животна средина** (природни екосистеми, шуме, ливаде и пашњаци, туристичка, ловна и риболовна подручја без значајног негативног утицаја на животну средину, руралне зоне ван Парка природе, III зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Врутци“). Парк природе „Шарган – Мокра Гора“ са подручјима од значајна за заштиту природних вредности и заштиту станишта дивље флоре и фауне на националном и међународном нивоу **представља простор врло квалитетне животне средине**. Локације сметлишта, насеља и појединачни објекти без санитације, тачкасти извори загађења (домаћинства у зимским месецима), локације интензивног развоја туризма, зоне саобраћаја, представљају **зоне угрожене животне средине**.

Сагледавањем свих полазних параметара а у складу са принципима заштите животне средине као општег циља ове процене, дефинисани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја према којима је вршена евалуација утицаја припремљених планских решења:

1. Очување и унапређење квалитета ваздуха,
2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама,
3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,
4. Заштита шума и шумског земљишта,
5. Заштита природних и клтурних добара, биодиверзитета и предела,
6. Заштита пољопривредног земљишта,
7. Смањење буке у животној средини,
8. Смањење штетног утицаја нејониујућих зрачења,
9. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије,
10. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције,
11. Смањење ризика од настанка свих врста удеса,
12. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача и,
13. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима.

На основу дефинисаних циљева извршен је избор индикатора заштите животне средине који су коришћени у процени утицаја.

У складу са посебном наменом ПП, издвојена су планска решења за које је извршена процена утицаја на животну средину:

- a. очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби у складу са посебном наменом,
- b. изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља и становништа у презентацију и услугу за потребе туризма,
- c. одрживи развој привредних активности (мали производни и прерађивачки погони, МСП) које су компатибилне заштити природе и животне средине,
- d. развој мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство);
- e. одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума, унапређење ловства и ловне дивљачи, риболова.

- f. интегрисање планског подручја у шире окружење повећањем саобраћајне доступности (изградња, реконструкција, опремање и функционисање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије и БиХ);
- g. унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња нових водоводних линија и водоизворишта, резервоара, успостављање зона санитарне заштите, изградња (доградња) система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима, насељски и појединачних) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,
- h. унапређење енергетске мреже (изградња нових водова 400kV и 200kV и реконструкција постојећих водова, изградња нових ТС), повећање сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
- i. изградња и доградња свих осталих инфраструктурних објеката (ТТ инфраструктуре, гасовода...),
- ј. унапређење комуналне хигијене - изградња и опремање недостајућих комуналних објеката (пијаца, гробаља и сл.).

У оквиру процене варијантних решења, припремљена матрица је показала да је реализација плана (варијанта бр. 2) у готово свим секторима заштите животне средине (према циљевим СПУ), уз примену мера заштите животне средине, повољније решење за одрживи развој подручја. За процену и вредновање утицаја планских активности примењена је прилагођена европска методологија заштите животне средине, која се примењује у оцени стања и могућих утицаја при изради СПУ. Интензитет боје показује интензитет утицаја, а словне ознаке приказују додатне утицаје.

Плански циљеви су оцењени у односу на дефинисане циљеве стратешке процене, при чему свака оцена садржи интензитет, вероватноћу, трајање, учесталост утицаја и просторне размере утицаја. На основу анализе табеле 6.2.1 *Евалуација процењених утицаја* могуће је донети генерални закључак да се могући негативни утицаји могу испољити и зависе од припремљених и примењених мера заштите животне средине.

Ова анализа је показала да се предметна просторна целина одликује значајним потенцијалом, али да су планиране активности у готово свим секторима усмерене на заштиту животне средине и природних добара, здравља људи, социјални и друштвено економски бољитак. У секторима где су могући негативни утицаји (саобраћај, туризам, привредни развој инфраструктурна изградња ЕЕ објеката, ТТ) припремљене су мере заштите животне средине како би се потенцијални негативни утицаји свели на минимум.

Како би се сви потенцијални утицаји у оквиру идентификованих намена и зона, свели на минимум, односно потпуно неутралисали, стратешком проценом су прописане мере заштите животне средине које треба предвидети у планској и техничкој документацији. На основу посебних односа развојних циљева и осетљиве посебне намене, дефинисане су и мере заштите животне средине у оквиру појединачних сектора, мере заштите здравља становништа, мере заштите од удеса, као и мере које се односе на прекограничну сарадњу. Дефинисане су и мере и инструменти заштите животне средине према основним медијумима животне средине: мере заштите ваздуха, вода и земљишта.

СПУ је предвиђена нова просторна диференцијација животне средине која дефинише правила, мере и услове заштите простора у свим зонама и целинама. На тај начин су зоне угрожене животне средине елиминисане (такве зоне се не очекују), па се у оквиру предметног обухвата планирају подручја претежно квалитетне, квалитетне и врло квалитетне животне средине. Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА

ДОКУМЕНТАЦИЈА: Карта бр.2: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 50 000.

ИСПУ који се ради за ниво ППППН не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења у микролокацијском смислу. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде планова нижег реда, пројектне документације и студија оправданости. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката и пројеката на животну средину.

Дефинисан је програм мониторинга у складу са предметним планским задатком и избором индикатора који се прате: ваздух, вода, земљиште, бука, отпад, биодиверзитет, здравље становништва, управљање ризиком...

Закључује се да је предметни Просторни план подручја посебне намене припремљен са високим степеном одрживости природних ресурса и заштите животне средине. Просторним планом и Стратешком проценом утицаја су посебна намена, привредни и друштвено-економски развој подручја, значајно усклађени са заштитом животне средине (заштитом природних ресурса, природних добара, станишта и биодиверзитета) имплементирањем општих и посебних захтева за заштитом животне средине у сва планска решења. На појединим зонама и локацијама, одређена планска решења могу изазвати значајне негативне утицаје што захтева посебну примену мера заштите животне средине прописане овим Извештајем.